This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

7881
53.15
HN E7U7 C

Slav 7881.53.15

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

KABINETNÍ KNIHOVNA

SVAZEK XCVIII

M. A. ŠIMÁČEK

V NOVÉM ŽIVOTĚ

V PRAZE
KNIHTISKÁRNA F. ŠIMÁČEK, NAKLADATELÉ
1898

Digitized by Google

M. A. ŠIMÁČEK

V NOVÉM ŽIVOTĚ

V PRAZE
KNIHTISKÁRNA F. ŠIMÁČEK, NAKLADATELÉ
1898

Digitized by Google

Slav 7881.53.15

Digitized by Google

D^RU. JIŘÍMU GUTHOVI

V PŘÁTELSKÉ LÁSCE A ODDANOSTI.

Digitized by Google

Digitized by Google

V NOVÉM ŽIVOTĚ.

Digitized by Google

Digitized by Google

I.

Byla to vůně bledě zelených letních jablek a velikých blum v pleteném košíčku, nedávno sem přinešeném a na skleník postaveném, jež prolinuvši celým pokojem dotkla se nejdříve smyslů dívčiných, probírajících se z mrákot živých ranních snů. Vssávána hlubokými vdechy dotkla se zprvu jen zlehýnka zavřených dosud dvířek vědomí, ale hned potom jakoby na ně ztichounka již zaťukala a klíčovou dirkou zvolna se protáhla.

A hle, po tomto zaťukání a nahlédnutí noční sny uvnitř rázem se potrhaly a rozeběhly, jako se rozutíkávají stíny, když pootevřeme v pokoji okenici nebo povytáhnem záclonu: Jitro nahlédne, a tma zalézá o překot pod postele, za kamna, za jarmary jako

Digitized by Google

splašená zvěř před lovcem, jenž kde se vzal tu se vzal, ale náhle stojí tu se zlatým toulcem slunečních paprsků.

A bylo tomu vskutku podobně i v pokojíčku vědomí mladé dívky, o jejíž smysly zavadila ta vůně letních jablek a nalitých měknoucích blum. Sotva zaťukala na jeho dvéře, jakoby v něm kdosi okenici pootevřel a vpouštěl světlo skutečnosti. Sny se rozutekly jako smečka pitvorných dovádivých gnomů, zalézajících úprkem do děr i se svou klamivou laternou magicou, jíž kouzlili nad spící dívkou obrazy odplynulé minulosti.

Dívka se usmála, ale oči její zůstaly ještě zavřeny. Ani se nehnula, jen tu vůni labužnicky ssála. Nejprve jako jiskra proletlo jí procitující duší poznání, že obrazy, jež ji ve snu obklopovaly, skutečně náležejí již odprchlé minulosti. Že nastalo něco nového, lepšího než byla ta minulost, něco, co ji nevýslovně těší a jí lahodí. Kdyby byla rázem otevřela oči, byla by onomu něčemu pohlédla tváří v tvář, ale to ona nechtěla. Chtěla to nechat zvolna po špičkách přistupovat k svému lůžku, chtěla s toho odhrnovat

Digitized by Google

jeden závoj za druhým, chtěla se kochat znenáhlým poznáváním toho a znova prožívat všechnu tu radost, jež k ní proudila z toho přibližování se k tomu novému, lepšímu, jež se před ní rozevřelo teprve před čtyřmi dny.

Aby rozkoš byla dráždivější, říkala si v duchu, majíc oči zavřeny: „Vždyť to není pravda, vždyť se mýlím. Jsem stále ještě doma. Za chvíli zakašle bratr a zastená, matka přijde od mlékařky v klapajících svých pantoflích (nedá si říci, aby se trochu slušněji oblékla), klekne hřmotně k plotně a rozdělá oheň. Kdybych pootevřela pravé oko, uvidím vyšlapané schůdky na dvorek, zelenou pumpu, špinavou zeď...“

Ale sotva se zvedl v ní starý odpor k nenáviděnému tomuto obrazu, pootevřela skutečně malounko oko a hned ho zase zavřela a znova se usmála. Uviděla něco zhola jiného: Bílými háčkovanými záclonami zastřená dvě okna, mezi nimi zasklenou skříň s porcelánovým a skleněným nádobím a na ní vycpanou žlutou žluvu.

Ta žluva jí udělala. Chtěla se ještě chvíli klamat, ale pokusy se nezdařily, nechť

Digitized by Google

přivírala oči sebe pevněji. Blahé vědomí, že už není v Praze, v souterrainní kuchyni špinavého domu v Opatovické ulici, rozlilo se jí duší jako světlo mladého jara křísící se loukou. Slyšela v duchu volati žluvu v lese flétnovými zvuky: „Kdyby ho bylo," kmitl se jí obraz ozářené paseky s nízkými kužely mladých smrčků, jejichž tmavá zeleň prostříkána fijalovými květy vrbky, kmitl se jí pás pestré louky u řeky klidně tekoucí a zrcadlící mezi zelení břehů běl beránků na tmavém blankytu nebes — a rázem zaplavila ji nová skutečnost všemi radostmi vábivých svých požitků.

II.

Ale nevstala a nerozeběhla se do kynoucích těch půvabů slečna Aloisie Žaludová, nově jmenovaná zatímní podučitelka v Kejnově, zůstala tiše ležet na čistém bílém svém lůžku, jehož povlaky voněly levandulí a jen na znak se obrátila, hubeňoučké ruce za hlavu založila a řasami přivřených očí

Digitized by Google

hleděla na levý roh zasklené oné skříně, kde vedle vycpané žluvy stál pletený košíček s těmi letními jablky a nalitými blumami.

Tedy opravdu v místě! V krásném jihočeském městysi na čtyřtřídní škole. Pozejtří bude týden, co přijela. Již si odbyla návštěvy u pana starosty, na faře a ve škole, již tu má svůj kufr se vším prádlem a šatstvem, již má svůj pokoj u paní Kaškelínové upravený a vystlaný jako hnízdečko, do kterého v kejnovské lesy zaletěla z prachu a dusna křivé uličky pražské, z neradostné minulosti plné ponížení, ústrků a odříkání. Vyletěla sem jako ptáče z úzké klece, do volnosti, jež jí radostně kynula, do krásy, dosud v snech jen tušené, jež se před ní prostírala, do radosti nového povolání, jež si vybojovala, do říše duhových nadějí v příští život svobodný a důstojný, jejž si vyplnila zlatými představami skrytých svých tužeb.

Ale byl také již čas na odlet. Tam v Praze v souterrainní kuchyňce sešlého domu by byla již nevydržela ani čtvrt roku, tam by byla — cítí to — musela zahynout. Teď tady z hnízdečka svého dívá se na svou

Digitized by Google

minulost jako na dlouho a daleko vzdálenou, šedivou, smutnou krajinu, za níž se ohlíží ne ze stesku, ale aby zvýšila radost, že jí šťastně unikla, že se z ní zachránila. —

Trpké, bezradostné bylo její mládí. Jednotvárné a přitmělé jako ten úzký dvorek, na nějž vyhlíželo jediné okno jejich bytu, v němž se narodila a žila až do jednadvacátého svého roku a z něhož vyletěla na svobodu teprve před pěti dny.

Otec její byl truhlářský dělník v závodě pana Bauera, jemuž patřil i sešlý ten dům, v němž se narodila. Matka její bývala služkou u domácích, a tak se její otec s ní seznámil. Když se vzali, přiděleno jim domovnictví a za byt vykázána ta úzká dlouhá kuchyň v souterrainu, jež sousedila s truhlářskou dílnou. Otec pracoval, matka posluhovala, i domovnictví neslo nějaký groš, tak že nouzi neměli. Když se jim narodila dcera, paní domácí byla kmotrou a po ní dostala také Lojzička jméno. Rok před tím také paní domácí povila dcerušku, kteráž rovněž pokřtěna byla na jméno sv. Aloisie, ale slečince se říkalo Louise, kdežto dcera domovníkova

Digitized by Google

zůstala Lojzičkou, Lojzkou, Lojzou. A tak tomu bylo i u chlapců. Domovníkův byl Pepík, domácích Josífek. Domácích byl o dva roky starší, a Pepík dotrhával po něm šaty.

„Koukejte, Kačenko," přicházela paní domácí sama někdy dolů do kuchyně domovníkovy, „náš hoch už nemůže tyhle kalhoty nosit, jsou mu malé a lezou mu z nich kolena, vyspravte je Pepíkovi, může jich ještě užit." A domovnice se pokorně usmála a řekla: „Pánbůh rač nadělit, poníženě ruku líbám," a také ruku políbila, „i ty budou ještě dobry, do školy v nich bude chodit." „Polib ruku, Pepíku," a Pepík šel a políbil, neboť již věděl, že paní domácí to má ráda.

A jako Pepík po Josífkovi, tak dostávala Lojzička šaty a botičky po Lujzince, a taky za ně líbávala ruce paní mistrové a vymačkávala své „Zaplať Pánbůh" z hrdla zadrhnutého jako provazem.

Truhlářský mistr pan Bauer, když volal Lojzinčina tatínka, pokaždé nejdřív křik' „Tondo!" potom hodil hlavou, jako aby Tonda šel blíž, odkašlal a teprve pak pomalu vysoukával co chce: „Ty prkna, rozumíme,

Digitized by Google

se narovnají v průjezdě, a v neděli skočíme k Bartoníčkům a Veselejm a nehnem' se jim z kuchyně, rozumíme?! A řeknem, že nekradu, fštětina? Ať zaplatějí, lemplové!"

Jakoby jej dnes slyšela a viděla při tom nebožtíka svého tatínka, s vysedlýma lopatkama a hlavou k ramenu skloněnou, jak ochotně pokyvuje na přisvědčenou a zastřeným svým hlasem povídá: „Nelíbějí mít žádnou starost, milostpane, to vědí, že to provedu."

A jako na tatínka volával pan domácí jen: „Tondo, rozumíme!" tak na maminku se křiklo jen s pavlače, — když metla v sobotu dvůr: „Kačeno, v pondělí nám budete muset pomoct prát," a maminka opřela ometené koště, pohlédla vzhůru, sčísla rukou vlasy pod šátek, usmála se a řekla: „I přijdu, nelíbějí mít starost, milostpaní."

Když Lujzinka a Josífek domácích byli ještě malí, přicházela často služka Marjánka dolů se vzkazem, aby Lojzička a Pepíček si šli nahoru hrát. Matka se šťastně usmála, omyla jim tváře a ruce, přičísla vlasy, napomenula je, aby políbili ruku a byli způ-

Digitized by Google

sobni, a poslala je se služkou nahoru. A děti šly, ale nerady. Nesměly v té hře nikdy mít svou vůli. Musely bývat vždy nástrojem rozmarů dětiček domácích. Ty poroučely, Lojzička a Pepík poslouchali. Lujzinka dělávala paní, Lojzička pokaždé byla služkou, Josífek byl panem učitelem, Pepík vždycky neposlušným klukem, jenž dostával přes ruce. „Nestydíš se, ty couro jedna," volala Lujzinka paní na Lojzičku služku, „Bože, holka, ty jsi nemehlo!" A když to Lojzičce bylo někdy líto a rozplakala se, Lujzinka dávala se do smíchu a napomínala jako stará usedlá osoba: „Ale jsi ty hloupá žába, Lojzko, vždyť si jen tak hrajeme. Tu máš buchtu, na, a nebreč! Sic bych to řekla mamince, že si nechceš hrát!" Ta hrozba vždycky pomáhala. Lojzka věděla, že by od maminky dostala, že nedovedla vyhovět. Utišila se tedy, otřela si oči a dělala službu dál, a Lujzinka dále poroučela velkopansky a úsečně, dávala se oblékat, česat, nastavovala nohy, aby jí Lojzka přetřela kartáčem botky, posílala ji do trhu, hubovala, že špatně koupila, podezřívala, že si nechala peníze, hrozila, že jí

Digitized by Google

dá otevřít kufr a sebrat policajtem. A dupla při tom nožkou a rozkřikla se: „Hned, na tom místě, uvidíš!“ A Lojzička v té chvíli musela kleknout a spínat ruce a prosit proboha: „Milostpaní, prosím jich, nedělají mě nešťastnou, nevyhánějí mě! Smilujou se.“ A Lujzinka po dlouhém zdráhání se konečně usmířila, ale Lojzička jí musela za to políbit obě ruce a zapřisáhnout se, že už to víckrát neudělá.

Tuto hru Lujzinka hrávala si nejraději a brzy vycvičila si v ní Lojzku tak, že tato již na vlas věděla, co a jak má mluvit a dělat. A poněvadž bez Lojzky tuto hru nemohla hrát, volala ji později skoro každý den nahoru.

To trvalo tak dlouho, až jednou Lujzinka Lojzku udeřila v bujnosti a svévoli do tváře. Snad myslila, že když Lojzka snesla leckdy ve hře již všelijaké štouchnutí a klepnutí přes prsty, nebude tak zle ani pro políček. Bylo jim tenkrát už deset a devět let, Lujzinka chodila do čtvrté třídy k svatému Vojtěchu, Lojzka do třetí. Lojzička ucítivši ránu do obličeje, zčervenala až po čelo, za-

Digitized by Google

ťala zuby a jako drápem vjela Lujzince rukou pod oko. V tom okamžiku vzkypění hněvu a pomsty ani neuvážila, co činí, a teprv když Lujzinka bolestně vzkřikla, vzpamatovala se a odtáhla ruku. Ale bylo již pozdě. Nehty Lojzčiny vyryly pod okem Lujzinčiným čtyři široké krvácející škrábý. Lojzka zbledla a začala jí líbat ruce a objímat nohy, ale Lujzinka se jí vyškubla a vběhla do pokoje, v tváři samá krev. Lojzka v náhlém sevření úzkosti vyrazila z kuchyně, seběhla se schodů a utekla na ulici . . .

Ještě dnes, vzpomínajíc na své dětství, cítí prudké pohnutí té chvíle, horkou neurčitou radost, roztékající se po celém těle, že se Lujzince jednou vzepřela, že jí ukázala, až kam se smí odvážit a kam ne, ale zároveň projímavý strach z toho, co nyní bude následovat, strach, co řekne matka, co otec, strach z bití a předbíhavý stud z něho —

III.

Tehda Lojzička poznala, že proti Lujzince není takřka ani člověk. Když se při-

Digitized by Google

šourala na večer domů jako provinilý pes, chytla ji nejdřív matka a sbila ji v prudkém vzplanutí zlosti a v otrocké snaze přesvědčit mírou trestu milostpaní domácí, za jak velké provinění sama pokládá vzpouru Lojzčinu. Darmo klekla před bijící matku, nohy její objímala v pláči, rozzlobená žena chtěla, aby slyšela sousedka Hlaváčková, aby slyšela služka od kontrolorů, která byla právě u pumpy, aby slyšeli i v dílně, jak své nezdárné dítě trestá, že se opovážilo dotknout slečinky domácích, a aby mohli pak všichni dosvědčit, že „jí dala, co se do ní vešlo.“ Přiběhl i otec z dílny, odepjal řemen, zaláteřil a prašť kam prašť, bil přes záda, přes ruce, přes nohy a křičel a spílal, až vyběhli konečně dva druzí tovaryši i sousedka Hlaváčková i služka od kontrolorů a uznali, že je toho již dost, a bránili matce a bránili otci — —

Lojzička odvlekla se do kouta, uděšena, uřvána tak, že nemohla již hlasu vyrazit a jen zajíkavě vsrkovala vzduch, když bolest a lítost se v ní vzedmuly.

Ale ještě nebylo učiněno spravedlnosti

Digitized by Google

zadost. Matka se jí chopila, pozvedla ji a táhla ke dveřím a tam ji vystrčila v novém záchvatu rozzuřenosti.

„Ani vidět tě nechci, ty —, ty —, ty —," a hrubé nadávky se sypaly na hlavu sbité Lojzičky. „Tady máš svý hadry a jdi si, kam chceš —" a při tom házela před ni její spravované sukýnky, její zástěrky a střevíce, její učení i její rozbitou pannu, zděděnou po Lujzince.

A to, že ji vyháněla, rozlítostnilo Lojzičku víc než všechny nalité prouhy a bolest z nich. Sbírala své věci a již neplakala, jen sténala v hrozné lítosti, jež jí hrozila srdce utrhnout.

Ještě vzpomínka na dávno odplynulý ten večer je tak trpká, že jí vtlačuje do očí slzy lítosti z protrpené křivdy.

Tenkrát tu noc přespala Lojzička u sousedky Hlaváčkové, vdovy, která se živila roznášením uhlí (její dcera Rozára chodila šít jupky do jednoho závodu v Celetné ulici a dělala slečnu), a druhý den přijata konečně po dlouhém prošení doma na milost, ale mu-

Digitized by Google

sela dřív s matkou nahoru k domácím odprosit.

„Věřej mně, milostpaní," dušovala se stále domovnice před paní domácí, „ani podívat se na tu žábu od včerejška nemůžu. Ona nemusela být zrovna při rozumu. Ale já jsem ji sesekala, že zdravého místečka na ní nezůstalo, a můj taky."

„Inu to je všecko dobře, ale mně ať radši na oči nechodí. Vždyť Lujzinka je celá zohyzděná; jak se na ni kouknu, všecko se ve mně třese," slyšela Lojzička na chodbě mluvit paní domácí, poněvadž nevešla s matkou do kuchyně, nýbrž stála skrčena v koutku přede dveřmi, až jak to všecko dopadne.

„Pánbůh ví, milostpaní," zapřisáhla se zas matka, „jak jsem chudá ženská, desítku bych radši neviděla, věřej mně. Já bych tu žábu byla včera snad utloukla, kdyby byli nepřišli z verštotu a Hlaváčková. Takovou jsem měla zlost a lítost! Jenom, milostpaní, už nám to líbějí odpustit, vždyť my s tátou za to nemůžem', že nám Bůh seslal takový nezdárný dítě —" a při těch

Digitized by Google

slovech dala se domovnice do pláče, a Lojzce na chodbě se třáslo srdce lítostivou bolestí.

„Inu, nahoru mně už nesmí ani páchnout. Ještě oči by mohla dítěti jednou vyškrabat, jak je vzteklá," mluví přísně a tvrdě milostpaní, že se Lojzce venku až dech zatajuje. „Já vždycky myslila, že má ta holka dobré srdce, ale to se ukázalo, co v ní je. Vždyť je to zrovna jako furie, jako divoké zvíře. Na tu si musíte dát, Kačenko, pozor! Sic vám uzraje pro kriminál —"

V Lojzičce se zvedl prudký odpor, celé její tělo sebou trhlo, rychle učinila krok v před a zvedla po klice ruku, ale hned zas couvla, neboť zaslechla pláč matčin.

„Pro Ježíše Krista, co to jenom do tý holky vjelo! zanaříkala. „Já jsem nespala celou noc, pořád jsem plakala, věřej mně, milostpaní. Taková byla dřív vždycky tichá a povolná, a teď najednou, takovouhle věc vyvede, takovou hanbu nám udělá. Co si s ní počnu, co si s ní počnu —"

Teď již to nemohla ani Lojzička vy-

Digitized by Google

držet. Srdce jí přeteklo, a slyšíc matku plakat, dala se venku také do usedavého pláče. Tak si sama připadala v té chvíli špatná a zkažená, že se až zhrozila. Nohy se jí třásly tak, že si musela sednout.

„Inu, musíte bejt na ni přísnější. Každé rány škoda, která padne mimo," rozhodovala milostpaní. „To není nic platno, má zlatá. Jinak bych se zrovna bála, mít takovou vzteklici v domě."

„Inu, milostpaní, pro Kristovy drahé rány, kam bysme šli? — Jenom už nám to odpustějí. Ona slibuje hory a doly, ona už bude jiná —" a v tom matka přistoupla k pootevřeným dveřím. „Kouknou, já ji vzala s sebou, ona jich jde odprosit, a slečinku taky, tak pojď, pojď —" Lojzka zočivši matku, vstala a rozlítostnělá, srdce majíc samý pláč, nesměle učinila dva kroky v před.

„Jen ať tam zůstane, jen ať tam zůstane, mně je ošklivo se na ni dívat," vzkřikla v tom milostpaní, prudce v odporu pohnuvši rukou a Lojzičku jakoby náhle polil mrazivou vodou. Všechen změklý cit, všechna roztálá

Digitized by Google

lítost v tom okamžiku v ní ustydly a stuhly. Hlavu svěsila a spurně se zadívala na bosé ošlehané své nohy. („Půjdeš tak," řekla jí matka, když se chtěla obouvat. „K odprošení se nemusíš strojit!" — Chtěla snad tím účinkovat na větší útrpnost paní domácí.)

„Inu, já vím, že zasluhuje, aby se na ni hněvali," naříká matka po odmítnutí paní domácí, „ale aspoň s námi už mají outrpnost," a sepjala proti ní zpracované svoje ruce.

„Vždyť vás nikdo nevyhání, Kačeno, ale dvakrát se mi takováhle věc stát nesmí. Mohla bych mít z dítěte ještě mrzáka."

Matka políbila milostpaní ruku a pak s dcerou odcházela dolů, cestou po pavlači a po schodech stále zástěrou oči a ústa si otírajíc.

Když otevřela dvéře do své kuchyně, vstrčila tam dceru prudce herdou do zad a řekla tvrdě a nelítostně: „Člověka by hnedle pro ni vyhnali jako psa. Aby prosil jako žebrák! — A ty jsi při tom všem ještě jako dub. Ale já ti tu spurnost a vzteklost z těla

Digitized by Google

vyženu, uvidíš!“ a zahrozila jí zaťatou pěstí nad samou hlavu, až se jí kotníky vlasů dotýkala.

IV.

Na Lojzičku měla tato událost veliký vliv. Poznávala to již dávno, a nyní to vidí zcela jasně. Byl to první silný náraz vědomí společenských nesrovnalostí, při němž se její dětská duše otřásla do hlubin, ale zároveň naplnila se prudkou žádostí odporu proti nim. Silná hořkost z ponížení vlastního, z podřízenosti rodičů se jí rozvlnila v srdci, a jelikož nemohla vykypěti projevem nebo činem, houstla v něm v kvas, jenž rozvířoval a přibarvoval všechno její cítění i smýšlení. Tenkrát poprvé šlehla jejím mozkem určitá vědomá myšlenka, vymanit se z toho ponížení, z té podřízenosti, uniknout té kuchyňce v podzemí, těm spravovaným sukýnkám, té sudbě potlačovaných a bezprávých.

Ve svém přemítání a snech viděla různé cesty k takové spáse, ale ty všechny přizlaceny byly z počátku třpytem báchorkových

Digitized by Google

náhod a zázraků, jak je slýchala i čítala v pohádkách o Popelce, Zlatohlávkách a princeznách. Teprve později romantika zatlačena střízlivějším uvažováním, a víra v spasné prince a dobré čaroděje hasla tím vším, co v okolí svém viděla a slýchala. Ovzduší podzemní kuchyňky s výparem prádla, banální pomluvné rozprávky matčiny se služkami z celého domu, se sousedkou Hlavákovou, každodenní nářky této utahané a špinavé ženy na parádivost a rozběhanost dceřinu, tupé, krátké a mělké názory její matky i jejího otce o všech těch všedních životních klopotách a trampotách lidí ponížených a potlačených, lopotících se mozolně o skyvu chleba, to vše dávalo jejím úvahám záhy realnější podklad, pevnější půdu vypozorovaných poměrů skutečnosti, strhalo pozlátko s pohádkových cest, skácelo větrné zámky šťastných náhod a otevřelo průhled na trnitou ale nemylnou cestu vlastní síly. Z části přispěly k tomu obratu i poučné příběhy Hoffmannových povídek pro mládež, proniklých duchem svépomoci, a střízlivě svázaných do černých tuhých desek označených číslem a

Digitized by Google

značkou školní knihovny, a zvláště jedna z nich, mající název Čas jsou peníze.

Pamatuje dnes ještě na silný dojem, jakým se do hlubin její duše vryl životopis sirotka Bedřicha, jenž si vštípil do srdce i do mozku rady mladého knížete Viléma: „Čas je tolik, co peníze; čemukoli se učíš, sobě se učíš," a celý další život jimi se řídil. Každé chvílenky použil, aby se něčemu přiučil, třeba se věc zdála na pohled bezúčelna. Každým dnem se zdokonaloval a každým dnem vyrůstal z krutých poměrů, v nichž žil. Z chudého koňáka, jenž neuměl čísti ani psáti, stal se bystrozraký tajemník a na konec knížecí rada, jenž štědře podporoval své pěstouny, kteří za dětství jen jej bili. — Tyto úspěchy zaryly se jí do paměti, Bedřichovo odhodlání a vytrvalost ji roznítily a dráždily k následování. I z ní, povržené, zneuznávané, může se státi kdysi velká paní. Jako Bedřich nenechá ani ona chvilky nepoužity, bude se stále učit, a výsledek se dostaví. Nedoufala sic v žádné šťastné zakročení nějakého knížete, ale měla důvěru, že ovoce jejího přičinění nemůže

Digitized by Google

zůstati zakryto. Napne síly, posměšky ji neodvrátí, cíl svůj nespustí s očí.

Rozplápolaný ohníček odhodlání neuhasl. Ústrky a ponižování jej pomáhaly rozdmychovat. Již příští čtvrtletí „hausmistrovic žába“ přinesla si ve školní zprávě řadu jednušek. První úspěch byl proudem zdravého vzduchu do rozhořelého plamene. Začalo se o ní říkat: „Ta holka má dobrou hlavu,“ a to jí lichotilo a dodávalo síly. Však ještě ukáže, co dovede. Dosud se musí krčit, stále krčit, bolestně krčit, ale přijde čas, kdy se vypne. Měla již tenkrát žhavou ctižádost. Služky z domu, tovaryši z dílny i kluci učedníci volali dosud na ni jen: „Lojzko, slyšíš,“ kdežto Lujzinka domácích byla všem už slečinkou, ale i to se změní. Jen nepopouštět, jen vytrvat! bouřilo v ní netrpělivě.

Příklad sestřin podnítil i bratra Pepíčka. Byl to hoch slabý a bledý, mající skoro celý rok rýmu a chrapot. Proto se matka o něj na dvorku a v průjezdu bála a hnávala ho každou chvíli do kuchyňky; tak býval hoch mnohé hodiny sám a sám a

Digitized by Google

stával se zamlklým, nesmělým, plachým. Matka byla někde po posluze, otec v dílně, sestra ve škole. Když přicházela domů, psala úlohy, učila se a nemohla a nechtěla už být společnicí ani jeho her ani jeho snění. Byla jen o tři roky starší než bratr, ale duševně nejméně o pět vyspělejší. Když hoch začal chodit do školy, ona už byla ve čtvrté třídě, a tu právě kvasil v ní onen obrat nejprudčeji. Hoch vida sestru stále u knihy neb něco psát nebo kreslit, otvíral také svůj slabikář nebo na útržku papíru čmáral své *i*, *u* a *n* a své hákovité jednotky a sražené dvojky. A potom přiloudával se vždy k Lojzičce, je-li to dobře, a ona mu vytýkala chyby, opravovala, poučovala, ale pokaždé brzy pozbývala trpělivosti, neboť viděla v obírání se hochem zdržování od své vlastní práce, neprospívavé maření času. Se snahou po vymknutí z nenáviděných poměrů zapouštěl do její duše ostré kořínky i egoismus. Zápasila jen pro sebe a o sebe, a vše, co ji zdržovalo, bylo přítěží. Navykla si vůči bratru tón nuceně shovívavý, který však přecházel často v nevrlý; ale právě tím

Digitized by Google

měl za následek, že citlivý hoch záhy omezoval své ptaní a snažil se bez její pomoci překonávat obtíže počátků a nevtíravě jen pozorovat, je-li spokojena nebo ne. Vyčítal to již z jejího pohledu, a to mu dostačovalo. Věřil jí beze všech pochyb, a do jeho lásky k sestře mísila se i jakási úcta před jejím úsudkem a znalostí.

Když Lojzičce bylo třináct let a chodila již do druhé měšťanské, zemřel jí tatínek. Byl souchotinář, churavěl dlouho a dávno zhasla naděje na jeho uzdravení, ale přes to přese vše tichý skon jeho otřásl celou rodinou. Ubylo tu přec jen osm zlatých jistého týdenního výdělku, nepočítaje v to propitné, jež leckde dostával od pánových zákazníků, k nimž jedině on býval vždy posílán, poněvadž uměl přece s lidmi jak se patří promluvit a všecky záležitosti vždy spolehlivě vyjednat.

Vědělo se již sice, že pan Bauer vdovu v domovnictví ponechá, ale vytloukat živobytí z diškrecí za otvírání domovních vrat a za posluhu bylo přec jen odvážným úkolem. Bylo tu arci na šest set zlatých úspor, ale

Digitized by Google

na jak dlouho ty stačí? A co kdyby matka onemocněla? — Ovšem je zde dcera, za rok vychodí školu a může do služby, jeden krk ubude, ale v této kalkulaci bylo právě nejbolestnější místo, jehož pouhé ohledávání způsobovalo Lojzičce mučivou trýzeň. Přicházely sousedky a zmiňovaly se o tom na útěchu, přicházely služky a hovořily o té věci, jako o nezměnitelné již události, i milostpaní domácí to nadhodila, ba sama se nabídla, že se mezi známými paničkami již od nynějška bude poptávat, aby se holka dostala po roce do pořádného domu. To byly pro Lojzičku strašné řeči. Mrazivý ničivý vítr vál z nich na útlé nesmělé květy ukrytých jejích nadějí. Mezi spolužačkami jejími byly některé, jež určitě již mluvily o vstoupení do ústavu učitelek a jež zavěsily již na kliku ženského paedagogia na Rejdišti osnovu své budoucnosti, protkávajíce ji outkem rozpínavých plánů a představ.

Také Lojzička kradla se za nimi se svým přadénkem, ale jen nesměle, z povzdálí, plna úzkosti, aby nikdo netušil, kam se opovažuje. Lačně naslouchávala jejich řečem,

Digitized by Google

dráždila se vyptáváním na podrobnosti, ale když se přímo na ni obrátily, zda též ona pomýšlí vstoupit do kursu, polekaně, plna rozpaků zapírala, ač právě v její duši nesmělá naděje ta hořela plamenem divokým. Byla v té době nejlepší žačkou ve třídě, učila se usilovně francině, čtla vše, co jí do rukou přišlo, a literární její znalost dávno již roztrhla úzkou klícku čítankového obzoru.

A teď najednou smrť otcova smetla ji s prahu svatyně jejích skrytých snů, do níž odvážila se vstupovat jen ve chvílích samoty s dechem štěstím se dusícím, a strkala ji do prachu silnice, kterou bosou nohou chodí dívky chudiny za nejbližším cílem služby u cizích lidí.

V bolestných křečích rdousené skryté touhy zatmíval se jí zrak pláčem, a duše její, ztýraná za dne řečmi sousedek a děveček, obcházela v nocích dlouhých a bezesných svou svatyni, a lkala zoufale na stupních jejích. To byla doba pro Lojzičku nejsmutnější.

Digitized by Google

V.

Ve třetí třídě měšťanské školy seděla vedle Lojzičky ve škamně Boženka Ulrichova, dcera obchodnice s prádlem, která měla sklad svého zboží v úzkém krámě ve Spálené ulici. Byla to zdravá, plnolící holčice, jen asi o čtvrt roku starší než Lojzička, ale vypadající již jako šestnáctileté děvče. Opakovala třetí třídu, poněvadž jí nebylo ještě plných čtrnáct let, ale skoro se již styděla mačkat se v školní lavici. Byla veselá, hovorná, dobrosrdečná, ale do učení a úloh se jí už mnoho nechtělo. Vidouc v Lojzičce způsobilou pomocnici, brzo se s ní spřátelila a vylákala ji i k sobě domů. Zůstávala v témž domě, v němž matka její měla krám. Měla ještě dvě mladší sestry, Lidunku a Márinku, z nichž starší chodila do čtvrté třídy, mladší do druhé. Doma s děvčaty bývala usedlejší již služka Lízi, kterou nebylo si lze představit bez žlutého šátku na hlavě, a stará vrásčitá babička, matka paní Ulrichové, stále pletoucí nekonečné punčochy,

Digitized by Google

snad vnučkám již do výbavy. Stará paní měla svůj pokojíček hned vedle velikého rodinného pokoje, ve kterém se děti učily, hrály si, jedly i spaly. Před jedním z oken měla tu i Boženka svůj stolek s učením, a u toho sedávala s Lojzičkou, která jí pomáhala kreslit mapy, překládat do francziny a louskat početní a měřické oříšky.

Tato ochota arciť nevyrostla přes noc a z pouhé náklonnosti přátelské, nýbrž byla Boženkou vykoupena různými malými pozornostmi, v nichž však Lojzička bystrým instinktem chudých dětí záhy prostřehla počátky příštích prospěchů. A nesklamala se. Z počátku poskytována spolužačce Boženčině sem tam jen nějaká svačina, hrneček kávy s rohlíkem neb páteční buchtou, ale za nedlouho pozvána Lojzička již i na nedělní oběd anebo někdy na lepší nějakou večeři. Tu seznámila se i s paní Ulrichovou, kterou do té doby vídala jen někdy za pultem v krámě před nastavenými hradbami zelených a bílých kartánů s ozlacenými hranami. Byla to slabá čilá osobička, bledých tváří, šedých, hladce přes uši sčesaných vlasů, s ma-

Digitized by Google

lým čepečkem přišpendleným k temeni, stále s bavlnkou v uších, ale s bystrým černým okem, vyhlížejícím zpytavě z obruby stříbrných brejlí. Hned se začala Lojzičky nenápadně vyptávat na rodinné její poměry, pozorně naslouchala jejím sdělením, projevovala účast, ale při tom nezapomínala vlídně a přátelsky ji pobízet, aby si brala, aby se neostýchala, chutná-li jí, a aby přece také pila, sklenička piva že jí neuškodí. Při tom utkvívajíc laskavým pohledem na bledých jejích tvářích opakovala již po několikáté s lehkým nádechem veselosti: „Vždyť vy papáte jako ptáček, to je hrůza! Podívejte se, jak naše děti šupají. Ty jsou jináč při apetýtu, viď, Márinko," obracela se na svou nejmladší, která byla jako koulička. — Nedlouho po těchto prvních počátcích bližšího seznámení s rodinou Ulrichovou vytasila se paní jednou u nedělního oběda s otázkou, nemohla-li by Lojzička tak někdy s Lidunkou a Márinkou opakovat učení a dohlédnout jim na úkoly, vůbec trochu se s nimi zabývat, že by jí za to ráda dávala každý den oběd. A hned dodávala, že ji nechce tou

Digitized by Google

nabídkou urazit, ale že si tak myslí, že jejím dětem by to bylo jen na prospěch a ona, Lojzička, že by snad proto také učení nezanedbala — ? Při tom tázavě na Lojzičku pohlédla ostrýma svýma očima za skly brejlí, a tenké své rty ani zcela nedovřela, jakoby je měla již uchystány k námítce.

Ale Lojzička, všecka zapálená radostí, rychle přijímala a děkovala, i k ruce paní Ulrichové se sklonila, aby ji políbila — čemuž však tato zabránila, rychle ji pozvednuvši do výše, a od těch dob chodila Lojzička denně v poledne ze školy s Boženkou, pomáhala jí a opakovala s mladšími jejími sestrami a bývala skoro více ve Spálené ulici u Ulrichů, než doma v Opatovické.

Její matku tento obrat těšil. Před Lojzičkou svoje potěšení sic neprojevila, naopak mluvila před ní o tom jejím pobývání mimo dům dosti nevlídně a nevrle, ba někdy i bodla výčitkou, ale komu mohla vypravovat, že její dcera učí v dobrém domě, že tam na ni dbají a že by ji měly nejraději pořád kolem sebe, tomu to vyklopovala zálibně s úsměvem mateřské pýchy a s náležitým

Digitized by Google

vytknutím všech podrobností, jakoby pod vydařenou bábovkou narovnávala každý zahnutý zákrojek prosekávaného papíru.

To Lojzička dobře vyciťovala, a touto pýchou matčinou provlekla nitku vzkříšených svých nadějí. Při tom proniknuta byla celá její bytost horoucím úmyslem držet se zuby nehty u Ulrichů, zachovat si přízeň paninu, učinit se nepostrádatelnou dětem. V té rodině viděla pomoc pro své plány, posilu ve svém zápase o ně.

Již nyní začínala pociťovat účinek svého styku s ní a poměru k ní z různých maličkostí, které však pro ni měly svou vnitřní cenu a váhu.

I starší služky a tovaryši v domě, kteří ji znali kolik let, přestávali jí tykat, obcházeli přímé oslovení a mluvili s ní ve třetí osobě: „Lojzička by mohla být tak dobrá a říct mamince, že má přijít k milostpaní.“ „Lojzička by snad mohla milostpánovi skočit pro pivo, když zrovna nemá co dělat?“ — To byl již patrný pokrok proti dřívějšku, kde se prostě jen volalo: „Lojzko, dojdeš

Digitized by Google

pro pivo! Lojzko, zavolej maminku, ať k nám jde!“

I matka sama dbala nyní, aby „když chodí k těm Ulrichům“, byla trochu lépe oblečena a nedělala jí hanbu. Sama šla s ní koupit do Perlové ulice zimní čepici z krymru, první, kterou Lojzička měla přímo z krámu, neboť dosud nosívala většinou šátky nebo dotrhávala darované kloboučky po slečně Lujzince.

V očích všech vůbec Lojzička svým stykem s rodinou Ulrichovou postoupila, toliko paní domácí dívala se na tu celou záležitost skrz prsty a netajila se svou nechutí a nedůvěrou. Jednou začla s domovnicí před Lojzičkou o tom řeč. Kam prý to povede! Líp prý by bylo, kdyby Kačenka přidržovala holku už od nynějška doma k práci, přiučovala ji prát, mejt a žehlit, toho že jí bude jednou třeba, a ne učení dětí. Tím prý se jí zbytečně uvádějí do hlavy jen marnivé myšlénky a nechuť k práci, kterou bude v životě nejvíc potřebovat. Žádná paní se jí nebude prý ptát, umí-li mluvnici a algebru, ale dovede-li čistě prát a žehlit.

Digitized by Google

Domovnice ovšem nemohla milostpaní odporovat. S pokorným úsměvem tedy svědčila a konejšila paní domácí, že až Lojzička vyjde ze školy, beztoho se jí to všecko z hlavy vykouří. Teď dokud ještě chodí, že ji nechce schválně do ničeho nutit, poněvadž je holka slabá a nemá toho zdraví nazbyt. A ať prý ještě užije trochu té volnosti, beztoho je jí snad už namále.

S utajeným dechem a tlukoucím srdcem naslouchala tenkrát Lojzička těmto námitkám či spíše omluvám matčiným. Ač byly pronášeny obvyklým poníženým způsobem matčiným, vycítila dcera přec napjatou svou duší, že z nich pění jakýsi skrytý odpor, který pak vskutku po odchodu paní domácí vzkypěl. Chvíli matka pokračovala v kropení prádla a mlčela, ale potom se obrátila na dceru a hned pak hodila hlavou ke dveřím za domácí paní:

„Vidíš, nepřeje ti to. — Máme bejt všichni pořád jenom oušlapek, jen dřít do oupadu!“

Jako dnes kdyby to bylo, tak slyší dosud ostrý, tvrdý přízvuk těchto matčiných

Digitized by Google

slov. Poznala z nich vzepjetí vzdoru utlačované a ponižované chudoby a nahlédla tu vteřinu do matčiny duše hlouběji než kdykoliv před tím. Padla jí do duše ta slova jako Noemova ratolest. Byla by matku za ně zlíbala, ale bála se živějšího projevu radosti, aby neprozradila prudké rozpjetí svých nadějí.

„Pořád má být člověk jenom pod nimi," ozvala se tedy pouze, aby podpíchla matčino podráždění.

„Jakobys nemohla mít jednou lepší živobytí, než jsem měla a mám já," vzplanula matka na novo. „Na to dření je dost času, až kdyby všecko prasklo. Ty se teď jen drž u Ulrichů. Když už jsi se tam na polo uchytila, snad se uchytneš na dobro. Mají mít po feriích v dílně tebe nebo jinou." (Za krámem měla paní Ulrichová velkou světnici, v níž šilo osm děvčat.)

Tato slova matčina prudce stlačila vzepjaté naděje Lojziččiny. Vtekla do její vzplanulé radosti jako proud mrazivé vody. Tedy pouze budoucí šičku ve skladě prádla paní

Digitized by Google

Ulrichové vidí v ní matka. Je to sic záchrana před budoucností služky, ale je to zas také i přepážka na cestě jejích vlastních plánů a nadějí. A bude těžký boj, ji prorazit. To cítila Lojzička hned od prvního okamžiku po pronesení matčiných slov. Ale neprozradila se; v matčině propuklém odporu proti radám paní domácí viděla prozatím přec jen krok ku předu a pečovala jen o to, aby odpor ten nedodoutnal snad vlivem opětovných naléhání.

O vánocích nastal ten rok nový konflikt. Dosud bývala rodina domovníkova ne zvána, ale přivolávána o štědrý večer pokaždé k domácím. Dálo se tak vždy po večeři o půl sedmé hodině. Matka v ten den Lojzičce a Pepíčkovi uchystala již sváteční šaty a když služka od domácích přišla, že již mají jít, odváděla je nahoru. Vešli do kuchyně a způsobně čekali na chystanou chvíli podílení. Matka vyměnila se služkou důvěrné úsměvy a pohledy a hned odkládala čistou zástěru, že pomůže mýt nádobí. Lojzka držívala Pepíčka za ruku, a oba tlačívali se ke zdi, čekajíce na zazvonění z parádního pokoje.

Digitized by Google

Služka přátelsky se u nich zastavila, pohladila je po hlavách a zeptala se, jestli se už těší — a oni, povinný úsměv na rtech, hlas majíce zalehlý, jen přisvědčovali kývnutím hlavy. Konečně z pokoje zavzněl zvonek, dvéře se otevřely, ze sousední jídelny vběhly tam děti domácích, z kuchyně se nesměle přikrádali Lojzička s Pepíčkem. Na stole v záři svíčiček stál vysoký vánoční strom až ke stropu, ověšený papírovými řetězy, ozlacenými jablky, ořechy a cukrovím od zpoda až na vrchol. A pod stromkem narovnány byly v krabicích a papírových obalech dárky, a paní domácí před nimi stála s tváří vlídně důstojnou, připravena k podělování.

Nejdříve dostal pan domácí, jenž stál ve dveřích sousedního pokoje bez kabátu, s dýmkou v ústech. Potom Lujzinka a Josífek i malá Fanynka přijímali z rukou matčiných každý po několika dárcích, s nimiž nedočkavě se hrnuli do jídelny, aby již již je prohlédli a rozestavili po stole, pak přicházela na řadu služka, jež berouc z rukou paniných s dárkem zároveň zlatkovou vánočku, děkovala poníženým „Naděl Pánbůh“ a prudce

Digitized by Google

se shýbla k pravici dárkyně, aby ji mlaskavě políbila, a na konec zbyly pak již jen domovníkovy děti.

„Tak tady máš ty," přistoupla paní domácí k Lojzičce a podávala jí balík flanelu na zimní oblek, „a tady ty," obracela se k Pepíčkovi se zimními botkami a čepicí.

Škrcené Zaplať Pánbůh, pokorné políbení ruky se strany podarovaných i matky, jež tiše se usmívajíc zdvořilým úsměvem brala z rukou paniných také ještě štědrovku a mísu s jablky, ořechy a několika kousky cukroví, nové ještě poděkování u pohovky v pokoji panu domácímu, jenž na odpověď jen něco nevrle zabručel, čemu nikdy nikdo nerozuměl, a matka s dětmi odplížily se zas do kuchyně, kde dárky vybalovány, chváleny a hlasitě určovány výhradně jen pro svátky a kde povinně čekáno, až vyjdou děti domácích, aby se pochlubily se svými hračkami a vzbudily skrytou závisť těch, jež dostaly jen „něco na zimu".

Lojzička a Pepíček odnášeli si potom své dárky domů, ale zas museli přijít nahoru, neboť děti domácích chtěly míti ještě tichý

Digitized by Google

jejich obdiv pro svého „Ježíška“. Matka zatím stála tu již ve vykasané sukni, opásána hadrem a myla ve dřezu nádobí. Pan domácí svátečně naladěn poslal Lojzku pro džbán obyčejného piva, aby prý si maminka s Marjánkou taky pořádně jednou ‚cucly‘, a domovnici nakazoval, aby nalila taky dětem; „ale pozor, ať se nenalíznou,“ dodával v dobrém naladění po vydařené štědrodenní večeři. Za chvíli přišla ještě paní domácí a přinášela Kačence kus černé a kus smažené ryby na ochutnanou jí i dětem a postavila oba talíře na víko služčiny postele, kam položeny před tím již štědrovky, jablka a ořechy, poněvadž nikde jinde pro samé nádobí nebylo kouska místa.

„Tu černou pošlu mýmu dolů,“ svěřovala domovnice milostpaní, „a tu smaženou si necháme na zejtřek. Lojzičko, jdi, dones to tatínkovi, ať si smlsne.“

„Ale dej pozor, abys to nerozbila,“ napomíná milostpaní, potěšena, jak si ti lidé toho kousku ryb váží, a ještě na chodbu za Lojzičkou volá: „Ale přijď hned zas zpátky, budeš muset ještě pro pivo.“

Digitized by Google

Takový býval štědrý večer Lojziččin rok co rok, krom jedné výjimky, a to toho roku, kdy poškrábala domácích Lujzinku. Tenkrát nesměla o štědrý večer nahoru a také nic nedostala. Byla tehda s tatínkem sama doma, a bylo jí lépe s ním o samotě než nahoře. Tam víc bylo jídla a pití až přes míru, ale tkvělo v té okázalé štědrosti a svátečně podmaštěné dobré vůli i mnohé ponižování a pokořování, jehož hroty Lojzička vždy bolestně cítila.

Teprve ten rok po smrti otcově mělo býti jinak, než dosud bývalo. Již týden před svátky pozvala Lujzičku paní Ulrichová k sobě na štědrý večer, a Lojzička vděčně přijala. Tam u Ulrichů je zcela jiný svět pro ni. Tam nevidí stále k líbání nastavenou širokou ruku paní domácí, tam u Ulrichů není „hausmistrovic holkou“, které, když se něco dá k snědku, dá se jí to ke službě do kuchyně, tam nečeká se panským pohledem na její ponížené „Zaplať Pánbůh“, tam neposílá se místo služky pro pivo, tam jí s rodinou u stolu, družka i učitelka domácích dcerek, tam volně může zablesknout svým důvtipem,

Digitized by Google

svou sečtělostí, neboť tam nečíhá na ni podezřelý, pohrdavý úsměšek, jenž praví: „Ty toho máš tak zapotřebí. Kdybys se naučila raději podlahu vydrhnout!“ Tam je rovna nejstarší dcerce, s níž si tyká, a ty mladší tam mluví s ní až uctivě, kdežto u domácích je i Lujzince, i Josífkovi, ba i té malé Fáně pořád ještě jenom Lojzkou, jenom takovým „hej, počkej!“

Nebylo tedy nesnadno se rozhodnouti, kam jít. Radost jí zasvítila z očí, celý obraz toho útulného štědrého večera v širokém rodinném pokoji, kde velká visací lampa rozlévá tlumenou svou zář, zatanul jí zjasněný v rozveselené duši.

Ale přišel odpor a boj.

„Tak dřív jsme jí byli dobří,“ rozkládala paní domácí, když se to dověděla, „ale teď už je jí nová známost milejší.“ (Zaskočila schválně za předstíranou záminkou na večer k domovnici, kdy věděla, že je i Lojzička doma.) „No jen si jdi, jdi,“ obracela se k této, „ale u nás na nic nečekej.“

„Milostpaní, líbějí mít uznání,“ ujímala se dcery domovnice, „ona se musí přece jen

Digitized by Google

hledět zachovat, když tam má ty obědy a když tam učí . . .“

„Inu, jen ať se zachovává, ale měla by se především taky k nám zachovat. Tam ji znají sotva pár měsíců, kdežto já ji držela při křtu na ruce. Ale jen ať se nepřepočítá v těch svých špekulacích. Já taky budu vědět, co mám dělat.“

Každé to slovo se v Lojzičce vzpříčilo tvrdými svými hranami. Cítila, jak ta celá řeč je zpěněna nepřátelstvím, a věděla, odkud kvasí. Milostpaní není vhod, že se pozvedá z přituplé pokory, že se hýbe pod jejím podpatkem, že jí chce uklouznout z ponížené role, kterou jí přisoudila.

Vší silou se musela tenkrát přemahat, aby nevyšlehl plamínek z výhně vzpoury, kterou skrývalo její nitro. Ale jiskra přece jen vyletěla.

„Pro pivo už může letos chodit Pepíček,“ pravila mírně, ale pevně, „tak mne u vás, milostpaní, beztoho nebude nikdo postrádat.“

„Postrádat! — Jak to mluvíš, prosím tě?“ obrátila se na ni tvrdě paní domácí.

Digitized by Google

„Jen dej pozor, abys ty nás jednou nepostrádala. Mně je to, holenku, teprve jedno, kam si půjdeš, když tobě je to jedno, k nám nebo k Ulrichům, ale jen dej pozor, aby z toho velkého přátelství nebyl brzy nějaký hněv.“ A s těmi slovy tehdáž paní domácí od domovnice odešla.

Lojzička, zbledlá ponížením rozčileně přecházela, matka rovněž pozbyvši klidu, ustala žehlit a šla vyměnit želízko do cihličky.

„Tak vidíš, rozlila jsi si ocet,“ pronesla po chvíli, zkoušejíc cihličku na zvlhlém prádle, z něhož čišivě vystupovaly při tom doteku rozpáleného kovu nízké kotoučky páry.

„Kdo by to byl řek', že tak o mne stojí,“ poznamenala pichlavě Lojzička.

„Snad bys tam přec jen měla jít — ?“ ozvala se po chvíli matka a pohlédla od prádla na dceru. „Ona je mstivá,“ dodávala jako na vysvětlenou toho svého návrhu.

„Já od ní nic nechci, ani tohle,“ vyhrkla prudce Lojzička a luskla nehtem

Digitized by Google

o nehet, „já o to nestojím, jen ať mi dá svatý pokoj, ať mě nechá volně dýchat.“

„Inu — když tu nejsi jen ty sama —“ prolomilo se volně a těžce z matky.

Provazy odvislosti zařízly se Lojzičce do duše.

„Já tedy u Ulrichů odřeknu,“ vyjela ve vzkypělé trpkosti. „Já jim vůbec řeknu, že tam nemůžu chodit, já vůbec s tím vším praštím a budu vám pomáhat mejt schody a mést dvůr, a to jí pak bude vhod a vy budete mít pokoj.“ A vyjeknuvši to jedním dechem dala se náhle do vzkypělého, bolestného pláče.

Matka v prvním okamžiku prudce postavila cihličku a nedožehlený límec smetla zlostně na zem a chystala se zlostně rozkřiknout, ale když zaslechla štkání Lojziččino, když zahlédla její slzy, udusila v sobě podráždění, vzbuzené výbuchem dceřiným, přejela si rukou čelo, a řekla tlumeně hlasem z nitra se prodírajícím a rozechvěným:

„Když my jsme takoví chudáci — nu, pomoz si!“ A sotva to dořekla, i drsné,

Digitized by Google

v mozolné práci vyrostlé té ženě vyhrkly slzy z očí a duše její zavlnila se pláčem.

Ještě dnes Lojzička cítí hořkost tehdejších slz a rozvířené neštěstí té chvíle.

VI.

Celá tato smutná minulost bolestného jejího dětství jako slitá sazba dávno prožitých kapitol vtiskla se jí jedním okamžikem do procitlé duše. Dotkla se jí se všemi nezapomenutelnými podrobnostmi pohnutých okamžiků, od krvácejících škrábů ve tváři Lujzinčině až k žluté rakvi otcově s bílým plechovým křížem na víku a k tichému štěstí prvního štědrého večera v teplé jídelně u Ulrichů.

Jím jakoby počínal nový oddíl jejího života, zdá se jí. Seděla s rodinou za stolem, dostala tucet modrou hedvábnou stužkou svázaných kapesních šátků a malou tobolku v podobě škeble s vloženým dukátem. Jak ráda zříkala se v té chvíli tří metrů flanelu

Digitized by Google

na zimní šaty, jež by byly na ni čekaly pod stromečkem u domácích.

Celé skoro svátky strávila u Ulrichů a klidně nesla, že paní domácí na její pozdravy sotva kývne hlavou a když jí chce ruku políbit, uraženě pronáší: „Jen nech, jen nech, není třeba!“ Trošku té okázalé nemilosti, na kterou zkysly hněv a hrozby milostpaniny, již lehce unese. Za to stoupla výsledkem štědrého večera u Ulrichů v očích všech partají rodného svého domu v Opatovické ulici, neboť paní domovnice nikomu se neopomenula pochlubit i kapesníky i dukátem, jež její dcera obdržela „k Ježíšku“. Po novém roce na doporučení paní Ulrichové dostala Lojzička hodinu u ovdovělé paní doktorové Hassenreitrové v Purkyňově ulici. Vyučovala čtyřikrát týdně devítiletou její dcerušku Kamilku a dostávala za to měsíčně pět zlatých.

Tato pětka, pak všechny obědy a svačiny u Ulrichů — to znamenalo bezmála již tolik jako zaopatření ve službě. Srdce matky naplňovalo se pýchou, rozprávka o Lojzičce stávala se její radostí a slabostí, a tón

Digitized by Google

jejích rozhovorů s dcerou zbarvoval se laskavou mírností a pozorností, které Lojzičce lahodily a pod nimiž její naděje tihnoucí k rozlehlé školní budově na Rejdišti skrytě rozvíraly svá poupata.

— — — — — — — — — — — —

„Maminko, když to takhle všecko potrvá, budu smět být učitelkou?“ vyrazilo jednou na jaře v prudkém pohnutí z Lojzičky, když vracela se s matkou z Olšan od hrobu otcova, a když nitra obou rozvířena byla vzpomínkami na minulost, nadějemi do budoucna. Oko její ulpělo v úzkosti po těch slovech na tváři matčině.

„Inu — kdyby to tak zůstalo —“ na polo již svolně pronesla matka, ale hned potom podívala se dceři do očí a dodávala: „To jsou tři léta, viď?“

„Čtyři.“

„A mohla bys hned po vagacích?“

„Ne, až za rok, až mi bude patnáct let.“

„Tedy dohromady pět let,“ zvolna pravila matka a starostlivě zakývala hlavou.

Digitized by Google

„To je doba, jen to považ! Tak dlouho ti to u Ulrichů trvat nebude.“

„Ale když potrvá, když to bude aspoň takové jako teď — budu smět, maminko? Jen to mi řekněte!“ A chytla matku za zpracovanou tvrdou ruku a stiskla jí ji.

„Inu — já se ti do cesty stavět nebudu —“ tiše pronesla matka, a od té chvíle viděla Lojzička žlutá těžká vrata paedagogia na Rejdišti v představách svých otevřena, aby vnesla do nich své naděje a tužby.

A prošla jimi skutečně po šestnácti měsících od tohoto dne a stoupala na široké schodiště za nimi s dechem utajeným a srdcem bušícím. Spojily se na vybojování toho vítězství s jejími touhami, úzkostmi a slzami i přímluvy paní Ulrichové a bezpečný její slib další podpory i vlastnoruční list samého pana ředitele dívčí měšťanské školy ve Školské ulici i návštěva bývalé třídní učitelky u Lojziččiny matky.

Paní domácí se prý sic pronesla, když to slyšela, že „sláma nehodí se jinam než do chomoutu a kroupy než do jelita“, ale

Digitized by Google

tento její příkrý a jizlivý soud Lojziččinu matku po předcházejících domluvách a ujištěních spíše popudil než zalekl. „A zrovna, aby viděla, že z mého dítěte taky může něco kloudnějšího bejt," rozhodovala se v rozkypělé pýše mateřského srdce, odhodlána již, přisaditi třeba poslední groš v odvaze, která prýštěla již z představ příštího štěstí její Lojzičky.

Následovala čtyři léta tuhé úmorné práce. Škola, vyučování u paní Ulrichové i paní doktorové Hassenreitrové a v posledních dvou rocích ještě v rodině poštovního kontrolora Procházky vyčerpávaly do dna síly mladé, bledé kandidátky.

Již se zdálo, že před posledním nejvyšším stupněm odvážné své dráhy klesne s umořenými silami; zlý katarrh dýchadel podrýval po celý semestr útlé její zdraví, šedé její oči vpadaly do modrých stínů obavy vzbuzujících kruhů, a na bledých tvářích naskakovala ve chvílích affektu podezřelá červeň, ale tuhý cvik pevné vůle, obraz kýženého cíle již na samý dostřel blízkého

Digitized by Google

udržel klesající síly v napjetí, že přelétly vítězně hradbu maturity.

Byl však právě nejvyšší čas.

Kašel se vzmáhal a lékař radil, jen ven, jen co nejdříve někam, kde je hodně jehličnatých lesů. Ředitel paedagogia slíbil svou pomoc. Desátého srpna dostala Lojzička dekret zatímní podučitelky v Kejnově, a čtrnáctého, před svátkem Nanebevzetí Panny Marie, byla již na místě.

Teď tu již je v bezpečí. V útulném pokoji paní Kaškelínové, jehož okny vidí na tiše v slunci plynoucí řeku, na pás polí a luk za ní, jež rozkládají se jako koberec u pat dlouhých výšících se lesů.

Unikla sem z domova, kde bylo smutno, ach, tak smutno!

Ona přeletěla, ale Pepíček padl. A nevstane již.

Příklad sestřin i v bledém slabém chlapci rozdmychal naděje, vypjal a zocelil vůli. I on vstoupil vychodiv měšťanskou školu do učitelského ústavu. K svolení matčinu měl již cestu vyšlapánu úspěchy sestři-

Digitized by Google

nými. Ale tělesné síly jeho nebyly tak houževnaty jako Lojziččiny. Zlomily se. Není už ani naděje, že vstoupne do druhého ročníku. Chodí ještě, vleče se, ale lůžko jeho v souterrainní kuchyňce se už ani nezastýlá. Každou chvíli schvácen kašlem a polit potem, „hausmistrovic Pepíček" klade na ně vychrtlé své tělo a s horkou hlavou svou zarývá do podušek i bláhové své doufání, že nemoc přejde, že vychodí paedagogium a až bude učitelem, že vezme matku k sobě, do pěkné někde vesničky v středu zahrad, polí a lučin.

Lojziččce kmitla se nyní v mysli bledá jeho tvář s velikým smutným okem, pak jeho postel za žlutou jarmarou proti dveřím, jeho tmavé housle nad ní s bílým popraškem kalafuny pod provázky strun, jeho tvrdý černý klobouk na hromádce knih na okně, jejž když matka chtěla uklidit do jarmary, bratr se rozdráždil a prudce namítl, že snad přece půjde ještě ven, že snad oni přece také ještě nemyslí, že by on měl již zahynout, tak aby ho nechali na jeho místě.

Zatanul v mysli Lojziččině i ten jeho

Digitized by Google

dlouhý, tesklivý a žhavě závistivý pohled, když se před svým odjezdem s ním loučila, zacítila v té chvíli znovu prudký stisk jeho suché horké ruky, a těžká vlna smutku proplula jejím nitrem, otřásla srdcem, zalehla do hrdla a rozlila se pak zpět nepříjemnou tísní v její hrudi.

Lehýnký vzdech vyplynul z jejích rtů, ruka se pohnula, odhrnula prošívanou pokrývku a tělo obrátilo se na bok. Při tom zavadil její zrak o koberec z kamzičí kůže před ložem, podložený červeným suknem, jehož vroubkovaný okraj ostře se odrážel od šedi dlouhé lesklé srsti. A rázem odletěla slečně učitelce mysl od bratrova lůžka v Praze, a všechna rozkoš a vůně novoty změněné skutečnosti vproudila zas rychle do její duše. Nevolána proběhla nitrem jejím příjemná vzpomínka, jak první ráno v tomto „svém“ pokojíčku vstávajíc z lůžka, položila chodidlo na hebkou srst toho koberečku, a pocítila hned lahodivý dojem chladivého toho doteku. A jako v netrpělivé žádosti nového okusení tohoto požitku, rychle vyklouzla nožka její z pod

Digitized by Google

pokrývky, současně trup se nadzvedl, prsty vjely do vlasů, aby je odhrnuly s čela i skrání, a již dvěma kroky stála Lojzička u židle, na níž složena byla včerejší její toaleta. Z vedlejšího pokoje paní Kaškelínové bilo půl sedmé.

VII.

V bělavé satinové halence s vysokým límečkem u krku, v černé řidnoucí již sukni několikrát přešívané stojí Lojzička ve svém pokoji před zrcadlem a urovnává posledními tahy hřebínku hladký svůj účes nad pěkně vypracovaným intelligentním čelem. Z lesklé plochy zrcadla, svítící z rámce složeného ze samých šištiček, suchých žaludů a dubének, hledí na ni obraz přibledlé, úzké její tváře s pěkně narýsnutým, od úzkého nosu ke skráním se výšícím obočím, z pod něhož hledí bystré, nyní zveselené šedé její oči, položené trochu příliš blízko k sobě. Obočí i řasy jsou skoro černé a zvyšují výraznost pohledu, i kontrastují nápadně s plavou barvou Lojziččiných hustých a dlouhých

Digitized by Google

vlasů, jejíž odstíny přecházejí do popelava. Není to tvář krasavice, výraz její je příliš vážný, ba skorem trpící, ale přece nepostrádá pelu mládí. Je drobná, čistě dívčí, bez nejmenší stopy mužskosti, a kolem úst složen charakteristický rys, jenž svědčí, jak ve škole života navykla Lojzička ochotným úsměvům službovolnosti, které musí mít taková chudá dívka vždy pohotovy a jež musejí být prosty všeho výrazu trpkosti, nechuti neb netrpělivosti.

Třpytná hvězdička veselosti, která se teď v nich kmitá, rozjiskřila se v očích Lojziččiných hned při oblékání. Rozžehlo ji v nich nové zakoušení rozkoše z celého pěkného zařízení její zdejší svatyňky, z něhož k ní odevšad vanula nevyprchalá dosud vůně novosti.

Jak byl celý ten pokoj již prostranný a vzdušný proti úzké té podzemní kuchyňce tam v Praze v Opatovické ulici! A ty jeho zdi, omalované žlutými košíčky plnými růží, ten jeho strop s těžkou hvězdicí s ananasovitým terčem a s postranními pásy, v nichž střídal se vždy namalovaný modrý hrozen

Digitized by Google

s vinnými listy a úponky, ten starý ctihodný massivní nábytek ořechové politury, celý sklad obrazů, drobností a ručních prací rozvěšených po zdi, rozestavených po skříních, rozestřených po stolech, pohovce i židlích, to vše lišilo se tak radostně a lichotivě od chudého zařízení rodné kuchyňky s nábytkem z měkkého dřeva, s plechovým nádobím, rozvěšeným nad plotnou, s nenatřeným stolem, putynkami a putnou stojícími věčně v rohu za dveřmi.

A vše, co tady stojí a leží, má teď ona v užívání, a bude míti stále, celý rok, dva roky, tři roky, tak dlouho, jak dlouho tu bude.

V mycím stolku krásné porcelánové umyvadlo i konvice s hnědými květy, kulatý tácek s glycerinovým mýdlem, zvláštní krabička na kartáček. Před mycím stolkem linoleový koberec, nad ním nakloněné zrcadélko, a vedle na zdi vyšitý věšák na ručník. A doma od malička mývala se v kamenném hnědém umyvadle na kuchyňské židli a utírala se tím, co bylo nejblíž po ruce. A hnutí nikde nebylo, člověk ani nevěděl, kam stoup-

Digitized by Google

nout, zvlášť o prádle (a matka prala skorem polovic týdne), kdy stály necky u samých dveří, kdežto tady je sama vládkyní v krásném tom pokoji, je paní, svou paní, jež může si stoupnout i sednout kam chce v tom svém čistém, vonném, přívětivém ráji. Již čtvrté ráno zakouší blaženost toho krásného strojení a oblékání v této své kapličce, a zdvižené vlny radosti z tohoto mladého štěstí v lichotivém příboji bijí o její duši.

„Pánbůh dobrytro," ozvalo se teď přívětivě ode dveří, a paní Kaškelínová s bělavým svým šátečkem na hlavě vstupovala do pokoje, čistá a usměvavá, nesouc na táce snídaní.

Lojzička radostně se na ni obrátila. „Dobré jitro přeju," děkovala své paní domácí a vítala ji zároveň.

Paní Kaškelínová postavila opatrně tác na stůl a teprve potom vzhlédla jak se patří na Lojzičku.

„Já jsem přec jenom přinesla taky ještě hrneček kávy, kdyby slečince přišlo k chuti," děla jako na omluvu. „To mlíko nezahřeje ani —"

Digitized by Google

„Nehaňte mi ho," zahrozila Lojzička. „Ani nevíte, jak se každé ráno na mléko těším. To je pro mne lahůdka."

„Inu, ale je to přece jen na čas. Však ona se slečinka zase vrátí ke kafíčku, nic naplat," hájila kávu paní Kaškelínová.

„To bude, myslím, dlouho trvat. A krom toho lékař mi nařídil, hodně mléka pít."

„Inu já neříkám, že není zdravé, ať ho slečinka pije, ale já na tu cirifindu nedám přec jen dopustit," neustupně stála na svém paní Kaškelínová a usmála se na Lojzičku, jakoby říci chtěla: „Věř mně, zkušené. Kafe je kafe!"

Ale Lojzička horovala pro mléko. Radostně sedla ke stolu a přitočila k sobě hrneček s mlékem. Jaké krásné hrnečky měla paní Kaškelínová! Baňaté, k hrdlu zúžené a na okraji vroubkované, a ke každému tomu vroubku šla vtlačená rýha. Nikde dosud Lojzička takových hrnečků neviděla. Tak krásně se z nich pilo svařené a vychladlé mléko (tak je pít radil jí doktor) a lahodivě, jako sametovým dotekem linulo se jí po

Digitized by Google

jazyku. Zrovna cítila, jak po každém doušku je jí lépe, jakoby essenci zdraví do sebe lokala.

„Kde jste, prosím vás, ty hrnečky koupila," ptala se všecka do nich zamilována paní Kaškelínové olíznuvši labužnicky špičkou jazyku smočený vrchní ret.

„V Soběslavi na jarmarce. Tam mívají pěkné nádobí. Taky sem s ním někdy přicházejí, jen že tam přece člověk líp si vybere."

Lojzička hned se rozhodla, že o první příležitosti si takový hrneček koupí, aby měla svůj vlastní. Při tom nemile se jí dotkla vzpomínka na kamenný hnědý hrnek, do něhož matka nalévala ráno i odpoledne kávu řídkou a šedivou.

„Až bude jarmark, tak se tam může slečinka podívat. Paní učitelová beztoho taky pojede," mínila paní Kaškelínová.

Lojzička se jen usmála a přikývla hlavou. Ji neinteresovalo dosud pranic okolí. Do měst nic ji nelákalo. Každý návrh vzdálit se z Kejnova skoro ji znepokojoval. Nechtěla

Digitized by Google

odsud. Vždyť tady se jí tak líbilo. Tady bylo vše pro ni nové, neznámé, plné půvabů. Nač toužit jinam. Kejnov byl teď pro ni celý svět.

Dopila mléko, a kávy a rohlíku se ani netkla. Když paní Kaškelínová zpozorovala, že již vstává, skoro naříkavě zvolala:

„A co pak kafíčko? Ani trochu se ho slečinka nenapije? — A rohlíček? Vždyť bude mít slečinka hlad! To nemůže přece bejt!“

„Děkuji, já mám dost. Jen mě nechte, paní Kaškelínová. Já nikdy k snídaní nic nejídala. Jen čistou kávu jsem pila.“

„No to bylo v Praze. Ale tady slečinka musí. Tady vzduch tráví. Tady kdyby slečinka nejedla, celá by uschla. To nejde!“

„Snad až později,“ usmála se Lojzička na utěšenou. „Prozatím ještě mám dost. A teď se půjdu podívat do lesa.“

„Tak by si slečinka měla vzít aspoň rohlíček s sebou a ňáké jablíčko nebo blumu?“ a šla pro košíček na skleníku.

Digitized by Google

„Jestli pak mě slečinka slyšela, když jsem to ráno sem dávala?“ zeptala se stavíc košíček na stůl.

„Neslyšela,“ zavrtěla Lojzička hlavou.

„Však já šla potichounku. To sousedka přinesla na ochutnanou. Posluž te si, slečinko!“ naléhala paní Kaškelínová.

„Děkuji, až později. Já se beztoho brzy vrátím. Jen mě nechte, paní Kaškelínová.“ A již stoupla k oknu, kde na klice visel slaměný její klobouček s šípkovou růží, rychle si jej připjala, pak z kouta vzala svůj slunečník a zelenou pompadúrku a již všecka netrpěliva, spatřit zase les, usměvavě jen pokynula paní Kaškelínové a lehkým rychlým krokem chvátala ke dveřím.

„Musím toho ještě užit, než bude škola,“ pravila mírně jako na omluvu, že tak paní Kaškelínové utíká, neboť cítila, že domácí by byla raději s ní nyní chvíli hovořila, a vyptávala se jí na Prahu, povídala jí o Kejnovských paničkách, o panu děkanovi, o slečně učitelce, která dříve u ní bydlila, a bůh ví ještě o jakých lidech, pro něž Lojzička

Digitized by Google

nemá nyní ani desátý díl toho smyslu, jako pro les, pro břeh řeky, pro pohled s něho na čisté bílé domky kejnovské v středu stromoví, na opálené bosé děti, jež ji budou potkávat, na lidi na poli pracující, krátce pro vše to, čím venkov nejsilněji k ní promlouvá a co ona hltá lačnou duší jako nové nepoznané stránky knihy života, jako uskutečněné kouzlo vytušované dosud jen z vesnických povídek a básní, jež čítala v úkrytu, a k němuž zalétaly dychtivě a netrpělivě její touhy z podzemní kuchyňky městského činžáku.

VIII.

Lojzička nevyšla z domku paní Kaškelínové předem, na silnici, nýbrž vyšla síní na dvorek, na němž Vihanka štípala dříví.

Vihanka byla žena asi pětatřicetiletá, veliká, kostnatá, ale jasné a skoro nežné tváře. Byla vdova po mlynářském a obývala v domku paní Kaškelínové jednu světničku, jejíž okna šla na dvorek.

Digitized by Google

dlouhý, tesklivý a žhavě závistivý pohled, když se před svým odjezdem s ním loučila, zacítila v té chvíli znovu prudký stisk jeho suché horké ruky, a těžká vlna smutku proplula jejím nitrem, otřásla srdcem, zalehla do hrdla a rozlila se pak zpět nepříjemnou tísní v její hrudi.

Lehýnký vzdech vyplynul z jejích rtů, ruka se pohnula, odhrnula prošívanou pokrývku a tělo obrátilo se na bok. Při tom zavadil její zrak o koberec z kamzičí kůže před ložem, podložený červeným suknem, jehož vroubkovaný okraj ostře se odrážel od šedi dlouhé lesklé srsti. A rázem odletěla slečně učitelce mysl od bratrova lůžka v Praze, a všechna rozkoš a vůně novoty změněné skutečnosti vproudila zas rychle do její duše. Nevolána proběhla nitrem jejím příjemná vzpomínka, jak první ráno v tomto „svém“ pokojíčku vstávajíc z lůžka, položila chodidlo na hebkou srst toho koberečku, a pocítila hned lahodivý dojem chladivého toho doteku. A jako v netrpělivé žádosti nového okusení tohoto požitku, rychle vyklouzla nožka její z pod

Digitized by Google

pokrývky, současně trup se nadzvedl, prsty vjely do vlasů, aby je odhrnuly s čela i skrání, a již dvěma kroky stála Lojzička u židle, na níž složena byla včerejší její toaleta. Z vedlejšího pokoje paní Kaškelínové bilo půl sedmé.

VII.

V bělavé satinové halence s vysokým límečkem u krku, v černé řidnoucí již sukni několikrát přešívané stojí Lojzička ve svém pokoji před zrcadlem a urovnává posledními tahy hřebínku hladký svůj účes nad pěkně vypracovaným intelligentním čelem. Z lesklé plochy zrcadla, svítící z rámce složeného ze samých šištiček, suchých žaludů a duběnek, hledí na ni obraz přibledlé, úzké její tváře s pěkně narýsnutým, od úzkého nosu ke skráním se výšícím obočím, z pod něhož hledí bystré, nyní zveselené šedé její oči, položené trochu příliš blízko k sobě. Obočí i řasy jsou skoro černé a zvyšují výraznost pohledu, i kontrastují nápadně s plavou barvou Lojziččiných hustých a dlouhých

Digitized by Google

vlasů, jejíž odstíny přecházejí do popelava. Není to tvář krasavice, výraz její je příliš vážný, ba skorem trpící, ale přece nepostrádá pelu mládí. Je drobná, čistě dívčí, bez nejmenší stopy mužskosti, a kolem úst složen charakteristický rys, jenž svědčí, jak ve škole života navykla Lojzička ochotným úsměvům služebovolnosti, které musí mít taková chudá dívka vždy pohotovy a jež musejí být prosty všeho výrazu trpkosti, nechuti neb netrpělivosti.

Třpytná hvězdička veselosti, která se teď v nich kmitá, rozjiskřila se v očích Lojziččiných hned při oblékání. Rozžehlo ji v nich nové zakoušení rozkoše z celého pěkného zařízení její zdejší svatyňky, z něhož k ní odevšad vanula nevyprchalá dosud vůně novosti.

Jak byl celý ten pokoj již prostranný a vzdušný proti úzké té podzemní kuchyňce tam v Praze v Opatovické ulici! A ty jeho zdi, omalované žlutými košíčky plnými růží, ten jeho strop s těžkou hvězdicí s ananasovitým terčem a s postranními pásy, v nichž střídal se vždy namalovaný modrý hrozen

Digitized by Google

s vinnými listy a úponky, ten starý ctihodný massivní nábytek ořechové politury, celý sklad obrazů, drobností a ručních prací rozvěšených po zdi, rozestavených po skříních, rozestřených po stolech, pohovce i židlích, to vše lišilo se tak radostně a lichotivě od chudého zařízení rodné kuchyňky s nábytkem z měkkého dřeva, s plechovým nádobím, rozvěšeným nad plotnou, s nenatřeným stolem, putynkami a putnou stojícími věčně v rohu za dveřmi.

A vše, co tady stojí a leží, má teď ona v užívání, a bude míti stále, celý rok, dva roky, tři roky, tak dlouho, jak dlouho tu bude.

V mycím stolku krásné porcelánové umyvadlo i konvice s hnědými květy, kulatý tácek s glycerinovým mýdlem, zvláštní krabička na kartáček. Před mycím stolkem linoleový koberec, nad ním nakloněné zrcadélko, a vedle na zdi vyšitý věšák na ručník. A doma od malička mývala se v kamenném hnědém umyvadle na kuchyňské židli a utírala se tím, co bylo nejblíž po ruce. A hnutí nikde nebylo, člověk ani nevěděl, kam stoup-

Digitized by Google

nout, zvlášť o prádle (a matka prala skorem polovic týdne), kdy stály necky u samých dveří, kdežto tady je sama vládkyní v krásném tom pokoji, je paní, svou paní, jež může si stoupnout i sednout kam chce v tom svém čistém, vonném, přívětivém ráji. Již čtvrté ráno zakouší blaženost toho krásného strojení a oblékání v této své kapličce, a zdvižené vlny radosti z tohoto mladého štěstí v lichotivém příboji bijí o její duši.

„Pánbůh dobrytro," ozvalo se teď přívětivě ode dveří, a paní Kaškelínová s bělavým svým šátečkem na hlavě vstupovala do pokoje, čistá a usměvavá, nesouc na táce snídaní.

Lojzička radostně se na ni obrátila. „Dobré jitro přeju," děkovala své paní domácí a vítala ji zároveň.

Paní Kaškelínová postavila opatrně tác na stůl a teprve potom vzhlédla jak se patří na Lojzičku.

„Já jsem přec jenom přinesla taky ještě hrneček kávy, kdyby slečince přišlo k chuti," děla jako na omluvu. „To mlíko nezahřeje ani —"

Digitized by Google

„Nehaňte mi ho," zahrozila Lojzička. „Ani nevíte, jak se každé ráno na mléko těším. To je pro mne lahůdka."

„Inu, ale je to přece jen na čas. Však ona se slečinka zase vrátí ke kafíčku, nic naplat," hájila kávu paní Kaškelínová.

„To bude, myslím, dlouho trvat. A krom toho lékař mi nařídil, hodně mléka pít."

„Inu já neříkám, že není zdravé, ať ho slečinka pije, ale já na tu cirifindu nedám přec jen dopustit," neustupně stála na svém paní Kaškelínová a usmála se na Lojzičku, jakoby říci chtěla: „Věř mně, zkušené. Kafe je kafe!"

Ale Lojzička horovala pro mléko. Radostně sedla ke stolu a přitočila k sobě hrneček s mlékem. Jaké krásné hrnečky měla paní Kaškelínová! Baňaté, k hrdlu zúžené a na okraji vroubkované, a ke každému tomu vroubku šla vtlačená rýha. Nikde dosud Lojzička takových hrnečků neviděla. Tak krásně se z nich pilo svařené a vychladlé mléko (tak je pít radil jí doktor) a lahodivě, jako sametovým dotekem linulo se jí po

Digitized by Google

jazyku. Zrovna cítila, jak po každém doušku je jí lépe, jakoby essenci zdraví do sebe lokala.

„Kde jste, prosím vás, ty hrnečky koupila," ptala se všecka do nich zamilována paní Kaškelínové olíznuvši labužnicky špičkou jazyku smočený vrchní ret.

„V Soběslavi na jarmarce. Tam mívají pěkné nádobí. Taky sem s ním někdy přicházejí, jen že tam přece člověk líp si vybere."

Lojzička hned se rozhodla, že o první příležitosti si takový hrneček koupí, aby měla svůj vlastní. Při tom nemile se jí dotkla vzpomínka na kamenný hnědý hrnek, do něhož matka nalévala ráno i odpoledne kávu řídkou a šedivou.

„Až bude jarmark, tak se tam může slečinka podívat. Paní učitelová beztoho taky pojede," mínila paní Kaškelínová.

Lojzička se jen usmála a přikývla hlavou. Ji neinteresovalo dosud pranic okolí. Do měst nic ji nelákalo. Každý návrh vzdálit se z Kejnova skoro ji znepokojoval. Nechtěla

Digitized by Google

odsud. Vždyť tady se jí tak líbilo. Tady bylo vše pro ni nové, neznámé, plné půvabů. Nač toužit jinam. Kejnov byl teď pro ni celý svět.

Dopila mléko, a kávy a rohlíku se ani netkla. Když paní Kaškelínová zpozorovala, že již vstává, skoro naříkavě zvolala:

„A co pak kafíčko? Ani trochu se ho slečinka nenapije? — A rohlíček? Vždyť bude mít slečinka hlad! To nemůže přece bejt!“

„Děkuji, já mám dost. Jen mě nechte, paní Kaškelínová. Já nikdy k snídaní nic nejídala. Jen čistou kávu jsem pila.“

„No to bylo v Praze. Ale tady slečinka musí. Tady vzduch tráví. Tady kdyby slečinka nejedla, celá by uschla. To nejde!“

„Snad až později,“ usmála se Lojzička na utěšenou. „Prozatím ještě mám dost. A teď se půjdu podívat do lesa.“

„Tak by si slečinka měla vzít aspoň rohlíček s sebou a ňáké jablíčko nebo blumu?“ a šla pro košíček na skleníku.

Digitized by Google

„Jestli pak mě slečinka slyšela, když jsem to ráno sem dávala?“ zeptala se stavíc košíček na stůl.

„Neslyšela,“ zavrtěla Lojzička hlavou.

„Však já šla potichounku. To sousedka přinesla na ochutnanou. Poslužte si, slečinko!“ naléhala paní Kaškelínová.

„Děkuji, až později. Já se beztoho brzy vrátím. Jen mě nechte, paní Kaškelínová.“ A již stoupla k oknu, kde na klice visel slaměný její klobouček s šípkovou růží, rychle si jej připjala, pak z kouta vzala svůj slunečník a zelenou pompadúrku a již všecka netrpěliva, spatřit zase les, usměvavě jen pokynula paní Kaškelínové a lehkým rychlým krokem chvátala ke dveřím.

„Musím toho ještě užit, než bude škola,“ pravila mírně jako na omluvu, že tak paní Kaškelínové utíká, neboť cítila, že domácí by byla raději s ní nyní chvíli hovořila, a vyptávala se jí na Prahu, povídala jí o Kejnovských paničkách, o panu děkanovi, o slečně učitelce, která dříve u ní bydlila, a bůh ví ještě o jakých lidech, pro něž Lojzička

Digitized by Google

nemá nyní ani desátý díl toho smyslu, jako pro les, pro břeh řeky, pro pohled s něho na čisté bílé domky kejnovské v středu stromoví, na opálené bosé děti, jež ji budou potkávat, na lidi na poli pracující, krátce pro vše to, čím venkov nejsilněji k ní promlouvá a co ona hltá lačnou duší jako nové nepoznané stránky knihy života, jako uskutečněné kouzlo vytušované dosud jen z vesnických povídek a básní, jež čítala v úkrytu, a k němuž zalétaly dychtivě a netrpělivě její touhy z podzemní kuchyňky městského činžáku.

VIII.

Lojzička nevyšla z domku paní Kaškelínové předem, na silnici, nýbrž vyšla síní na dvorek, na němž Vihanka štípala dříví.

Vihanka byla žena asi pětatřicetiletá, veliká, kostnatá, ale jasné a skoro nežné tváře. Byla vdova po mlynářském a obývala v domku paní Kaškelínové jednu světničku, jejíž okna šla na dvorek.

Digitized by Google

„Šťastný dobrytro přeju, slečinko," pozdravovala hlasitě a přívětivě a ustala na okamžik štípat. „To je dnes zas pěkně, ale horko bude," poznamenávala dívajíc se zpod staženého nad oči šátku k tmavým pásům podubanských lesů.

S Vihankou Lojzička ráda hovořila. Cítila v její řeči přívětivou uctivost, a ta jí lahodila. Byla také novým zvukem v novém životě. V Praze, když vyšla ze dveří, pokaždé musela mít přichystáno nějaké přitlumené „rukulíbám" pro paní domácí, nebo pro některou nájemnici, u níž matka posluhovala neb právala. I pro pana domácího, když ho zahlédla v dílně. (Jak jí vždy vázly tyto nucené pozdravy v hrdle!) Zde jen vyjde, a všichni pozdravují ji, slečnu učitelku. V té přímé, nelíčené, přirozené uctivosti Lojzička se zálibně sluní. Cosi ušlápnutého se v jejím nitru narovnává pod dotekem jejích paprsků.

Ale ještě jiná je příčina, proč Lojzička s Vihankou ráda se zastaví a pohovoří. Ucítila hned v prvních dnech, že je zde cizinkou. Nové dojmy se jí hrnou do duše, a s novými dojmy hanbivé vědomí, že ka-

Digitized by Google

ždému dítěti zde známo, co tady poprvé předstupuje před její smysly, vtiskuje se na desku její duše. Učila se přírodopisu, znala soustavy, řády a čeledě, ale pták v lese zazpívá, po mezi poskočí, a ona není si jista, jak ho pojmenovat. Zočí podivné kvítečko na louce, bejlí u plotu, převrací v duchu stránky rostlinopisu, rozpaky se jí vzmáhají, a takovou chudobu najednou v sobě cítí, a zeptat se někoho — studem by shořela.

Před kovárnou vidí stroje hospodářské, ale k čemu jsou, jen se domýšlí a hádá. Slyší o všelijakých pracích na poli, v stodolách, a nemá jasného ponětí, co to, proč to. Netrpělivé horoucí přání se v ní již ozvalo, mít aspoň tolik zkušeností, co má zde každá děvečka, jež chodí s hráběmi a roubem na pole, se srpem na trávu. Umět mluvit s tím lidem, aby nepoznali, že je hrůza věcí, jež pochycuje a pozoruje poprvé, umět vniknout do jeho života a zvyků, aby přestala být cizinkou tam, kde si tolik přeje zapustit kořeny. A Vihanka je taková úslužná a uctivá žena, taková prostosrdečná i prostoduchá, od ní leccos lze obratně vyzvědět,

Digitized by Google

aniž to zpozoruje. Instinktivně to Lojzička poznala při druhém spatření, a proto se s ní tak ráda zastavuje a vlídně promluví.

„Aspoň obilí hezky vyschne," pronesla nyní na poznámku Vihančinu. (V hovoru s Vihankou činila první osmělené pokusy k věcnému hovoru v duchu lidu.) „Půjdete vázat odpoledne?"

„Půjdem na Laburdovic. Od rána tam sečou," odvětila Vihanka a brala nové poleno s hromady.

„Jen aby se to za sucha dostalo do stodoly," vážně jak stará selka pronesla Lojzička.

„I sucha je až moc, slečinko, už by měla ňáká ta vlažička přijít," starostlivě pronesla žena.

„Ale vždyť ještě nejsou žně u konce," namítla Lojzička, nechápajíc, proč by mělo nyní pršet.

„Inu ovsům by to nic neudělalo, a bramborům pomohlo. Takhle nám uschnou, už na ně začíná padat mana. A co potom s námi? To by byla rána pro chudé lidi. Nedejž Pánbu!"

Digitized by Google

To bylo hned něco, čemu Lojzička dobře nerozuměla. Jaká mana by na brambory padla? A proč by právě ovsům déšť neuškodil? Sekají je, leckde mají již posečeno, a kdyby pro déšť nemohli vozit do stodol, byla by to přec jen velká nehoda.

Vihanka se dala zas už do štípání. Zarazila sekeru do silného polena a netloukla naseknutým dřevem o pařez, ale čelem sekery. I to bylo Lojzičce nové. Pohlížela chvíli na prudké, jisté rozmachy silných paží Vihanky, jež stála slabě rozkročena a bosými skornatělými chodidly jako k zemi přirostlá. Silné údery železa o pařez odplašily další otázky, pozornost se upínala na výsledek rázných těch ran. Každou chvíli očekávala, že nárazem poleno od břitu odletí a pociťovala bezděky úzkost. Stal se však opak. Po jednom z prudkých těch úderů poleno se rozštíplo, a oba kusy padly zvonivě k patě špalku. Vihanka se pro jeden z nich shýbla a pak dvěma krátkými ranami rozštípla jej na tři polínka.

Lojzička si oddechla, a chtějíc zalichotit Vihance, pochválila její jistotu.

Digitized by Google

„I to nic není, to musí umět každý od malička," usmála se žena, zvedajíc druhý kus.

„Já bych to nedokázala," přiznávala Lojzička.

„To taky není pro slečinku práce."

„Ale chtěla bych to umět. Štípání dříví je zdravé. Člověk sílí."

Žena se jen usmála, a Lojzička slabounce zčervenalá odcházela volně ke dvířkám zahrádky, jež zaujímala druhou polovinu dvorku. V myšlénkách prošla kolem neuspořádaných záhonů zeleniny uhýbajíc dotěrným větvím nízkých štěpů a vrátky v zadní stěně zahrádky vyšla na trávník u řeky. V zeleném jeho rouně svítily bílé skvrny hus, jež vyrušeny daly se do křiku a nadzvedajíce křídla kolébavě utíkaly k řece. Ta slabounce zčeřena jakoby se zálibně protahovala v ranních paprscích vystupujícího slunce, že až oči zabolely od světla, jež odrážela její hladina. Se srdcem radostně pozvednutým vpíjela Lojzička ten obraz rozžhaveného radostného jitra. Na protějším břehu řeky před bílým statkem nastavovaly staré olše

Digitized by Google

bohaté své koruny polibkům slunce. Za statkem cesta se vinula lukami a strništi ke kříži, kde se od ní odštěpovala pěšina přímo do lesa podél vlajícího ještě kousku bílého ovsa. V pravo překrajoval řeku úzký pás jezu, za nímž mlýn klapal a pila řezavě zajížděla každou chvíli do bílých těl kmenů a klad. V levo starý dřevěný most se zvedal na černých pilířích níže k silnici, jejíž bílý zaklikatělý pás ztrácel se v ozářeném borovém lese.

A nad celým zjasněným tím obrazem klenula se modrá skleněná báň oblohy, sem tam s bílým obláčkem, tichým, nepohnutým, jak zbytek bílého rozprchlého kouře na ní uvízlým. Přeletavé tečky vlaštovek vysoko se vznášely, ztrácely a zas zjevovaly očím, jež nestačily je sledovati, protože se zakalovaly pohledem do toho jasna.

Tichým krokem jako v kostelc, měkce došlapujíc na trávu, šla Lojzička v přímočarém stínu zdí, zatočila se v levo na pěšinku, zahnula za roh Laburdovic chlévů, obešla domek kupce Fallady, před nímž hrající si děti obrátily po ní zvědavě své opá-

Digitized by Google

lené tváře a pozdravily ji školsky protáhlým „Pochválen Pán Ježíš Kristus“, pak stoupla po třech schůdkách na cestu k mostu, rozevřela slunečník a s duší rozjasněnou a zveselenou nedočkavě pospíchala na druhý břeh.

Na černém vyjezděném mostě nebylo živé duše. Lojzička zastavila se uprostřed a hleděla nahoru proti řece. V levo u břehu zrcadlí se v její hladině bílé obdélníky domků s tmavými otvory okének, s červenými klíny střech, laťové ploty zahrad a dále před samou zatáčkou nová budka farního koupadla. Žlutý její obraz ve vodě oddělen je od ní úzkým travnatým břehem a úzkým jeho obrazem. Na pravo zhlíží se v hladině tmavé olšoví, vystřídávané květnatými cípy luk a pruhy vysokého rákosí.

Vážně, neukvapeně teče uprostřed zjasněných těch břehů proti Lojzičce široký pás řeky tiše províjeje se černými svazy mostních koz, vyčuhujícími jako hlavně namířených děl před každým pilířem.

Táhlé zabučení vyrušilo Lojzičku z blaživého vdechování krásy a míru ranního toho obrazu. Malý bosý pasák žene ode vsi

Digitized by Google

na most čoudu s jalovicí. Rohatá hlava poklusem běžící krávy je plna hrozivosti. Lojzička rychle se obrací, slunečník v nepokoji zavírá a těsně podél zábradlí pospíchá na druhý konec mostu. Již slyší zrovna za sebou tupý krátký náraz kopyt klusajících zvířat, i obrací se a s tlukoucím srdíčkem, přitisknuta zády k zábradlí čeká, až dobytek se přežene.

Pasák kmitl se za jalovicí kolem ní, nadzved' čepici, chvatné „Pochválen buď —š—š—š“ odletělo mu od rtů, pak zapráskl bičem a hnal krávy kolem statku v pravo.

Lojzička si oddechla; ohlédla se ještě opatrně za kravami, pak rozevřela opět slunečník a upokojena vykročila silnicí k lesu.

IX.

Jako z horké lázně do chladné komnaty, v níž spuštěny záclony, vstoupila z výsluní polí do stínu borovic. Vůně jehličí vproudila do prsou a s ní rozestřela se v nitru nálada blaživého klidu. Konejšivé ticho ji objalo a

Digitized by Google

jakoby pozvedlo. Hlava se vztýčila, oko rozevřelo, prsa vypjala. Neusedla hned, jako poprvé, když sem vkročila, na kraji lesa, přemožena přívalem rozkoše, jenž se jí prudce nahrnul do duše, nýbrž ubírala se dál k místečku, jež si včera vyhledala, odvážívši se hloub do luzných zákoutí tichého toho království.

Hluboce a dychtivě vdechovala pryskyřicovým výparem prosáklý vzduch, a zas jí přišla ta myšlénka, která již v předešlých dnech jako bzučivá moucha protrhávala lahodivé ticho její duše: Můj Bože, oč jsem přicházela v předešlých letech! Ten les tu voněl, ten klid tu kraloval, ta krása zářila rok co rok, a já byla zavřena v dusnu ulic, v hrobu kuchyňky, plné páchu vyvařujícího se prádla.

Hořkost minulosti protáhla její duší, poznání ušlých radostí jí prochvělo, a v té chvíli marno bylo ji konejšit: Nevzpomínej zaniklého trudu, ztracených radostí, sluň se v přítomnosti, těš se z budoucnosti! Neodbytná lítost po něčem nezažitém a promeškaném ulehla jí na duši. — Jak mohla

Digitized by Google

jsem být jiná, zdravější, silnější, sebevědomější, jak celé mé nitro jasnější, klidnější a lepší, kdybych byla sem dřív přišla, dřív to vše vídala, vdychovala, zažívala... provinovaly se úvahy z této její lítosti.

Prolétla jí hlavou i vzpomínka, jak paní domácí s dětmi každý rok jezdila na prázdniny do Řevnic, jak slečna Lujz se vracela plná, opálená, zveselená s kytkou eriky v rukách, a závist, jíž tehda nikdy nezakoušela, teď zde zaťukala na její srdce.

Lojzička v posledních letech a jmenovitě v posledních týdnech často se v myšlénkách obírala svým zdravím. Nebylo pevné, při nejmenším nastuzení kašlávala, i klepáním srdce trpívala i špatným spánkem. Vědomí slabého organismu a neustálé povinnosti, šetřiti se co nejvíce, nikdy ji neopouštělo. V lidech takových právě tímto vědomím vyvíjí se zvláštní druh egoismu. Myšlénky jejich více než jiných točívají se kolem vlastních jejich osob, a navyklá opatrnost zbarvuje všechno jejich počínání. Držení těla, chůze, způsob mluvy i pohybu nabývají jím určitého rázu. Jsou vždy naklo-

Digitized by Google

něni požadovat šetrnosti i obětí od jiných a shledávat sebe vyňaty z takových ohledů.

Proto také teď, jak kráčela po travnaté cestě mezi nízkými kužely smrčků, Lojzička jen o sobě přemítala a jak využije každé vteřiny, uvažovala. Nerozevrouc slunečník nechávala zálibně slunce na sebe svítit, aby jí trochu ožehlo tváře (jsou takové bleďoučké, nedokrevné), a přimhuřujíc zrak dívala se před sebe k vysokému lesu, za nímž byl ten koutek krásný a lahodný, jejž včera objevila. Šla volně, procitujíc při každém kroku rozkoš takové jitřní vycházky ve vonný, sluncem líbaný les, a duši jí obluzovalo příjemné zdání, že vše, co vidí kolem, jen pro ni tak voní, svítí a radostně se leskne, a že vše to čekalo jen na ni, až ona sem vejde, aby jí vynahradilo všechen trud minulého života a rozestřelo před ní nejčistší svou krásu.

Čmeláci bzučeli kolem lehkých obláčků kvetoucího vřesu, lemovaných dlouhou pružnou metlicí s řídkými krajkovými klásky, jež se stále chvěly. Mezi vřesem vybledle modrý chrastavec a pavinec týčily své terčo-

Digitized by Google

vité a paličkovité květy, jež se lehce kolébaly, jak k nim čmeláci i mouchy v rozletu přissávali.

Jako po koberci šlo se Lojzičce po této stezce vystlané polštářky mechového listí eriky a vroubené krajkovým stínem zahrátých smrčků. Lojzička pozorně mezi ně pohlížela, chovajíc tajné přání najíti houbu a přinésti ji z lesa domů paní Kaškelínové. Ale krom prašivek nebylo tu po houbě památky.

Jak tak pátrala pozorným zrakem na pokraji mlází, kmitlo se šídlo kolem její hlavy, doužkujících křídel, kovově lesklého těla. Zděšeně ucouvla a skočila s cesty mezi smrčky, nespouštějíc pohledu s toho rozkřídleného letouna hráškovitých očí, jenž se jako opilý stále proti ní obracel, jakoby v svévoli chtěl na ni dorážet. Nezbylo nic než rozevříti slunečník a dáti se z mlází na poklus k tmavé stěně boru, před níž na slunci se vyhřívaly světlé hradby narovnaného sáhového dříví, vydávajícího v slunci příjemný smolný výpar.

Když vešla do stínů vysokého lesa,

Digitized by Google

uvolnila krok, zavřela slunečník a zahnula hned v pravo pěšinou, vinoucí se chumáčím borůvek.

Živé duše tu nebylo, ani snítka se nehnula. Chrámové, přímo posvátné ticho nerušil zde v stínu ani nejslabší bzuk muší. Tento báječný klid, toto naprosté umlknutí všech hlasů Lojzičce zalahodilo.

Cítila v něm cosi ukonejšujícího, uzdravujícího, v čem mysl sílí a znova se pozvedá. Nedovedla v Praze nikdy vyjádřit, po čem stůně, nevěděla, proč jí bývalo někdy tak příjemně volno, když v noci sedala u stolku před knihou a v kuchyňce nic se nehnulo, na dvoře a vedle v dílně bylo ticho, celý dům spal. „Je noc," myslila, „mám ráda noc," přesvědčovala se, a zatím to byla záliba v odpočinku po všem hlomozu a ruchu denním, ponenáhlé odpoutávání znavené duše ode všeho okolí a upjetí jen ke knize, jen k myšlénkovému světu. A tu náhle doma v takové chvíli, kdy zmlklo vše kolem ní až na klidný oddech usnulé matky a stiženého bratra, a pravidelný přítulný tikot visacích hodin, zazněl někdy z nenadání poplašný

Digitized by Google

hlas zvonku nad samými dveřmi, jímž prudce, netrpělivě bylo z ulice trhnuto, že by byl i polomrtvého vyburcoval. Jako tupý nástroj do zanícené rány zajížděly jí vždycky tyto zvuky do již již se ukonejšující duše. Všecko usoustředění bylo potrháno, srdce polekaně zabušilo, duše čekala, co se bude díti. Dokud byla malá, nikdy jí to nepřekážívalo, ani se nevzbouzela po sebe silnějším zazvonění. Až když chodila na ústav a častěji večer se učívala, její citlivost se výšila a stupňovala v dráždivost a ulekanost. Se zbystřenými smysly naslouchala, zbudí-li se matka, půjde-li otevřít. Vědomí nízkosti a chudoby se rozbolestňovalo a rozžhavovalo. V posledním roce — zejména před maturitou — tato podrážděnost nervová dosahovala vrcholu. Jako elektrická rána projelo ji pokaždé takové zazvonění. Celé nitro se jí vířivě zachvívalo, když matka vzbuzena vstávala a uchopivši kolikrát její lampičku, bosa šla otevřít. To ji zrovna uráželo. „Obuj se přec," napomínala ji. Ale matka rozespalá, ani neposlouchala. Tupě odbyla svou povinnost, přijala propitné mumlajíc ponížené

Digitized by Google

díky a vrávoravě se vracela, aby hned zas hodila sebou na lůžko a ve dvou minutách znova zasnula, umořena denní těžkou prací.

Vzpomínka na tyto chvíle provinula se nyní Lojziččinou hlavou, ale jen tak, jako se bublina províjí na povrch uklidněné hladiny, rozplaskne, rozprchne se, a hladina dál se vyhřívá pokryta světlem.

Les trochu zřídnul, ale borůvčí zhoustlo. Lojzička jakoby se nejdříve dala tak trochu pobízet těmi velkými jahodami modře ojíněnými, jimiž trsy drobounkého listí byly jako posázeny. Pátrala pohledem po největších a zlákána konečně shýbla se a utrhla jednu, hned pak druhou a třetí a jak je okoušela, přicházela jim na chuť. A pak dnes již ví, kde je na blízku potůček, v němž umyje zatřísněné prsty a otře trochu i rty. A konečně, co na tom? Vždyť tady je na venku. Můj Bože, na venku, na venku! To čarovné slovo netratilo kouzla. Jak jen se dotklo její duše, hned teplý proud radosti zalil celé její nitro. I nyní ve vzedmuté rozkoši přitiskla v ústech borůvku k patru, a jako labužník vymačkla špičkou jazyku její obsah,

Digitized by Google

v němž okoušela vůni lesa a celé štěstí přítomnosti. Hle, tam v levo jako tmavé korále červenají se brusiny. Lojzička se k nim radostně rozběhla. Paní Kaškelínová zavařujíc jich včera první dva litry, povídala, jak jsou zdravé, zvlášť chudokrevným. Jdou prý na krev. A Lojziččiným snem bylo, míti červené tváře. Přikloněna k zemi pásla se na nich jako ptáče. Nechutnaly tak jako borůvky, ale Lojzičce se zdálo, že cítí, jak jí dělají dobře, jak z nich prýští do žil síla. Již ty jejich lístky tuhé a lesklé svědčí, jak jsou jadrnější. Některé byly trojbarevné jako miniaturní praporečky. Na kraji zčernalé, uprostřed zčervenalé a jen u řapíku zelené. Trhala horlivě do úst i do sáčku a těšila se již, jak paní Kaškelínové poví, kde jich za nedlouho bude možno nasbírat plné džbány. Blížila se při tom stále onomu koutku, jejž včera objevila a na nějž nemohla zapomenout. Pěšina znenáhla stoupala, zralých brusin ubývalo, a dále byly již jen samé o zarůžovělých hlavičkách, některé ještě do pola bílé. Brzy rozevřel se pohled do mělké úžlabiny jasnějšího zbarvení, nižších stromů.

Digitized by Google

Šedé borovice byly tu prostříkány světlejšími smrčky, jichž přibývalo ke dnu úžlabiny. Lojzička seběhla drobnými krůčky dolů a ocitla se u potůčku zakrytého dlouhou tenkou travou. Byl tak ubohý, že vypadal chuděrka, jakoby byl někdo shora převrh' jen konev vody a ta se nyní roztékala, kudy mohla. Lojzička smočila si prsty, vydrhla šátečkem rty, utrhla několik ukrytých pomněnek a svázala je v kytičku, pak skočila opatrně na druhou stranu a opírajíc se lehce o slunečník pospíchala nahoru nízkým úbočím k sluncem zaplavené pasece, na níž mezi nizoučkými smrčky fijalověly se celé plochy odkvétající úzkolisté vrbky.

Sotva se rozhlédla, postřehla v houští děti. Červené a žluté šátky se zapestřily tu onde za vytáhlou špicí smrčku a hned opět se ztratily jak do země propadlé, aby za okamžik zas někde se vynořily. Lojzička šla po kraji a stále je pozorovala. Viděla, že jdou zvolna řadou, na tři kroky od sebe a něco sbírají. Když se k nim přiblížila, bělovlasý jeden kluk ohlédnuv se, hned strhl čepici a pozdravoval. Ostatní přestaly sbírat

Digitized by Google

a také se ohlédly. Pozdrav za pozdravem, každý od polovice jako roztřepený, zalétal sem k Lojzičce.

„Na věky, na věky!“ děkovala a vlídně kynula hlavou. „Co to sbíráte?“

„Prosím, maliny,“ odvětil bělovlasý hoch.

„Je jich tu hodně?“

„Dost. Ale ještě nejsou všecky zralé.“

„Jste z Kejnova?“

„Ano, prosím. Jen tamhle Bečvářová je z Volešína,“ hlásil poctivě a ukázal na největší z nich, asi devítiletou holku v bílém šátku, jež vzhlédla k Lojzičce zářivýma pomněnkovýma očima a v opálené tváři trochu se začervenala.

„A co děláte s malinami?“

Kluk se nejdřív zazubil, pak sklopil oči, pohlédl na baňatý džbánek u svých nohou a pravil trochu rozpačitě: „Prosím, prodáváme.“

„Komu?“

Hoch jakoby nesměl odvrátit oči od džbánku a ožehnutých a rozšlehaných svých

Digitized by Google

nohou. „Prosím, kdo koupí," vyšlo z něho nečně zdráhavě v rostoucích nesnázích.

„Tak mně prodejte taky," pravila Lojzička a usmála se.

„Co pak to my jim dáme, co budou chtít," ozvala se největší ona holka s pomněnkovýma očima.

„My jim přinesem' ke Kopeckým," (domu paní Kaškelínové se říkalo všeobecně u Kopeckých) dobrácky dokládal hoch.

„Co pak ty víš, kde bydlím?"

Hoch kýv' hlavou a zveselen pohlédl Lojziče do očí.

„Ty víš, kdo jsem?"

„Nová slečna učitelka," bez rozpaků hlásil hoch.

„A jak ty se jmenuješ?"

„Řehák František."

„A ty?" obrátila se a pohlédla do pomněnkových očí největší dívky.

„Čermáková Alžběta."

Lojzička zeptala se ještě po jménech ostatních, aby jim toho nebylo líto, a chodí-li

Digitized by Google

do školy a do které třídy. „To je docela něco jiného než pražské děti," provinulo se jí lahodivě duší. Hle, jak ji už znají, vědí, kdo je, a hned nabízejí maliu, co bude chtít. Poprvé tu promluvila s dětmi zdejšími, s dětmi ryze vesnickými, a cosi svěžího a milého jí zavanulo do nitra z jejich tváří i pohledů. A v jejím srdci pozvedlo se přání, aby ji měly rády, i úmysl, že se přičiní o to ze všech sil, i radost, že jim bude učitelkou, že ony to již vědí a hned se snaží, získat její náklonnost. Vproudilo tu poprvé do její duše hřejivé blaho z jejího povolání, a jakási nedočkavá touha se ozvala, hned těm dětem něco vypravovat, vzbudit jejich pozornost, upoutat jejich oči k své tváři, jejich duše k své duši.

„Měly jste rády předešlou slečnu učitelku?" zeptala se v jakémsi jemném chvějivém pohnutí.

„Měly," kývla modrooká Bětuška.

„No, já doufám, že také spolu se budeme míti rády," pronesla spěšně ve vzbouřeném přání, říci jim laskavé slovo, zanechati po sobě radost mezi nimi. Cítila při

Digitized by Google

tom, jak se jí krev nahnala do tváří a proto rychle přelétla všechny ještě chvatným zářícím pohledem, usměvavě pokynula a spěšně kráčela dál. Odnášela si v duši nepoznané dosud lahodivé štěstí, a bylo jí tak veselo, že by si byla poskočila, kdyby se děti nebyly za ní jistě dívaly.

X.

Místo, které si Lojzička včera zamilovala, bylo na mírně svahovitém kraji lesa. Podobalo se krátkému a mělkému údolíčku, ale bez vody. Stromy zde byly docela pomíchány. Duby, habří, ořeší, břízky a zas borovice i smrky v jednom sdružení. Taková všehochuť tu byla. A dole na zemi tenká, dlouhá tráva, pokrytá opadalým listím a jehličím, a hned nedaleko opět nakypřelé polštářky mechu, a na dvou nebo třech místech dokonce vysoké širokolisté náprstníky zvedaly pyšně žluté hrozny svých schýlených zvonků pod keřem lískovým. I pérovité zdobné listí kapradí se tu u země zálibně

Digitized by Google

rozkládalo, i dvojbarevný černýš zde ondo zvedal své žluté květy pod fijalovými pavezami listů. Leč všechna ta rozmanitost kmenů, korun i povlaků netvořila to kouzlo, které sem Lojzičku táhlo, ba ani v ztracenosti toho koutku, pro samotáře jako stvořeného, nespočívala lákavost jeho: co zde Lojzičku včera zaujalo a co ji sem dnes opět vyvábilo, byl krásný pohled odtud na rozevřený před lesem kraj, zalitý sluncem.

Jako kyprý růžový koberec k samé patě lesa přisunut rozkládal se hned v pravo od ústí toho lesnatého údolíčka úzký pás rozkvetlého jeteliště, jehož vůně až sem chvílemi zavanula. Za jetelištěm prostíraly se v pravo a v levo svítící louky až k samé řece vroubené nízkým olšovím. Smaragd jejich rozpalující se v paprscích stoupajícího slunce byl jako pokropen nesčetnými paličkami totenu, které jako tmavé kapky, jako nehybné mouchy pročernávaly ze zjasněné hladiny lučních trav, prostříknutých zlatými jestřábníky, modrými zvonky a bílými hvězdami sedmikrás.

Nepozorovaně nížilo se měkké rouno

Digitized by Google

lučin k tiché řece, jež plynula skoro neslyšně a jejíž hladina jen někde probleskávala mezerami olšoví, jako střep rozbitého zrcadla zableskne náhle z trávy.

Do boku protějšího příkřejšího břehu vříznuta byla zrovna uprostřed železniční trať svážející se povlovně k listnatým lesům volešínským, jejichž hradbu viděti bylo v pravo za povlovnou zatáčkou řeky. Nad tratí, na samém hřebenu travnatého svahu běžela řada telegrafních tyčí podél vozové cesty, na níž co chvíli objevil se pospíchající chodec, zapestřil se šátek, zahrčel těžký vůz s naloženou úrodou.

Celé toto panorama tichého zjasněného údolí viděla Lojzička ze svého lesního zákoutí, v němž usedla do stínu lískového houští. Po levé ruce měla břízku, která jakoby byla zvědavě k ní z úkrytu přiběhla, po pravé ležel její zavřený slunečníček, uchystán k obraně, kdyby přilítlo zas nějaké šídlo nebo dotěrná bzikavka. Podezřelý kovový bzukot ozýval se tu se všech stran. Ale záhy naň zapomněla. Tichá radost, kterou až sem donesla, jasný obraz, který se

Digitized by Google

před ní rozkládal a mír, jenž z něho vanul, vyhladily a vyzlatily celou její duši. Tak jí bylo volno, tak krásně. Plně a hluboce oddychovala po zrychlené chůzi, a všechen půvab a klid okolí zrcadlil se v jejím nitru jak v jasné, vyhřívající se hladině.

Čím déle se hroužila bytostí svou do toho jasna a míru, tím více se jí zdálo, že s tím vším splývá a srůstá a že stává se součástí všeho toho, nač sem slunce svítí. Jako v příjemné vonné lázni si znenáhla připadala v tom zeleném, sluncem prohřátém koutku volné přírody. Ale jako v lázni, která ji přeměňuje. Cosi bývalého, nevolného se v té koupeli od ní odtrhává, uvolňuje a rozplývá, a nová bytost se z ní tvoří.

Jasno, klid a štěstí objímá její duši. A je jí tak čisto, tak neskonale blaze. Odepjala klobouček, položila jej k slunečníku a zvrátila hlavu na zad, podloživši ji rukama. Teplé modro jasné oblohy hledělo na ni krajkovým prolamováním větví, jimiž ani van nezahýbal. Miliony drobounkých bílých teček zdály se vznášeti od ní až tam nahoru k té vysoké klenbě v neustálém víru. Připadalo

Digitized by Google

jí po chvíli, že leží na dně lehounkých vod v stíně obrovských nehybných řas. Oddala se příjemnému tomu klamu v líbezné závrati z omamného požitku nové nezvyklé rozkoše.

Ležela tak čtvrt hodiny, půl ... hodinu ... ani neví. Co probíhalo jí při tom myslí, nebyl sen a nebylo rozjímání, také jen takové víření milionů bílých teček nahoru a dolů. Teprve odměřené rázy signálového zvonu z kejnovského nádraží ji vytrhly z těch mrákot. To projede za chvíli vlak ku Praze. Pozvedla hlavu a upřela oči k trati. I ten obraz byl pro ni nový a poutavý. Zvolna otočila se tím směrem, odkud vycházel zvuk. Bílé domky Kejnova s přívětivým kostelíčkem zabělaly se jí v levo na protějším břehu z houští stromoví. Tak hezky nový její domov na ni pohleděl, že jí srdce zaplesalo, a musela se usmát. A zazdálo se jí, že také ty bílé domky i ten kostelíček se na ni v té chvíli zasmály. Jako na novou známou, a na milou známou. A jak ten signál z nádraží za vsí novými tvrdými údery se ozval, připadlo jí, že nízká okénka domečků, i to obloukové okno pod věžovou bání upjatě

Digitized by Google

sem na ni hledí, jakoby říci chtěly: Neujeď nám — neujeď! a jakoby bedlivě pozorovaly, zůstane-li na svém stinném místečku.

Ne, neujede, za živý svět neujede! Taková síla lásky se v jejím srdci pozvedla nejen k tomu líbeznému jejímu koutečku, v němž je jí tak volno jako v lázni, ale k celému tomu kraji před ní, k těm bělí svou svítícím domkům a štítům, k těm červeným klínům střech, k tomu přívětivému kostelíčku, obklíčenému řadou stoletých lip, že srdce se zatetelilo prudkým jejím vzepjetím.

Poprvé v té chvíli uvědomila si ten pocit, tvář jí zahořela, a zářící oči, upjaté vroucím pohledem k chaloupkám kejnovským, zvlhly vnitřním přívalem změklosti a přiznaného štěstí.

Za chvíli nad volešínskými lesy objevil se rozplývavý chochol kouře a hned potom vyjel vlak hučivě od zatáčky a jako rychlonohý obrovský plaz překlouzl po trati přímo proti Lojzičce. Pronikavé zahvízdnutí rozrazilo vzduch, chumle kouře roztrhávaly se

Digitized by Google

v září sluneční nad řekou a od nádraží ozvalo se vířivé zazvonění.

V Lojziččině mysli zatanul obraz stanulého vlaku, otvírání dvířek, zkoumavé, tupé nárazy na kola, vykloněné hlavy cestujících, pobíhající červená čepice přednostova, pruhovaná blůza zřízence u zvonu, čekajícího v komickém ztopoření na signál píšťalky — a tak jí bylo radostno, že je tak vzdálena toho všeho, že není ani stínu obavy, aby ji měl vlak ten unášet někdy zas odtud, do šedivé rozpálené Prahy, kde zanechala všechny bolesti své minulosti, o nichž nechce již ničeho vědět.

Opětné zazvonění a táhle doznívající zapísknutí zalehlo v tom okamžiku zmíravě až sem do jejího bezpečného koutka, myslí zašlehl ještě obraz odjíždějícího vlaku, splývavý pás nedohledných kolejí, tratících se v dáli, ale hned pak se její mysl rychle odtrhla od toho všeho a v radostné zálibě vracela se v tiché zahloubání do štěstí nastalých a budoucích dnů, do radostného srůstání s půdou nového domova.

Digitized by Google

XI.

Srůstání! To slovo ji chytlo, sotva se zakmitlo její hlavou... Rozvířilo vůli poznat vše, vžít se do všeho, zapamatovat si dobře hned naponejprv, co nového vidí a slyší. Jako v rozpomenutí na něco zmeškaného sáhla rychle po své pompadúrce a prohrabala se brusinkami až k malému zápisníčku, ukrytému na dně.

Byla to úhledná knížečka červených desek z juchtové kůže, kterou dostala letos od Boženky Ulrichovy k svátku. Rozevřela ji, přemítla rychle několik počátečních lístků a zastavila se tam, kde začínal nový oddíl nadepsaný pěkným rondem Kejnov 14. VIII. 93.

Následovaly za tím nápisem již tři lístky poznámek, psaných tužkou drobounkým špičatým písmem Lojziččiným, na nichž nyní letmým pohledem zrak její utkvíval.

„Kachnám se zde říká všeobecně l i č k y," čtla a uvědomovala si znova na rychlo nasbírané poznatky za prvních pět dnů zdej-

Digitized by Google

šího pobytu. Byly vesměs pro ni novinkami hodnými (po jejím zdání) poznamenání.

„Podělávky = pantofle s dřevěnými podešvemi," čtla pozorně dále.

„Klikoroh = brouk, zobonoska, na nějž na mýtinách líčí. Mezi lýko dají chvojí a to celé zas přikryjí chvojím. V tom lýku nalézají pak ráno plno klikorohů. Za půl litru dostávají od lesního 5 kr."

„Petrlík = chytadlo na raky; sáček s brčky nahoře připevněnými."

„Vatka = plachta na dvou bidlech, kterou se chytají malé rybky, jež se do vatky nahánějí „strašidly" = bidly s přivázanými na nich provazy, na kterých jsou zavěšeny kousky dřeva neb papíru."

„Neříkají zde dřevní obchod, nýbrž dřevní."

„Hlubánka = studánka . . ."

„Stodole říkají zde parma, housce (munzemli) kruchovka."

Mezi poznámkami lokalismů a neznámých jí výrazů byla vepsána i jména kej-

Digitized by Google

novské honorace, pana děkana, pana starosty, pánů učitelů, pana správce atd. atd. Na jedné stránce byl i malý situační plán Kejnova s rozvětvením nejdůležitějších cest, pak poznámka, komu které lesy patří, komu největší statek, komu mlýn s pilou, kdy byl opraven kostel a kdy vystavěna nová škola. A zas za tím připsáno:

„Říkají zde: ryby lenknou, a ne leknou."

Pod tuto právě poznámku Lojzička si teď poznamenala:

„Na brambory padá mana."

Slovo „mana" podtrhla a za ně zakroužila otazník v závorce a hned si umínila, že se paní Kaškelínové nějak obratně zeptá, co to vlastně je, a vysvětlení pak k poznámce připíše.

Na druhou stranu pak zapsala si jména dětí, s nimiž se na pasece setkala a jméno vesnice „Volešín".

Všecky tyto poznámky v jejím červeném notýsku zdály se jí býti velmi důležity. Viděla v nich závažný prostředek k poznávání lidu, jeho zvláštností, jeho řeči, venkova

Digitized by Google

vůbec. Těšila se z každého pochyceného neznámého jí dosud slova, z vysvětlení každé nepovědomé jí věci, a byla by si vykládala za nedbalost, ihned takový nový poznatek nezaznamenati. Ale krom těchto nahodile pomíšených záznamů byla v jejím notýsku ještě rubrika jiná, docela vzadu, která měla účel tajné zásuvky v psacím stolku, sanctissima v kostelíčku. Tam vnášela skryté myšlénky svoje, tajné záchvěvy duše a srdce, vyplulé tužby ze skrytých záhybů nitra. Tuto střeženou schránu svých tajemství nyní rozevřela v lesní své svatyňce a napsala na první čistou stránku:

„Chci docílit, aby mne měli rádi. Vynasnažím se, aby přilnuli ke mně. Chci zanechávat po sobě radost. Chci si zjednat místo ve středu těch dětí i rodičů jejich. Chci mít teplý koutek v jejich srdcích. Chci se ohřát mezi nimi, chci splynout s nimi, protože se mi líbí v novém domově mém a jsem v něm šťastna. Štěstí nikdy nezakusené mne zde proniká . . .“

„Blahořečím Bohu, že mne sem zanesl. Všecky svízele a stíny minulosti zde ode

Digitized by Google

mne odpadávají a rozplývají se jako kouř zmizelého vlaku v tichu slunečního dne ...“

Přemýšlela ještě chvíli, ale nemohla dále. Měkké pohnutí naplnilo celou její duši. Napsané přiznání jakoby zvýšilo její štěstí. Pročetla si ještě jednou ty řádky, a bylo jí jako po vykonání dobrého skutku.

Potom zrak se jí svezl na stránku předcházející, na niž byla napsala den po svém příjezdu:

„Bude konec útiskům, ponižování, úzkostem, že nedojdu cíle. Stojím na prahu nového života, jiný svět mne obklopuje, vdychuji jiný vzduch. Jiný radostnější domov mne přivítal. Ach, ten můj pokojíček krásný, a ta krajina zde čarovná. Jiná bytost ze mne samé se stane. Ba již stala. Chudá, objídavá kandidátka, jež se musela pořád jen přikrčovat, ujela z Prahy, a přijela na venek učitelka. Cítím celou propast té změny. I zdraví se zde zlepší, i duše změní. Ušlápnutý byl dosud můj život — teď se bude narovnávat jako přejetá květina. Jen aby bylo ještě dost síly, jen aby mne naděje mé

Digitized by Google

nesklamaly. Tak se toho všeho až skoro bojím . . .“

Jak čtla tyto řádky, ucítila rozdíl mezi nimi a dnešním výlevem. Před čtyřmi dny ještě jen naděje ve strachu se zmítající, dnes již ozývá se vůle a záměry. Plna vířivé radosti z rychlosti toho pokroku zavřela a ukryla notýsek, smlsla několik brusin a s úsměvem překypujícího štěstí rozhlédla se kolem. A již neměla stání na svém místečku. Slunce se již vloudilo až k ní, poskočilo z klínu na tvář, břízka zrovna svítila v jeho paprscích — a Lojzička chytla klobouček, rozepjala slunečník a v přívalu blaha seběhla dolů po osvětleném kraji. Od jeteliště skoky jejími vyrušen pelášil zajíc, jenž se tam poklidně pásl. Lojzička v prvním okamžiku se zarazila, ale potom vidouc poplašeného ušáka hlasitě se zasmála jeho divokému úprku.

XII.

Když přišla domů, bylo hnedle již půl dvanácté. A byla by přišla ještě později,

Digitized by Google

kdyby nedaleko hájovny — kde se vzal, tu se vzal — nebyl se k ní přitočil mladý klepouchý myslivecký pes a nebyl za ní běžel jako starý známý. Odháněla jej slunečníkem, ale hloupý psík snad myslil, že si s ním chce hrát, skákal na pravo, na levo, chlamstal po slunečníku a když jej opatrně vyzvedla, vyskakoval, že Lojzička byla již plna obav. „Jdeš, jdeš!“ křičela na dolézavce a ukazovala mu cestu zpátky, i dupnout se odvážila, ale štěně plno radosti i tyto prudké její pohyby mělo snad za známky hry nějaké nebo co, poskakovalo roztaženýma měkkýma předníma tlapkama sem tam, přikrčovalo uši, vraštilo přebytečnou kůži na čele, a v bujarém veselí dvakrát zaštěklo: haf! haf! To Lojzičce dodalo. Srdce jí kleslo, a ztrácejíc již všechnu důvěru v účinek svého komanda i v chápavost psa, otočila se na patě a pospíchala domů. „Snad když si tě nevšimnu, dáš pokoj,“ myslila, ale rozdováděné štěně skákavě běželo za ní, předbíhalo ji a haf! haf! pokaždé zaštěklo, jakoby pobídnout chtělo: „Tak si přece pojď hrát, no!“

Digitized by Google

Ale Lojzičce nebylo už do žertu. Psům není co věřit, pomyslila, a dušička v ní byla malinká. Pospíchala drobnými hbitými kroky, až jí tváře zčervenaly, ale do běhu se bála dát. „Jen co budu z lesa venku," pomýšlela, „na silnici je cestář, ten psa už zažene." Na štěstí nebylo třeba čekat ani tak dlouho. Na kraji lesa pásly se husy na borůvkách. Zobáky měly celé černé, i křídla potřísněná. Pes zočiv je, rozdivočen vrazil mezi ně jako puma. S pronikavým křikem husy se rozutekly, pleskajíce křídly a vrážejíce do stromů. V tom však už tu byla pasačka s maličkými dvěma copánky a začla psa zahánět a bombardovat nasbíranými šiškami. A pes jakoby všechnu kuráž najednou ztratil, zatáhl ocásek a hajdy pelášil domů.

„Té žáby s tou kočičí zahrádkou se bál a mne ne," dokončovala uhřátá dosud Lojzička svůj rapport o této příhodě, jíž se paní Kaškelínová smála, až si v kuchyni usednout musela a jen rukou plácala do stolu, než ze sebe mohla konečně vypravit: „No, tohle stojí za groš!" A znova ji zachvátil výbuch srdečného smíchu, a jak se

Digitized by Google

dívala na ustrašenou dosud slečnu, slzy jí tekly po vrásčitých dobrých tvářích.

Veselost její brzy nakazila i Lojzičku, tak že se taky již teď příhodě své usmála, ač dosud dobře nechápala, co je tu tak tuze k smíchu. Potom svěřila ještě paní Kaškelínové, že ji jednou zavede na brusinky, ale že si musejí pak vzít s sebou veliký koš.

„Takovéhle velké," ukazovala palcem na špičce svého malíčku, „tam rostou, a červené jako šípky. A kolem do kola!"

„Co pak až jednou půjdeme do volešínských nebo podubanských lesů, to teprv slečinka uvidí," pravila paní Kaškelínová, nejevíc nejmenšího překvapení.

„No víc už jich nemůže nikde být, než co já jsem dnes byla," bránila svůj objev Lojzička, ale paní Kaškelínová neuznala ani již za hodno se přít.

„To si povíme za čtrnáct dní," řekla pouze docela klidně a hned potom se zeptala: „A co houby slečinka nenašla?"

„Ani okem nespatřila, leda nějakou prašivku."

Digitized by Google

Paní Kaškelínová šla k oknu a vzala odtamtud talíř, na němž bylo asi osm nebo deset hřibků.

„Podívejte se," řekla s úsměvem, „to sem přinesli dneska hoši." Lojzička pohlížela na houby jako na zázrak. Dokonce vzala jednu do ruky, nejsou-li snad falešné.

„A odkud?" ptala se plna udivení.

„U volešínského potoka je prý našli. — Ale to se musí umět hledat," poškádlila s veselým úsměvem a nesla zas talíř na okno.

„Bože, jen jeden jediný kdybych mohla nalézt!" vzdychla si slečna.

„A tady vám děti přinesly maliny," oznamovala paní a přinášela Lojzičce misku čerstvě natrhaných malin, že se až sliny v ústech sbíhaly.

Lojzička se zalíbením na ně patřila a v duši ji zahřálo teplo radosti.

„Vida — nezapomněly," pravila. „Já jsem s nimi mluvila," dodávala hned živě a jmenovala je.

„To ony vám přinesou častěji," pravila paní Kaškelínová již utišena a přistoupila

Digitized by Google

zas ke stolu, na němž zadělávala těsto, zatím co Lojzička usedla na židli a vybírala z misky největší a nejzralejší maliny.

Paní Kaškelínová v přestávkách vykládala, co tu bývá ovoce. Až do léta že mívá zavařeninu, a malinovou šťávu že má ještě podnes z lonských malin.

Lojzička poslouchala, a v ústech i duši měla sladko. Viděla opět ty děti na ozářené pasece, umiňovala si, že sama bude chodívat na maliny, a když paní Kaškelínová se zmínila, co tu bylo letos červených jahod, a jak znamenitý je žahour z nich (rozetřené jahody v sladké smetaně), Lojzička zrovna cítila nevyrovnatelnou chuť takového mlsu. (Ale při tom si také hned dobře zapamatovala slovo „žahour“, aby si je po obědě zapsala do notýsku.)

„Škoda, že jste sem přišla tak pozdě,“ mínila paní Kaškelínová, „ještě před čtrnácti dny přicházely děti s plnými džbánky — teď už leda sem tam nějaká zapomenutá nebo zaschlá.“

„Já jsem žádnou neviděla,“ poznamenala Lojzička.

Digitized by Google

„Ono se taky musí umět po nich koukat," usmála se paní, „ale to všechno se naučíte. Já byla z krajiny, kde nebylo ani kouska lesa, houbu jsem do dvaceti let neviděla než na trhu a v polívce, ale za rok jsem znala všecko."

A již byla panička ve vzpomínkách. Jedna za druhou se trousila, a Lojzička se zbystřenou účastí naslouchala. Paní Kaškelínová zalíbila se jí hned, jak ji spatřila, a co ji poznávala a nahlédala v její život, den ode dne ji měla radši.

Byla vdovou po hraběcím revírníku. Pocházela z Mělnicka a provdala se někam ke Kopidlnu. Ale nebožtík muž její pocházel odtud z Kejnova. Rodiče jeho mívali zde malý obchod a od nich také pocházel domek, jejž nyní obývala a v kterém dosud byl kupecký krámek. Po smrti mužově se sem paní Kaškelínová odstěhovala a žila z výtěžku domku a skrovné pensičky. Pokoj, jejž obývala nyní Lojzička, již od let mívala vždy pronajatý. Dokud nebývala v Kejnově učitelka, obýval jej starý řídící učitel na pensi; ale ten před pěti lety odstěhoval se do Prahy

Digitized by Google

k dceři, a týž rok přišla právě do Kejnova slečna Jelenova, Lojziččina předchůdkyně.

Paní Kaškelínová byla sama jako kůl v plotě. Ze tří dětí zbyla jí jediná dcera, ale ta provdána byla až v Americe, a stará paní vzdala se již dávno vší naděje, že ji kdy spatří. Ale snášela osud ten klidně. Při skromných svých potřebách hleděla do stáří bez obav, v Kejnově se jí líbilo, lidé ji měli rádi a byla zde přece jen svou paní a nikomu na obtíž. Smutno pak jí v domku nebylo. Co chvíli přicházely Vihančiny děti, někdy opět si zašla do krámku a poseděla tam nějakou čtvrthodinku, odpoledne vyhřívala se na zahrádce anebo na trávníku, u oběda pak a u večeře sedala nyní s Lojzičkou, před ní se slečnou Jelenovou a před tím někdy se starým panem učitelem, který prý však býval někdy tak nevrlý, že s ním nebylo řeči.

Všecky tyto věci Lojzička znala již z části z vypravování paní Kaškelínové samé, z části od pana řídícího, který jí byt u staré paní sám doporučil a do osudů jejích ji zasvětil. Od něho se také dověděla, že paní

Digitized by Google

Kaškelínová pochází z chudé a prosté rodiny, a že ve svých zvycích, stycích i chování je toho vždy pamětliva. Lojzička to také hned sama poznala ze způsobu, jakým paní Kaškelínová mluvila a jednala s ní. Z každého jejího oslovení i z toho, jak stavěla věty a kladla otázky, bylo vždy zjevno, že vidí v Lojzičce slečnu učitelku, osobu vzděláním i společenským postavením nad sebe vyšší.

Lojzičce tento poměr byl nějak milý a vítaný. Paní Ulrichovou v Praze sic měla ráda a vážila si jí, ale přece v jejích stycích k ní bylo vždy něco, co naznačovalo poměr přijaté domácí instruktorky, které se dostalo té funkce vlastně ze zřetele na její chudobu.

„Ruku líbám“ sem, „ruku líbám“ tam, všude vidět jen protektorky a příznivkyně a příznivce, a duši mít stále přeměněnou na špižírnu s nakládanými a zavařenými díky, pokornými úsměvy, ponížen ými poklonami — takový byl dosavad její život.

A teď najednou požívá úcty, převahy a přednosti ona, i ta stará paní, u níž bydlí, staví vůči ní přese všechnu srdečnost cho-

Digitized by Google

vání svou osobu do druhé řady. To Lojzičku přímo až dojímalo a uchystávalo v srdci jejím oddanou láskou vystlané místečko pro dobráckou tvář paní Kaškelínové, vyhlížející vždy tak ochotně z bílého vroubkovaného šátečku. Nejvíce jevila se určitá barva toho poměru při obědech.

Ach, jaké to byly příjemné a krásné obědy! Rázem dvanácté usedaly spolu v pokoji paní Kaškelínové k malému prostřenému stolku hned u dveří, a Lojzičce nebylo platno žádné zdráhání, pokaždé musela brát první. Vidličky a nože měly střenky ze srnčích parůžků, do nichž slečna byla zamilována. Talíře měly na okrajích pomněnky se zlatými lístky, ubrousky trčely v manšetách z drobounkých koleček, obšitých různobarevnou vlnou, stůl byl pokryt vzorkovaným voskovaným plátnem, z oken sem vanula vůně bazalek a karafiátů, celé okolí skvělo se čistotou a spořádaností — tak že Lojzičce se zdálo, že nemůže býti úhlednějšího stolku a přívětivějšího pokoje.

Paní Kaškelínová vařila prostě, ale Lojzičce ani sváteční obědy u Ulrichů tak ne-

Digitized by Google

chutnaly, jako zde páteční. Ač i tam měla vědomí, že její zadarmo, přece si vždy jen připadala tak trochu jako příživnice, přece to byl jen cizí stůl, na výpověď, u něhož sedala, přece to byl jen oběd, za nějž slušelo se pokaždé poděkovat. Kdežto zde je poměr daleko jiný. Zde necítí Lojzička nikdy znepokojení, zde nedává se jí snad jen z útrpnosti více, než co zasluhuje, zde prostě přijala podmínky, jaké ujednány byly již s její předchůdkyní. Arciť jsou to podmínky skromňoučké, ale paní Kaškelínová je ráda již tím, že má pronajatý pokoj a že má kolem sebe bez oběti tichou, mírnou, vzdělanou bytost.

Také u dnešního oběda cítila Lojzička jemné tyto rozdíly, jež jí tak lahodily. Pohled dobrých očí paní Kaškelínové stále ji starostlivě stihal, zda jí chutná, ruce její se zalamovaly v zděšení, že tak málo jí, ústa její se ptala, není-li snad zvyklá, mít to neb ono jinak, aby jen řekla, aby nic neskrývala, že od srdce rádo se jí ve všem vyhoví.

Po jídle na paní Kaškelínovou přicházela obyčejně dřímota. Lojzička to již vě-

Digitized by Google

děla a odcházela do svého pokoje, přerovnala něco ve svém kufříku, zapsala si něco, nahlédla do nějaké knížky nebo otevřela okno a dívala se ven k řece. Tak i dnes.

„Žahour“ již paradoval v notýsku pod „manou na bramborách“, v rostlinopisu marně hledala půl hodiny drobný bílý kvítek, jehož u jednoho kraje lesa rostlo celé bohatství, a o němž jí Vihanka pověděla, že mu tady říkají „kohutina“ (Lojzička vždy když něco nevěděla, ptávala se pokrytecky: „Jak z d e tomu říkáte?“ aneb „Jak z d e to jmenujete?“ jakoby věděla, jak tomu říkají jinde) a konečně vyložila se z okna a hleděla na silnici. Byla celá zalita sluncem. V uzoučkém stínu domů a domků hrály si děti, chromá sousedka vejminkářka vyhřívala vedle na prahu svou chorou nohu, ze vsi ubírali se lidé na pole do práce, mužští s hrabicemi, ženské s hráběmi a rouby, v šátcích stažených tak, že tvořily jim nad čely přístřešek, všichni opáleni, otužilí a pospíchaví, jakoby nesměli ani minuty ztratit. Prázdné vozy zvedaly před nimi lehoučké obláčky prachu a dobytek do nich zapřa-

Digitized by Google

žený unaven odháněl ocasy se hřbetů dotěrné mouchy. Několik hus líně si hovělo v chudém stínu příkopu, a psi natažení v koutku u vrat jedva otvírali v tom horku mhouřivé oči.

Ale přes tuto mdlobnou náladu parného odpoledne Lojzičku zajímal každý ten zjev. Pozorovala hru dětí a klid klímavé stařeny, pozorovala slepice na protějším dvoře u hnojiště pohrabující, zahlédla i mladou děvečku vyběhnuvší jen v jedné kytli a bez jupky s dvěma konvemi pro vodu a zadívala se konečně v levo na těžký, vrchovatě naložený vůz, blížící se pomalu ke vsi a sténající pod nákladem úrody. Vše to bylo pro ni novým obrazem nové skutečnosti, a již proto bylo to milé a vábivé.

Vůz přejel, hospodář vedle něho jdoucí pozdravil ji do okna, a ona děkujíc usmála se, jako by mu chtěla pochválit ten plný, šustivý jeho oves. Dívala se chvíli za ním, jak kráčí s kloboukem do týla, v propocené košili a s klátivým bičem v ruce, ale v tom zasvítily jí do očí široké slaměné klobouky, bílé blúzy a rozevřené světlé slunečníky. To

Digitized by Google

paní profesorová Jakoubková, jež zde meškala na letním bytě, šla se s dceruškami koupat. Měla tři, od čtyř do sedmi roků, ač jí samé bylo sotva víc než pětadvacet let. Ale dodávala mladistvému svému vzezření vážnosti a důstojnosti zlatým skřipcem, jenž seděl koketně na malém, trochu prosedlém jejím nose. Holčičky byly droboučké a tenoučké po tatínkovi, ale živé a čiperné, a tvářičky i ruce již měly do sněda sluncem ožehnuty.

S dětmi šla dcera pana řídícího, slečna již třicetiletá, neforemná, v polovičných rukavičkách, z nichž vyhlížely paličkovité červené prsty. Měla pěkné chrpové oči, ale nehezká ústa a převislý načervenalý nos.

Hned spatřila Lojzičku a přátelsky jí kynula.

„Pojďte s námi," volala a stoupla si před okno. Děvčátka upejpavě a neobratně sbýbala kolínka v poklonách slečně učitelce, a paní profesorová plna úsměvů v kulaté tváři kynula na Lojziččin pozdrav a také ji zvala, aby se šla s nimi koupat.

Digitized by Google

Lojzička, slabě zrůžovělá, děkovala, ale slečna učitelová vidouc její rozpaky nemínila povolit.

„Jdeme až k zatáčce, tam není živé duše,“ lákala.

„A mělko je tam,“ pomáhala paní.

„A já vám půjčím oblek, sestra si ho zde nechala,“ nabízela zas slečna učitelová.

Ale Lojzička se bála a bála, a všecka již hořela vrtíc jen hlavou na veškero naléhání, sesílené na konec již i osměleným škemráním děvčátek.

„Kašlu ještě,“ chytala se poslední omluvy svého zdráhání.

„Vždyť je voda jako louh, to vám neuškodí,“ namítala paní profesorová, ale všecky útoky byly na konec přec jen marny.

„Jděte, vy jste samotářka!“ vyčítala slečna učitelová, sklamána v naději, že Lojzičku dostanou do vody a popasou se na jejích úzkostech.

„Slečně se patrně ještě stýská po domově,“ pronesla náhle paní profesorová povýšeným hlasem, který nasvědčoval, jak je

Digitized by Google

přesvědčena, že teď na pravou příčinu uhodila. Při tom zbystřeně pohlédla na Lojzičku, aby jí neušlo hnutí její tváře, ani zákmit jejích řas po tomto objevu, jímž rázem vysvětleno všechno zdráhání.

„Když už teď se jí stýská, jak pak teprv v zimě," mínila slečna učitelová, „to se zde umoří!"

„Ach ne, vždyť se mně nestýská ani dost málo," prohlašovala Lojzička. „A taky nebude. Mně se zde líbí, já jsem zde ráda."

„Ale přece si tak malounko zapláčete po mamince a po Praze," prozíravostí svou rozradostněna, dorážela paní profesorová.

„Ba ne, ani dost málo!" pronesla Lojzička upřímně a zavrtěla hlavou.

„Vždyť to není ani možná. To se jen nechcete přiznat," stála na svém milostpaní. „Já když jsem se vdala, ještě po půl létě jsem si někdy zaplakala, a přišla jsem z vesnice do města," dokládala, aby dodala slečně učitelce odvahy k přiznání. Ale Lojzička ujišťovala znova, že necítí nejmenšího stesku.

Digitized by Google

Nebylo jí však uvěřeno. „Jak pak by se vám nestýskalo! Poprvé z domova, od matky, v cizině!“ dala se do výkladů paní profesorová. „Co pak je to možná?“ obrátila se na slečnu učitelovu v jakémsi podníceném úsilí, dokázati Lojzičce, že se jen přetvařuje. „Jako opuštěná holubička zde vyhlíží celá smutná na silnici, a zatím, srdce je u maminky a dušička v Praze. Založila bych se nevím oč, že mám pravdu! A nechce se ani od toho vzpomínání odtrhnout. To já znám, ó Božínku, jak je takové vzpomínání někdy milé. Člověk se jím moří, ale přec je mu milejší než všecko na světě. Ó ne, slečno, mně nic nezapřete. To já mám zkušenost!“ dodávala tónem, který jakoby už uzavíral všechny další námitky. Lojzička se už také nebránila, jen slabě se usmívala podivným, skoro bolestným úsměvem.

„No, my vás nebudeme odtrhovat od těch vzpomínek, však ony časem taky přejdou, a přivyknete, slečno, věřte mi, přivyknete. Já taky přivykla, a věřte mi, teď už ani skoro si nevzpomenu, že jsem kdy měla jiný domov, než ten, co mám nyní.“

Digitized by Google

A podávajíc nejmladší dcerušce ruku, převahou své zkušenosti i osvědčením své bystrozrakosti potěšena, paní profesorová vlídně a účastlivě Lojzičce pokynula a rozšafně vybídla děti i slečnu učitelovou rozvážným: Pojďme!

Když zašli, Lojzička odešla od okna. Netěšilo ji už vyhlížení. Zůstalo z toho předcházejícího hovoru v jejím nitru cosi jako nestravitelné sousto, cosi ji dráždícího a popouzejícího, co musela opříst předivem svých úvah, aby to pozbylo ostrých hran.

Byla to ta zarytá jejich přesvědčenost, že se jí musí stýskat, a to jejich naprosté nepochopování možnosti, že se po domově zastesknout nemusí. Jako výčitka, skoro jako usvědčení z bezcitnosti vzpříčily se tyto náhledy v jejím nitru.

Jí se vskutku nestýská, ona vskutku nevzpomíná. Je to hřích, nebo je to nedostatek srdce? Něco abnormálního v tom nepochybně je... Paní profesorové se stýskalo po domově — ano, ale její domov byl asi zcela jiný, takový, že naň vzpomí-

Digitized by Google

nání bylo radostí, stesk po něm vlastně poznáváním těch jeho stránek světlých a milých, jež postrádala v životě pozdějším. Kdežto jí, Lojzičce, po čem se má stýskat? — Po souterrainní kuchyňce? po smutku lože neduživého, smrti zasvěceného bratra? po neradostném dětství, po pozdějších letech plných úmorné práce, kvasícího v úkrytu vzdoru, vynucovaného ponižování a bolestného strádání a odříkání? — —

Komu to může vysvětlovat, že teprv tady poprvé volně dýchá a se narovnává, kdo může pochopit tu horečnou její dychtivost, přissáti se k této půdě, stvořiti si zde domov? — Nezná stesku a také nepozná, ne, ne, ne! ozývá se sesíleně a stupňovaně v jakémsi odboji proti celé minulosti v duši Lojziččině.

— — — — — — — — — — — —

A co matka, co bratr? — dotýká se zlehounka, úkradmo, bůhví odkad se vplíživší otázka jejího srdce. Není to nevděčnost, není to neláska? — ťuká na nejcitlivější jeho místo.

Digitized by Google

Jasně předstupuje před Lojziččinu duši jejich obraz: Složitá, kostnatá postava matky v šátku na hlavě, ve vyspravené švonepajové jupce s vyhrnutými rukávy, s pocákanou zástěrou, s klapajícími tvrdými pantofli na nohou, s tváří přituple strnulou v těžké práci celého života, s tím písmem ochotné otrockosti na čele, skládajícím se malomocně do příčných vrásek, i kol přihruble modelovaných úst... A bratr — nesmělý, plíživý chlapec v odřených šatech po Josífkovi domácích, jež jsou mu velky, s vpadlými a bezkrvými tvářemi, pohledem ulekaným a stále plným jako zoufalé prosby, úzkého vpadlého hrudníku, hůlkovitých rukou, dlouhých, hubených, tápavých prstů... Ne, ne — je to tvrdé přiznání, avšak ve vzpomínce na ně je jen lítost, ale ne láska.

Je od nich odtržena, cítí to. Od matky celou růzností svého myšlení, tužeb a snah, celým svým myšlénkovým a duševním světem, od bratra svou vůlí žít, uzdravět, rozkvést a zrát v sílící půdě nového života.

Nemůže zpátky, nechce zpátky, ani vzpomínkou ne! Praha, Opatovická ulice,

Digitized by Google

sešlý dům, souterrainní kuchyňka znamená pro ni rozbolestnění zavírajících se ran, nový domov zde spásu. Přitlačena k němu, chce ji dýchat, vssát v tělo i duši. Je v tom hřích, Kriste Ježíši?! — Ať zkusí to, co ona zkusila, ať prolámou se skalou chudoby a nepřízně k snesitelnějšímu životu, a uvidí, bude-li se jim chtít zpátky, bude-li se jim stýskat, po té cestě znamenané krví nejlepších sil, slzami úzkosti, že padne přemožena před posledním útesem. Ještě se ani nezvedla, ještě lcží při samém vstupu do nového života, ještě jen oddychuje po těch vysilujících svízelích — a již má se steskem hleděti zpět, zaplakat si pro tu opuštěnou minulost? — Čtla sic někde, že i vězni se stýská po žaláři a poutech, ale to je básnická sentimentalita nebo planá fráze, nic víc. Ji naplňuje naopak radostí a nevýslovným blahem to uniknutí nenáviděné již ulici, nenáviděnému bytu, popouzejícím ji každodenně zjevům bezevzdorné již přivyklosti ponížení a rozlítostňujícím ji zákmitům marných nadějí, ba ona přímo se dusí štěstím v tom prvním prociťování všech půvabů no-

Digitized by Google

vého svého okolí, hojivého klidu a nepoznaných radostí, jež z něho plynou, a v tom probouzení se nových sil, nových záměrů, s nimiž chce vstoupiti do nového svého povolání.

A to vše nemůže pochopit ovšem paní profesorová ani slečna učitelova. To vše je skryto jen v nejtajnějších záhybech jejího nitra. Kdyby pochopovaly, mohly by tu její radost, to její štěstí — a to její nevzpomínání a nestýskání odsuzovat? — — — —

Vířivě vzlétaly konejšivé a omluvné tyto myšlénky Lojziččinou hlavou a ocitly se na konec v úryvkovitých tříštích v sanctissimu jejího zápisníku.

XIII.

O třetí hodině zaklepala Lojzička na pokoj paní Kaškelínové a když nikdo se neozýval a ona poznala, že je zavřeno, zašla ještě do kuchyně, ale ani tam nikdo nebyl. Vyšla tedy na dvorek a zočila svou domácí paní vycházející právě ze zahrádky. Byla

Digitized by Google

zrůžovělá po odpoledním podřímnutí a po celé tváři rozjasněn byl úsměv.

Posvačily spolu (paní Kaškelínová kávu již v poledne uvařenou, Lojzička hrneček studené smetany ze sklepa) a potom smluvily se, že půjdou spolu k volešínským lesům, kde Lojzička dosud nebyla.

„Ano, ano," radostně souhlasila, „a vezmem s sebou košík na houby."

„Jestli nějaké najdem," zasmála se paní Kaškelínová, vyměňujíc kuchyňskou zástěru za černou s krajkovým okolkem a svůj bílý šáteček za široký slaměný klobouk. Ale nebylo z hub ani z volešínských lesů dnes nic. Sotva vyšly, potkal je pan farář.

Byl to již starý sedmdesátiletý pán, ale nikdo by mu byl tolik nehádal, protože nosil hnědou vlásenku, a plná tvář spokojeného výrazu a dobráckého pohledu byla ještě svěže zbarvena. Byl osobním děkanem, a všeobecně se mu říkalo „jemnostpane". I úřednické slečny, ba i většina paniček jej tak oslovovala. Sotva jej paní Kaškelínová s Lojzičkou pozdravily, již je zval, aby se

Digitized by Google

šly podívat na jeho zahradu. Byl vášnivým milovníkem květin, a jeho zahrada stála opravdu za prohlédnutí. Nic nebylo platno zdráhání, ani odkazování na zítřek, musely jít hned. Od řeči mnoho nebyl, poněvadž nedoslýchal, ale za to malé modré jeho oči zrovna zpívaly radostí, když Lojzičku s paní Kaškelínovou pomalu prováděl kolem své chlouby, rosaria, vypínajícího v tichém stínu dumavých cypřiší špalíry vzácných svých exemplářů, a kolem své lásky — táhlých záhonů plných ohnivých a strakatých karafiátů, jejichž libodeché květy podobaly se z toulce kalicha vykypělým zoubkovaným okrajům složených sukniček.

Lojzička byla v zahradě nadšena, a pan děkan labužnicky mlsal tirády její chvály, výkřiky jejího překvapení i zářící obdiv jejích očí. Brzy přišla do zahrady za nimi i sestra a hospodyně jemnostpánova, vdova po berním Svobodovi, se svou dcerou Kristýnou, majestátní, ale trochu již odkvétající a zamlklou krasavicí s temněmodrýma touživýma očima. Potom ukázal se i dlouhý hubený pan kaplan Vítek, náruživý včelař,

Digitized by Google

jenž na konec odlákal všechny k strakatému špalíru svých úlů v hořejším cípu zahrady a Lojzičce vysvětlil své zlepšení odstředivého strojku na vytáčení medu. Vzdálivší se mezi tím paní Svobodová brzy se vrátila a zvala hosty do besídky, kolem níž vinuly se nálevkovité pestrobarvé zvonky ipomeí, nad nimiž byla Lojzička přímo u vytržení.

V besídce přivítal hosty mladší kaplan Hruška, pěkný jako obrázek, ale pýřící se jako nevěsta. Paní Svobodová nabídla hostům čerstvě natrhané veliké ringle, jež se v ústech zrovna rozplývaly, a velebný pán Vítek navrhl partii vlka. Hra ta se Lojzičce rychle zalíbila. U jedné stěny besídky stál stůl, jehož deska zakrývala vnitřek rozdělený na několik ohrádek. V každém rohu jedna malá, v prostředku jedna větší jako altánek. V těch rohových ohrádkách stálo po jedné filigránské kuželce, v prostředním altánku jich bylo pět s černým králem uprostřed. Do každé z rohových pevnůstek vedly dva otvory, do prostřední osmihranné tři, ale všechny s opačné strany, než s které se vlk spouštěl. U jedné ze čtyř stěn stolu bylo

Digitized by Google

místečko, odkud vyjížděl zkázonosný ten nepřítel. Kolem nožky jeho natočil se provázek, jímž se muselo silně a obratně trhnout, aby se vlk rozejel porážet stráže v rohových vížkách a po případě i vnikl do pevnůstky královy a tam způsobil spoustu. Ale sám se tam nesměl utlouci — sic bylo zle, výprava zmařena — nýbrž musel hezky zas vyjíti a mimo altánek dokonati po vítězné práci svůj tančivý život.

Lojzička nejen rychle pochopila podstatu hry, ale vyzkoumala záhy i rozmanité nepatrné fortele, jichž bylo třeba šetřit, aby se docílilo žádoucího úspěchu. Jak pevně třeba navinouti provázek, jak se postavit a opříti při trhnutí a jak silně škubnout, trochu stranou, aby vlk narazil hned na prostředek postranní stěny a dalšími odrazy vloudil se do královy tvrze.

Hra ji rázem zaujala, a za půl hodiny již jí tváře zčervenaly, oči se rozzářily a upjatě sledovaly obraty a karamboly roztančeného vlčka, jenž v slepé vášni vrče vrážel do stěn, odrážel se, vnikal do altánků, porážel osamělé kuželky a zas vyrážel a otlou-

Digitized by Google

kal se o hradby, až konečně vydechl v piruetách vždy delších poslední svou sílu. Na zdi visela tabulka s přivázaným na motouzu crayonkem, jímž se psalo, kolik kuželek úhrnem každému z hráčů se podařilo porazit. Již při druhé túře paradovala na ní Lojzička nejvyšší číslicí, kteréžto vítězství ji tak rozveselilo, že nedovedla zakryti svou radost, která vybuchla hlasitým smíchem a dozařovala pak dlouho tichými bezděkými úsměvy. Paní Kaškelínová seděla za hry v pozadí besídky s paní Svobodovou, obě zabrány do hovoru o žních, o kuchyni, o drůbeži a lidech živých i mrtvých. Mohly klidně a bez starosti si svěřovat svá tajemství, mysl všech ostatních byla upoutána na nožku dřevěného vlčka. Sám jemnostpán, ač jen přihlížel, zaujat byl partií a patrně se těšil z nečekaných úspěchů nové slečny učitelky, a když jednou vlk, toče se před samým vchodem královy residence, nechtěl dovnitř, nepozorovaně nadzvedl trochu stůl, aby mu pomohl. A pak tleskal a volal „bravo!“ všecek rozjařen potěšením nad zdarem své nevinné lsti.

Teprve po šesté, v ruce s kyticí růží,

Digitized by Google

jež pomáhal ořezávati sám pan děkan, vracela se Lojzička s paní Kaškelínovou z fary, všecka ještě zveselena hrou a příjemně dojata vlídností a dobrotou, s jakou ji všichni přijali, s ní jednali, těšíce se z její upřímné dětinné radosti, jež v nich ve všech jakoby byla rozehřála dobrý rozmar. Ba sama slečna Kristýna se na konec na ni usmívala, a jemnostpán ji zval, aby jen zas přišla, kdy jí bude libo. Tolik laskavosti u všech shledávala, že si až pomyslila: Čím si to zasloužím? A nejen oni, vše kolem ní jí připadalo zjasněné, přítulné, milé. Stoleté čtyři lípy před kostelem, žlutý kříž s plechovým tělem Krista mezi nimi, bílý kostel s červenou střechou a věžovou bání, ba i ty pomníčky a kříže za hřbitovní zdí, jež zahlédla mřížovím vrátek mezi splývavými větvemi cypřiší, akátů a smutečních vrb. Ze všeho jakoby dýchala jemná vnitřní radost, vše jakoby sladěno bylo k písni, jež za chvíli již zazní, docela tak jak v jejím nitru. Vše plulo ve zvláštním osvětlení nížícího se slunce, vše zběleno jakoby vyvstávalo nad rozeběhlými večerními stíny, vše postříkáno jakoby

Digitized by Google

bylo rosou a pokropeno úsměvy končícího se dne: malé náměstíčko, štíty domků, výklady krámků, vyšlapané schůdky k nim, děti před prahy, psi před vraty, husy v příkopě silničním, vozy v dálce se objevující s vrchovatou úrodou, vše, všecinko, nač pohlédla, jakoby bylo přijalo čistší barvy, nabylo určitějších rysů, plastičtěji vyvstávalo z průzračnějšího podvečerního vzduchu, přiblížilo se nejen k oku, ale i k srdci se přisouvalo, tak zlehka a důvěrně a probouzelo v něm tichý, hřejivý pocit: zblížíme se, srazíme se před opřádajícím nás soumrakem, před plížícími se stíny a tmou, stulíme se před večerem, jenž jako poutník přichází z lesů.

A v duši Lojziččině rozvířily se všechny struny citu. Nikdy nezažila tak krásných večerů, jako zde v Kejnově. Drtila ji přímo jejich krása, a teď vytušujíc již opět z ochladlého a průzračnějšího vzduchu, z čistších barev svého okolí, ze sklonu a jako zhutnění slunce, z rozklikatělých stínů, z vůně vlhnoucí země, z předzvěsti rodící se rosy, příchod její veleby, byla všecka proniknuta pocitem šťastné pokory, celé nitro její se

Digitized by Google

rozněžnilo a prolinulo sladkým blahem. Kleknout na tu půdu, a nechat padat všechnu tu něhu i nádheru zaslzenýma očima do hlubin duše, svádělo ji toto až bolestně slastné rozněžnění nitra.

V Praze nikdy nepoznala toho dojímavého kouzla letních večerů. Jaké tam večery v Opatovické ulici! Vedro a dusno jakoby se utloukalo jako vzdušný žok v její úžině o rozpálené plochy domů, nemohouc uniknout. Domy i lidé, vše je zemdleno. Na dvorku pes oddychuje jako v horečce s vyplazeným jazykem, v kuchyni na stropě plno zemdlených much, na rozvěšeném s pavlače prádle plno sazí. Ošklivo, odporno vzpomenout!

Tady volno, čisto, vonno, sladko! Z hluboka se dýchá v jakési rostoucí touze, aby všecka ta ve vzduchu rozpuštěná lahoda prostoupila celou bytost. Žhavost dne se rozptýlila, od země rozletují se chladné oddechy rozběhlých stínů, obloha bledne a níží se, lesy jakoby zotvíraly své komory a propouštěly do volného prostranství chladivou vůni svých hlubin. Světlo západu se souká

Digitized by Google

zvolna po věži chrámu, nahlédá okénkem pod báň, jakoby se přesvědčit chtělo, jsou-li zvony již připraveny, aby jemu i lidem na dobrou noc rozhlaholily se kovovými údery svých srdcí.

S rozezpívanou náladou večerních těch dojmů v duši vrátila se Lojzička s paní Kaškelínovou domů. Ve svém pokoji, plném svěžího, sluncem prohřátého vzduchu, jenž sem vproudil otevřenými okny, a plném odlesku západu, jenž na hladkých plochách nábytku karmínově planul, sňala malou porcelánovou vázu se skříně, naplnila ji na síni vodou, vetkla do ní kytici z fary, přivoněla k ní, jakoby omámiti se chtěla libodechem královských těch květů, pak ji zanesla zpět a postavila do středu stolu, ale než vyšla opět, jednu růži, tu nejkrásnější, s nerozvitým poupátkem na pozadí temných lístků vzala a zatkla koketně za pás své bluzičky. V přívalu rozkypělého veselí a šťastné pýchy zaskočila pak do kuchyně pochlubit se zálibně svou okrasou, ale paní Kaškelínové tam nebylo. Lojzička nahlédla na silnici a spatřila ji před kupeckým krámkem v hovoru s řeznicí

Digitized by Google

Součkovou, která trochu šeplala, což Lojzičce tu chvíli přišlo tak k smíchu, že nemohouc se udržet, aby nevybuchla, rychle vskočila zpět a běžela na dvorek. Na dvorku hrály si děti Vihančiny. Z písku a smetí uhrabaly plůtek, do něho nakladly kamínků, zapíchaly třísek, a to byla zahrádka, v níž se pásly krávy. Kolíček na prádlo byl pasák. Děti měly ručky samou hlínu, ale oči jim zářily takovou pohádkovou důvěrou v jejich představu, zvážnělé tvářičky jejich jevily takové zahloubání v jejich dílo, že Lojzička přešla kolem nich skoro po špičkách. Vyšla zahrádkou na trávník a posadila se na lavičku před starý jeřáb, jehož plody z pomerančova přecházely již do červena, a hleděla na řeku, na mírně stoupající protější břeh, po němž se sváželo tichounkým vlněním přes strniště, cesty a louky rudnoucí světlo západu přímo do ztemnělé hladiny vodní.

Jako rozlitá svítící krev, z níž vystřelovaly v pravo a v levo, v před i zad ohnivé jazyky po lehounce rozvlněném povrchu, planul ten obraz mizící koule sluneční v te-

Digitized by Google

kutém zrcadle řeky. Nebylo možno do té rozžhavené výhně pohlédnout. Vyšlehující zklikatělé jazyky táhly se šířícím se pruhem až k rudě zjasnělé pile a mlýnu na druhém břehu, ale čím dál rozplývavěji a rozředěněji. Rozpálené obláčky, odtrhlé od loučícího se slunce, vrhaly svůj nadechnutý obraz do tekutých zářících těch červánků řeky, plující tiše mezi zelenými břehy.

Na trávníčku, na němž Lojzička stála, každý lístek trávy na okrajích hořel. Drobné klasy a špičky vysokého sítí na samém kraji před ní ztemněly jako siluety na pozadí té rudé výhně. A pozvedla-li zrak o malounko výše, viděla nad nimi v mihavém světle roje zpitých komárů tak ostře, že je mohla spočítat.

Duše její byla přeplněna velebou té krásy. Takové dojetí v ní bylo rozpjato, že dech se jí tajil a oči slzely. Byla to až mučivá tíseň štěstí, ve kterém člověk jedva udržuje pláč.

Pohlédla zvlhlýma očima na levo k černému mostu, aby si ulevila, odpočala Mezi pilíři nad samou hladinou prolétaly vlaštovky,

Digitized by Google

jakoby se stihaly navzájem. Letěly tiše a prudce, tu smočily špičku křídla do hladiny a rozčeřily ji šířícím se pruhem a převrátily se skorem na znak v rozkypělém opojení večerem, pak zas vzlétly, zašvířily a již zmizely za černým nehybným pilířem. Byla to dovádivá hra, zálibná a vášnivá, jakoby využiti chtěly každé vteřiny, než nadejde noc a než ony skrčí a stulí se v komůrkách svých podkrovních hnízd. Sotva zmizely, již tu zas byly, zabělaly se jejich náprsničky, začernaly jejich fráčky, zašvířily jejich hlásky, zatřepetala se smočená jejich křídla.

V lahodivém ukonejšení sledovala Lojzička jejich rej. Aby lépe viděla, stoupla blíž k okraji, kde smutně jako opuštěná troska na nízkém dně spočívala rozbitá loďka bez vesel, u níž ve vodě chladilo se pět bílých hus se zčervenalými od borůvek zobáky. Sotva že líně zaštěbetaly, když uslyšely její krok, ale ani se nepohnuly.

Když se po hodné chvíli ohlédla zase v pravo, kde slunce zapadalo — již celý obraz byl změněn Vyhasla výheň na nebi, vyhasla i v řece. Na stydnoucí obloze zbyly

Digitized by Google

jen růžence drobounkých obláčků, jejichž okraje dodoutnávaly a tuhly, a nad mostem stála větší oblaka zbarvená purpurovou záplavou, jejíž zakalený obraz zachytila ztemnělá a jako zhustlá, ale kovovým chladným leskem bleskající hladina. Bylo ještě světlo u země, ale jaksi sestydlé; ohraničující západní obzor temně zmodral a zadýchaly z něho řiďoučké páry.

Vlaštovky vylétly naposled vysoko, tak vysoko, že je nebylo skoro ani vidět — a pak nepozorovaně ztrácely se ke svým hnízdům, jedna za druhou. Po mostě hnal chlapec dvě jalovice z pastvy, a k řece s táhlým bučením pospíchali voli, odpřažení z prvních vrátivších se potahů. Voláci s kalhotami vysoko vyhrnutými pospíchali za nimi, práskajíce biči, do chladivé vody. Od mlýna vyjela lehká loďka, v níž seděl zamoučený stárek, mocnými pohyby vesel pluje proti vodě. Jakoby pod svým dnem měla ostrý břit nože, tiše a jistě roztínala loďka hladinu mířic pod pilíře mostu. Rozplývavý obraz modře pruhovaných jejích boků pospíchal pod vodou s ní, jako k ní přibit, a pod ním ve větší

Digitized by Google

ještě hloubi zakmitly se chvílemi bílé rozklikatělé skvrny obrazu placaté čepice mlynářovy i zamoučeného jeho kabátu.

Zveseleným pohledem stihala Lojzička loďku až za most, a taková tichá touha se v ní ozvala, také se tak projet než nastane noc a zazáří hvězdy, po té temné hladině mezi přisouvávajícími se k sobě břehy, do jejichž stromoví pospíchá v úkryt šero večera. V tom však objevila se v zadních dvířkách zahrádky paní Kaškelínová a zavolala jasným a vlídným svým hlasem:

„Slečinko — pojďte, pojďte, večeře je na stole!“

XIV.

Hříbky s vejci — jaké blaho! Až na síň plno z nich vůně, již ssála Lojzička v labužnické rozkoši. Zas usedla s paní Kaškelínovou ke stolku v pokoji, Vihanka přinesla takový malý vykládaný korbílek piva z dolejší hospody (vypadal spíš jako pletený košíček než korbel), a tak seděly

Digitized by Google

samy dvě v šeřícím se koutku, a jejich duše se pomalu rozvíraly a sbližovaly.

Byla to pravá černá hodinka, na kterou paní Kaškelínová z celého dne nejvíc se těšila. S šerem přisouvaly se vzpomínky vždy blíž a blíže, osoby z dálky a minulosti přisedaly ke stolu, jakoby přivolány k besedě, aby člověk nebyl tak sám, když se blíží noc. Cítily obě, jak by rázem pominulo všechno kouzlo té chvíle, kdyby rozsvítily lampu, a proto zůstaly tak v šeru, v němž zornice se zvětšují a propouštějí blyskotavě z duše nejskrytější paprsky. Stará paní by byla tak poseděla až do ulehnutí, ale Lojzička pozbyla klidu hned jak zazněly první zvuky klekání. Ty zvony jakoby jí v srdci rozvířily opět tíseň touhy, už neměla stání, a ven hnalo ji to, ven, a zdálo se jí najednou dusno v pokoji, dusno až k zalknutí.

Sotva se pokřižovaly a na chvíli zmlkly, již se vytasila s návrhem, aby si trochu vyšly na silnici. Půvab letního večera na venkově, půvab pro ni nový, silný a čarovný, jehož nasytit se nemohla, zval ji vábivými

Digitized by Google

hlasy toho klekání pod rozhvězděnou oblohu, dýchat teplé vlny parnatého oddechu zhoustlých stromů, naslouchat tajemnému skřípání studní ze ztemnělých dvorků, zpěvu chasy po silnici táhnoucí, dřímotnému zaštěhotání hus ze zavřených chlívků, zavýsknutí děvčat od řeky nabírajících tam v stínech břehů do okovů vody, zachycovat rozevřenou a rozvířenou duší všechny ty vábivé tajemné hlasy, jimiž promlouvá letní večer na vsi.

Vyšly. Obloha byla plna hvězd, vzduch ochlazen. Před staveními zde onde seděli lidé na lavičkách, na patnících, odpočívajíce po práci. Před kupeckým krámkem stálo několik chasníků, před kovárnou několik starších hospodářů, naproti ve statku skládali na dvoře s vozu píci, a z chlévů ozývalo se táhlé bučení. K hospodě trousily se ženy i holky se džbány; na některou zavolal chasník, přidružil se a v škádlení doprovodil ji až k prahu hospody. Podél náměstí procházelo se několik paniček a slečen, k nimž se připojil švihácký kasír z dráhy, zrzavý panský inženýr a syn z Laburdovic statku. Byly mezi nimi i tři židovky, dcery kupce

Digitized by Google

Taussiga. Nosily ohnivě červené blúzy s nadouvnutými rukávy a žluté polobotky na černých punčochách. Nejstarší z nich, trochu bočitá, i po procházkách stále si polohlasně zpívala arie z oper a „Wenn die Schwalben heimwärts ziehen“, a tento její zpěv prozradil i teď přítomnost všech tří sester v skupině.

„Tam ne, tam ne,“ škubla Lojzička ramenem paní Kaškelínové, a skoro násilím přiměla ji k obratu.

O tuto společnost nestála, ta čpěla městem, a ji přitahovalo a dráždilo jen, co bylo plno silného dojmu venkova (tak jak ona jej pojímala). Když se vracely zpět, několik chasníků táhlo již řadou po silnici a držíce se kolem krků sborem zpívali takovou podivnou měkkou píseň, která rozvlnila již včera její duši. Dvě holky, které za řadou těch chasníků šly tichým krokem bosých nohou, vpadaly nesměle vysokými hlasy:

U potůčku zarmoucený sedím,
slunko se za hory ukrývá.

Digitized by Google

Na pahorky ozářené hledím,
tam, kde drahá milka spočívá...

Sentimentální nápěv, protahovaný rozcitlivělými hlasy, nesl se silnicí a zaléhal až na náměstíčko. Byla to jarmareční píseň, romantická historie lásky, ale v těch hlasech výrostků a holek chvěla se při ní jakási nasmutnělá měkkost, jakási široká touha z nich vyznívala, která plíživě vjela do nitra Lojziččina a dotýkala se samého srdce. Tito výrostci a chasníci i tyto holky pracovali celý den s hrabicí a roubem na poli, sehnuti v úpalu slunečním, a teď v prochladlém večeru rozlévají svůj cit v takové rozměklé písni o nešťastné lásce, o ztraceném blahu. Stichly všechny jiné myšlénky v duši Lojziččině, schoulily se, a jen ta píseň v ní zněla, jak v resonančním prostoru.

Když slýchala cestou z ústavu hovořit družky o dostaveníčkách a známostech, jen se ochotně usmívala a naslouchala, ale srdce se ty řeči netkly. To nebylo nic, jen hraní takové.

Když vídala doma státi v průjezdě služky s galány, škádliti a tahati se s děl-

Digitized by Google

níky páně Bauerovými, procházet se před domem ruku v ruce, když zapadl k ní drsný žert, hrubé slovo, rozpustilý smích, jakýsi odpor se v ní vždy zvedal k těmto surovostem, a znesvěcováním lásky se jí to vše zdálo, prohřešením na ní, kalnou její pěnou. Jejího srdce láska se dosud nedotkla, nebylo na to času, boj o život a budoucnost zabíral všechno místo v jejím nitru. Ale představa lásky přece v ní žila, zapadlá do duše z básní a povídek, čistá, světlá, vznešená a zas prostá, jímavá, trpící. A tuto idylickou lásku své představy slyšela třásti se v té zpívané písni a proto rozezvučela se při ní i celá její duše.

Taková podivná touha se v ní rodila a pozvedala ode dna její duše. Taková touha těžká až bolestná, protože neurčitá, nezpracovaná a nezbádaná. Jen jako vzdálené tušení nesměle se v ní ozývalo: „I láska zde přijde ke mně, jako vůbec teprv zde přišel život. I láska zde se mi otevře, jako otevřela se příroda.“

A hned zatanuly v duši její obrazy těch nejkrásnějších míst v lese a u břehu, hned

Digitized by Google

polité sluncem, hned měsícem ozářené, dojmy čtených básní se v ní zmateně nahrnuly, představy figur několika románů se zakmitly a slily, ale výslednicí všech těch rozvířených, shluknutých dojmů a obrazů byla tíseň, bázeň, nepokoj neurčitých poletů naděje, nemajících kde se uchytit.

„Ram-tadá, ram-tadá, ram-tadá-da,
ram-tadá, ram-tadá, ram-tadá“,

nesl se odkudsi již ze zákostelí zpívaný nápěv písně se sesílenými ženskými hlasy . . . V tom jejím zaléhání z dálky a pozvolném ztrácení se bylo tak něco bolestně lidského, tak krásně smutného, že se Lojzičce sevřelo srdce vzkypělou touhou, nechat rozplynout všechen svůj cit, všechnu svou bytost jako ty zvuky pod rozhvězděnou oblohou této letní noci.

— — — — — — — — — — — —

Než se vrátily domů, zašla Lojzička kolem pily ještě k řece. Ubývající úplněk stál nad ztemnělou a jaksi nadzdviženou a úporněji i šumněji ku předu se valící hladinou v plném rozžhavení a vrhal do její

Digitized by Google

hloubi svůj několikráte znásobnělý obraz, od něhož ku břehu plynuly stále po miskovitých vlnách žhavé penízky, jakoby dole na dně skryt byl poklad, jejž vlny vynášely na břeh v drobných mincích. Jeden ten dukát za druhým lehce donášen jakoby skákal po vlnách až k samým nohám Lojziččiným, a tam náhle dohasl a mizel. Bylo v tom obraze cosi pohádkovitého, při čemž člověk rozpomínal se na rozpadlé opuštěné chaty rybářské a zabloudilé k nim v noci prince.

I celé okolí bylo stopeno v takový báchorkový jas.

Plochy strnišť oblity byly jako stříbrnou pavučinou, a nad zapařenými lesy jako by se vznášely gázové flóry splývající a rozestřené závojovitě až k jejich patám. Silnice byla tak bílá a osvětlená, jako cesta, po níž před chvílí jely pohádkové zjevy na bílých ořích.

A voda šuměla k tomu přes jez a hrnula se s jeho hřebenu, jakoby vysypávala tisíce drobných stříbrných peněz odtud do hlubiny.

Digitized by Google

Jako očarována stála Lojzička před tímto obrazem a byla by se dívala na tu hru světel bůhví jak dlouho, kdyby s věže kostela nebyla zazněla sesílenými jaksi údery do strnutí její duše devátá a paní Kaškelínová se nebyla ozvala: „No tak pojďme, už je čas. Ještě byste se mohla nastudit zde u vody!“

Obrátily se a šly. Lidé většinou se již vytratili ode prahů, dvéře se zavíraly, studně doskřípávaly, okénka zazářila červenými světly. Také v Lojziččině pokoji, plném vůně růží, za chvíli zasvítila lampa ojasňujíc bílé povlaky odestlaného lůžka.

XV.

S jakou tísní zažitých dojmů do té běli Lojzička za chvíli se klade a s jakou tíhou štěstí! Bylo to takové neurčité těžké štěstí, jako již v předešlých dnech. Pociťovala je pouze, ale jaksi se bála se ho dotýkat, aby nějak nezabolelo. Leželo v ní tiše a naplňovalo a prosakovalo všechny záhyby její

Digitized by Google

duše. Bylo v ní ukryto jako živý motýl o složených křídlech, jako zavřené poupě. A ona cítila takovou tísnivou úzkost před tou chvílí, až rozepne ta svá duhová křídla, až se rozvine z poupěte ohnivý květ. Tím okamžikem, strachovala se, srdce se jí rozskočí, prsa rozpuknou, poněvadž nebude v nich místa pro to rozepjetí a rozvinutí. Cítila v předtuše, že přijdou chvíle plnějšího ještě blaha, ale tetelila se všecka otázkami: Jak je snesu? Nezahubí mne? Není ten rozkvět štěstí ve mně jen vlastně chvilkovým rozhořením se života před koncem? Neumru snad brzy, že jsem teď najednou tak šťastna?

A přála si tou chvílí v takové rozbázlivělé touze, aby ten přechod z bývalého smutného jejího života nebyl býval tak náhlý. Aby byla přišla raději někam, kde by se jí tolik nebylo líbilo, kde by lidé nebyli tak dobří, kde by kraj nebyl tak krásný, kde by se k ní nehrnulo tolik rozradostnění.

Ale toto zlekání trvalo jen malou chvíli. Udřímlo v přívalu nových myšlének. Vskočila jí pojednou do představ jedna její družka

Digitized by Google

z ústavu, Terezie Fuxová, vytáhlá bruneta, krátkých kudrnatých vlasů, veselých očí a nalitých rtů, které všechny spolužačky říkaly Fuksie Terezová. Ta otřásala se vždy již pouhou myšlénkou, že by měla přijít z Prahy ‚do nějaké mizerné Praskačky', jak se vyjadřovala. „Nezůstanu-li zde nebo někde v předměstí, raději vším praštím," vybuchávala v rozkypění svého zuřivého odporu proti venkovu.

Měla v Praze několik zámožných příbuzných, kteří ji brali do divadla, na koncerty, do výstav a na výlety. Když chodila z ústavu, čekával na ni téměř pokaždé nějaký její zbožňovatel, s nimiž ona se všemi jen tak si zahrávala, aby mohla kamarádkám o nich povídat a pak s nimi se jim posmívat. Lojzička dosti ráda naslouchávala jejím veselým řečem i vtipným nápadům, ale její úšklebky se jí protivily. Pokládala Fuxii za takovou mělkou a povrchní bytost, chtivou jen zábav a radovánek a neschopnou hlubšího a pronikavějšího prociťování života.

Vzpomínka na ni, v této chvíli, byla vzbuzena namanulou otázkou, není-li to

Digitized by Google

vlastně dětinství, že pociťuje takovou až nepokojnou radost a cítily-li by se i její družky v Kejnově tak šťastny.

„Fuxie jistě ne," napadlo jí, a skorem se usmála, představujíc si jasně výraz její tváře, plný komického zděšení, když mluvívala o nějaké té „Praskačce", kde je člověk tak dobře jako za živa zahrabán.

„Já jsem sem přišla z trudných poměrů do lepších — to je to celé," strhávala Lojzička chtivě pozlátko se své radosti a se svého nadšení v jakémsi samovolném úmyslném vystřízlivění, ale hned zpozorovala, to že není to pravé, čím vysvětlit podstatu toho celého štěstí, jež vyplňuje její duši a jehož se až bojí. Pociťovala, že kořen jeho nemůže tkvíti jen v pouhém tom rozdílu, nýbrž vyrůstá z něčeho mnohem hlubšího.

„Čím to je, že se cítím v přírodě tak šťastna, čím to, že ke mně promlouvá každý květ a každý pták? Že mne unesl tak ten dnešní západ, až mi k pláči bylo skorem, že dojal mne tak ten večer, svit těch hvězd, zpěv té chasy a ta chvíle tam dole u řeky, která bude vynášet ode dna svých vod až

Digitized by Google

do úsvitu ohnivé penízky měsíčního světla?“ plynuly její duší otázky z prudkého rozvíření citu. „Účinkovalo by to vše tak i na Fuxii?“

A v té chvíli ten motýl v ní ukrytý porozhrnul kraj svých duhových křídel, a jeden lístek poupěte se zlehounka odchlípil, uvolnil ostatní a poupě se jemně, sotva znatelně porozevřelo. A v té vteřině dech se zatajil Lojzičce prolinutím pocitu neskonalé rozkoše.

„V mé duši je to všecko!“ zabouřilo v ní v jásavém tom poznání. Byla dosud zadýchána parami té chudé kuchyňky v Opatovické ulici, byla zalehnuta mhou chudoby, byla zanešena prachem všedních bolestných starostí. Pokořování, ponižování šklebivě do ní civělo, úmorný zápas o živobytí a budoucnost stál nehybně před ní s železnou svou maskou.

Ale teď, jako zrcadlo vynešené z přítmí komory, zbavené černých pavučin, sazí a prachu, zaleskla se duše její v křišťálové čistotě a obrážela ten barvitý obraz nového

Digitized by Google

domova. Kolikaletý prach neporušil čistoty jeho ploch, nepřidusil, nezaslepil jejich lesk.

Odpoutaná radost tohoto poznání valila se od srdce Lojziččina k jejímu mozku. Nechtěla nic vidět, nic vnímat, kromě ní. Vyskočila z lůžka a v překotném spěchu shasila hořící lampu, tichou svědkyni těch chvil, chtějíc míti tmu, ticho a tmu kol sebe, samotu bez světla a bez hnutí, k ponořování se do té rozvířené rozkoše z onoho poznání, z onoho nečekaného objevu ve svém nitru.

Skokem od stolu vrátila se na své lůžko, skrčila se a přikryla až po bradu, pak položila tvář na sepjaté své ruce a oddala se tichému probírání se v nalezených pokladech svého nitra.

„Jako ta řeka; tolik má zlatých penízků ve svém klíně, ale musí přijít noc a zazářit měsíc, aby je mohla počítat," kmitlo se jí až dětinsky hlavou v radosti té chvíle.

Ale brzy nepokojné, kvasivé potěšení přecházelo v čistou radostnou pýchu, plnou klidnějšího ale hlubšího štěstí. Představovala si svou duši jako pramen, který musel

Digitized by Google

projít žulou překážek, aby očištěn mohl nyní v takové jasnosti obrazit lahodnou krásu břehů. Měla ještě mnoho takových básnických přirovnání v té noční tmě a samotě, kdy jedenadvacetiletá její mysl, rozvířená účinky nových dojmů a zálibného sebezpytování a oceňování pracovala se zvýšenou představivostí. A každý takový obraz, každý takový nápad stupňoval její radostnou pýchu, jež ji pozvedala v jejím vědomí nad všechny bývalé její družky, i nad samu rusovlasou a pihovatou Anežku Vavřincovu, která měla již několik veršů uveřejněných v časopisech pro mládež i některých menších listech belletristických a na niž se pohlíželo s jakousi skrývanou závistí, maskovanou vyhledáváním jejího přátelství, ale i postranními úsměvy.

A rozpínavá fantasie představovala již Lojzičce malou knížečku veršů, nebo takových intimních obrázků, nebo pohádek s hlubokými všelidskými myšlénkami (nevěděla určitě ještě, v jakou formu vleje překypění své duše) a s jejím jménem na obálce, i jak tu knížečku pak pošle paní Ulrichové, Boženě, Fuxii, Anežce a zejména paní domácí i té

Digitized by Google

hrdé její Lujzince, té duši všední a mělké. Viděla tolik, tolik podrobností jejich překvapení a údivu, slyšela tak zřetelně, co každá z nich řekne, a byla tak šťastna v té své čistě české dušičce, která svou bolest z ponižování, svou pomstu za tvrdost osudu, ale i své laciné smíření s ním, když povolil trochu tlak, i svou sílu rozlévá na vlastní úlevu do slov žalob, stesku, utěšení a nadějí . . .

V upřádání těchto duhových plánů, v rozžhavené touze, ukázat převahu své duševní vnímavosti a bystrosti, své rozkypělé citlivosti, v pyšně proudící radosti z pochopení té své síly, v sobeckém kochání se v účincích, jaké vyvolají tyto její projevy bývalého uhnětení a nynějšího vítězství, uklopotila se konečně a uslábla Lojziččina mysl, unavil se zbouřený tlukot jejího srdce a z pod lůžka, ze zákamní vylézali neslyšně zas ti pitvorní gnomové se svou záludnou laternou magicou, a sfoukli obratně kahánek jejího vědomí, aby zavedli ji v barvitou říši prvních dřímotných snů.

Digitized by Google

XVI.

Nazítří za nového slunného rána zbyly však ze všech těch odvážných večerních plánů a představ jen trosky, pozbyvší barvy a lesku. Co nabývalo v noční tmě určitých tvarů, co zdálo se tak dosažitelné, že bylo třeba jen ruku po tom vztáhnout, to uniklo za světla slunečního do dálky, jako rozplývající se přízrak. A když si na to vše nyní vzpomněla, usmála se tomu jako nějakému dětinství a za živý svět by byla ty své noční představy nesvěřila ani zadním stránkám svého zápisníčku.

Ale něco se přec jen přeneslo z noci do toho nového rána, něco přece jen zbylo na dně duše pod vybarvenými těmi tříštěmi odvážných plánů: Bylo to vědomí pružnosti a vnímavosti vlastní duše, zbavené pavučin a prachu. Byla to radostná pýcha toho objevu, bylo to bezpečné pociťování síly k vytvoření si vlastního duševního světa, bylo to určité poznání vlastního *já*, plné ocenění jeho předností a stupňovaná tím sebeláska.

Digitized by Google

Bylo to i hrdé přesvědčení, že se zde ocitla v místě, kde vše je jako stvořeno k tomu, aby rozvinuly se schopnosti její duše, i ty skryté a jí snad dosud ještě neznámé, a byla to i pozvednutá vůle, nepromeškat nic, co by mohlo podporovat toto vyspění sil a míjet vše, co by jich rozvinutí mohlo být na závadu.

Toto vypjetí vůle k sledování vlastního prospěchu bylo dávnou a cvikem otužilou silou Lojziččinou. Znala dobře z bojů minulých, jak se umí prudce rozlíti, jak vyplniti celou bytost. Když sem přijela, zdálo se jí, že teď je dobojováno, teď že bude užívat jen odměny dřívějších zápasů. S duší rozevřenou dýchala nový život, do něhož vkročila, a myslila v prvních dnech, že i všechen příští čas bude takový klidný oddech po práci, takový sladký odpočinek vyplněný jen zakoušením lahodného ovoce minulých útrap a obětí.

Takovéto pojímání bylo účinkem ještě té únavy, v které sem přijela a která nepřála si než oddechu. Sotva však po prvních čtyřech dnech bylo učiněno zadost této fy-

Digitized by Google

sické téměř nutnosti, již odpočalé a zotavené síly jejího mládí se znova hlásily o konání práce, nové se probouzely, sebevědomí procitlo i vůle se vypjala, jen že teď nemohlo býti jejím úkolem rozžhavovat síly k přemáhání překážek — nebyloť již žádných — nýbrž jiný cíl musel býti nalezen. Včerejší večer jej Lojzičce osvětlil: Využiti všeho k rozvinutí svých předností, nezanedbat žádnou radost, jež by mohla ojasnit její duši, její srdce, otočit se k štěstí, jako květina k slunci a dýchat ho plným vzepjetím vypostěných plic, těžit ze všech svých schopností pro upevnění a snad i zvýšení svého štěstí.

„Poznala jsem ho tak málo, poznala jsem ho tak málo!“ volala v duchu, jakoby cítila potřebu omluvit sobectví toho programu. „Chci si vynahradit, oč jsem přicházela, chci žít, žít, a chci mít trochu radosti za ty věčné útrapy doma, za ty ústrky, za to ponižování, za ten stálý obraz otupělosti a bídy — vždyť, Bože, není v tom než spravedlnost!“

V mladistvém rozradostnění duše a

Digitized by Google

v stálém, nenasytném vdechování všech zjevujících se půvabů nového žití minul opět den, minul druhý, i první neděle v Kejnově jí zahořela pod smavou klenbou osvětleného chrámu, pestře vystrojeného s jímavou naivností venkova, i nový týden zase nastal. A každý ten další den přinášel nové poznatky, nové pokroky v tom vášnivém přímo přissávání k novému domovu.

Opakovala se návštěva na faře s partií vlka, došlo i k svačině u pana řídícího, ba po mnohých přímluvách a mnohém zdráhání i k prvnímu nesmělému pokusu studené lázně pod širým nebem se slečnou učitelovou, paní profesorovou a jejími dceruškami. Bylo při tom mnoho úzkostných výkřiků a poplašného výskotu, ještě více ruměnců, dokonce i trochu slz zaviněných rozbujnělým škádlením slečny učitelovy, ale i mnoho rozkoše z nového požitku v chladivé řece s pískčitým dnem a s rozkvetlými lučnatými břehy za stinnou hradbou hustého olšoví.

Na zadní stránky notýsku přibylo již vysvětlení záhadné „many“, pak podškrtnuté datum slavného dne, kdy poprvé spatřila a

Digitized by Google

vlastnoručně z půdy vyloupla opravdovský hřib, ukrytý v stínu mladého smrčku volešínských lesů (den před tím přinesla však domů dvě syrovinky a jeden máselník v náramné radosti, že jsou to hřiby) a konečně vedle jiných důležitých ještě záznamů i zjištěné jméno toho drobného kvítku, té Vihančiny „kohutiny“, rostoucí v bílém bohatství na kraji blízkého lesa.

Byla to Euphrasie officinalis, světlík lékařský čili ambrožka. O zjištění toho měl hlavní zásluhu pan Jindřich Ventura, mladší učitel z Kejnova, který se nedávno vrátil z návštěvy u svých rodičů a malého výletu na Krkonoše. S Lojzičkou seznámil se hned první den po svém příjezdu.

Když vyšla toho rána do lesa, stál za mostem a mluvil s poštmistrem. Oba ji pozdravili, a sotva pak zahnula na pěšinu, pan Ventura ji dohonil, smekl znova a představil se, a hned se připojiv začal hovor, jakoby ji znal již dávno.

Se silně opálenou jeho tváří, v níž bylo cosi mužného a silného, kontrastovaly zvlášt-

Digitized by Google

ním lahodným dojmem čisté modré oči, tak modré, jak vídati bývá jen u blondýnů jemné bledé pleti a světlých vlasů. Ale on k těm očím měl tmavé obočí od nosu ku skráním se výšící, kaštanový vlas, rusý mladý knír a tu snědou opálenou tvář. Byl postavy spíše malé a drobné, ale souměrné a pružné, a hned po prvních slovech bylo Lojzičce zřejmo, že rád hovoří, rád je vesel, ničeho neskrývá a má dobré srdce. Že se k ní hned přidružil, ji neuráželo ani neznepokojovalo, požádal o dovolení tak prostě a důvěrně, že ji vůbec ani nenapadlo odmítnout a že na jeho otázky odpovídala klidně, necítivši potřeby dlouho vybírat slova nebo dokonce se přetvařovat. Byl takový nějak neobyčejně prostý, ani ve slovech, ani v pohybech, ani ve výrazu jeho tváře nepostřehla Lojzička stínu strojenosti neb úmyslnosti, a právě to bylo příčinou, že se ani nezalekla, když ji oslovil, že nepojala nedůvěry, když se připojil, a že hned viděla v něm pouze nastávajícího kollegu, který se seznamuje a jenž asi nikdy jí nezpůsobí nesnází.

Připadlo jí to vše jako přiblížení a

Digitized by Google

přidružení člověka, který jde stejnou cestou a nemá jiných úmyslů než pouze hovorem si zkrátit chvíli a odejít pak zas, až se cesty oddělí.

Začal tím, že se jí ptal, jak se jí zde líbí, kde již všude byla, a hned navrhoval: „Počkejte, zítra se tedy podíváme do Chvojtic, v pátek půjdem k Rohanské myslivně a v neděli na Topolový ostrov a tam se projedem na loďce, já si vypůjčím od sádeckého klíč.“

Až se musela usmát této jeho horlivosti, která však jevila jen dobrou vůli a snad také vlastní zálibu na výletech a přírodě, ale tak průzračně prosta byla všech vedlejších záměrů.

„Ano,“ přisvědčila, „je třeba ještě využit několika těch dnů než začne škola.“

„I pak se ještě leckams bude možno podívat. Září tu už bývá chladný, ale krásný. A času bude dost.“

Znalec přírody byl Ventura veliký, to poznala hned jak vkročili do lesa. A jakoby tušil její nedostatky, sám, bez pobídky upo-

Digitized by Google

zorňoval na vše krátkými, bezúmyslnými větami, které jakoby nebyly ani k ní pronášeny.

Z vysokého borového lesa ozvaly se jasné a zvučné flétnové výkřiky v přestávkách za sebou. Ventura se zastavil a zbystřeně naslouchal:

„Slyšíte — to je datel," pravil přitlumeným hlasem, a bylo zjevno, že sám radostně naslouchá. Dále jí zas ukázal malého modrého ptáčka s lesklým peřím, sedícího na samém vrcholu starého dubu. Byl to mandelík a pravil o něm, že ho zde dost zřídka viděti.

A jak poznal ptáka hned po hlase a po pouhém zašvíření, tak znal i stromy všechny a keře a květiny.

Šli po travnaté cestě kolem paseky; po druhé straně byl les. On bystře, vnímavě, rozumně hleděl na obě strany a najednou se shýbl a utrhl nepatrnou květinku, které by si byla Lojzička ani nevšimla. Ale on byl jí přímo nadšen. Měla kopinaté listy a takové drobné nepatrné kvítečky skoro špi-

Digitized by Google

navě fijalové, podložené lístky se zafijalovělými okraji.

„Orchideje," pravil se spokojeným úsměvem a díval se na ty drobné květy se zalíbením. Pak jí květinu podal a upozorňoval: „Podívejte se. Je to dost řídký exemplář, Epipactis latifolia, kruštík širolistý."

Ona ji vzala, podívala se, ale nespatřila nic zvláštního, a také ji v tom okamžiku celá ta květina nezajímala, nýbrž pronikal ji jen obdiv, jak on všecko zná, vše hned spatří a vším je rozradostněn. Dojala ji mile ta jeho znalost přírody, které sama tak bolestně postrádala, a líbila se jí ta jeho láska k ní, neboť i v jejím nitru, zde probuzena, se pozvedala a roztékala.

„Jak to tak všecko znáte?" pravila tlumenou otázkou, do níž mísil se lítostný stesk, jak sama je neobeznalá a zanedbaná v té věci.

„Na tom nic není," usmál se. „Za rok můžete taky tak všecko znát. Hračkou. Zvlášť máte-li pro to zájem."

„Veliký," pravila rychle a upřímně. „V Praze se učí člověk z knih, ale v pří-

Digitized by Google

rodě je slepý, zmatený, obzvlášť když sezná, že se pořád mýlí."

„Jen chodit a pozorovat, nic jiného není třeba. Počkejte, já vám ukážu svůj herbář a své sbírky. Není toho mnoho, ale některé zajímavé věci jsou tam přec."

„Já chodím a pozoruji," pravila se slabým úsměvem, „ale pro mne by bylo skoro třeba, aby měl každý pták na krku pásek s jménem a každá květina u sebe kolíček. Krom těch nejznámějších ovšem," dodávala, když zableskly mu mezi rty rovné jeho zuby, a již ji zamrzelo, že se tak neprozřetelně přiznala ke své nevědomosti.

„To stačí jen se zeptat," pravil dobrosrdečně. „Jak si člověk jednou věc zapamatuje, potom si už nacvičí taky oko pro ni."

„Jen kdyby bylo vždycky, k o h o se zeptat," pravila namítavě.

„Počkejte, budem chodit spolu," nabídl tak prostě a tak ochotně, tak beze všeho výsměchu a beze vší samolibosti, jen s takovým upřímným zájmem pro věc, která i jemu působí radost, že dodala bez váhání

Digitized by Google

v jakési kvapivé horlivosti: „Dobrá, budem!“ Jakoby jí družka nějaká z ústavu činila vítaný návrh na společné provedení dávno chystaného záměru.

„Do té Rohanské myslivny bychom mohli hned zítra,“ měnil nyní dřívější plán. „A Chvojtice necháme na někdy jindy, tam je cesta dost fádní a jen zámek stojí vlastně za prohlédnutí.“

„Jak je daleko do té myslivny?“

„Dobré půldruhé hodiny. Ale krásná cesta. Až k Červenému dvoru silnicí, ale pak do mírného vrchu samým lesem, a jakým krásným! —“

„Podívejte se,“ ukázal přes paseku k táhlému lesnatému návrší za řekou. „Vidíte tam v dálce hned v pravo od toho bílého stavení — to je sýpka — tu věžičku?“ — A když přisvědčila, dodával: „To je poutnický kostelíček sv. Markyty. Ty lesy od něho v pravo jsou už knížecí, myslivna je na druhé straně, tak že jí není odsud vidět. Ale čtvrthodinky od ní je umělá zříceniua, a s té pak vidíte na dobré dvě ho-

Digitized by Google

diny do okolí. Jako na plastické mapě rozvírá se kraj před vámi. To se vám bude líbit.“

„Snad by šla také slečna řídicích?“ navrhla Lojzička ve vzniklém znepokojení z té půldruhé hodiny.

„Snad,“ souhlasil Ventura. „A skoro jistě! — A v pátek půjdem pak k vokšovickým rybníkům, a Chvojtice si necháme na neděli. To tam nepochybně půjde celá společnost. A na druhý týden — do čtvrtka máme čas — si necháme výlet na Topolový ostrov a na Sokolí kámen, abyste trochu poznala také okolní krajinu s téhle strany,“ a ukázal rukou za les, kolem něhož šli, a jakoby unešen zatanulým obrazem, krátkými úryvkovitými větami (ale přece jen trochu zbarvenými po učitelsku) vynášel půvab a ráz té krajiny a několikráte prohodil jako v radostné již předtuše jejího obdivu: „Počkejte, to budete koukat!“

V duši Lojziččině střídaly se při tom neurčité a prchavé představy dalekých výhledů, koberců lučin, lesních samot, vísek

Digitized by Google

mezi stromovím, bleskotajících rybníků, do nichž se opírá slunce, a taková široká touha se jí pozvedala v prsou, již to vše vnímat lačnou duší, vdechovat a nasycovat se tím a cítit srůstat svou celou bytost s tím krajem. A při tom, ať pohledí, kam pohledí, znát každý keř a každou květinu, každou cestu a každou vížku na obzoru se zjevující, jako on. Neboť o tom neměla již pochyby, že není tu věci, které by neznal, a jak v té chvíli naň letmo pohleděla, zazdálo se jí, že v tváři jeho je zrovna zřejma příslušnost jeho k tomu kraji, láska jeho k němu, srostlost jeho s ním. A z toho objevu té jemné souvislosti pocítila rostoucí radost, a cosi sympatického, cosi milého zasvítilo jí hned z jeho tváře, co potom pokaždé již postřehovala a v čem shledávala čím dál tím víc ten znak zřejmé příbuznosti s novým jejím domovem, pro který chovala tolik rozvířené chtivé lásky.

Digitized by Google

XVII.

Vzrušena vracela se po tomto prvním nahodilém setkání s nastávajícím svým kolegou domů. Ne vzrušena jím („on je takový dobrý, prostý člověk," říkala si, „se silnou láskou k přírodě, jemuž ani z daleka nenapadá nějaký jiný záměr"), ale vzrušena těmi lákavými plány, které pro příští dny smluvili. Měla plnou duši nových těch jmen a představ. A bouřila v ní nedočkavá vůle, zmocnit se prudkým útokem znalosti všech těch věcí, které kolem sebe vidí, i těch, jež ještě uhlídá, aby nic jí nebylo cizí, aby všemu rozuměla, aby k ní promlouval každý lístek, každý pavouček, každé zapípnutí, aby pochopovala každou postřehnutou změnu, každý pohyb, každý hlas. On jí bude průvodčím i učitelem, a ona bude vnímat všemi smysly každý jeho výklad. A doma si poznamená každou maličkost, a vštípí si ji v paměť, aby již nikdy z ní neunikla.

Jaké to budou krásné dny, jak rozšíří svůj obzor, jak vzdělá ve své duši lán, který

Digitized by Google

dosud ležel úhorem! (Vyjadřovala se i myslila v takových, častým opakováním navyklých paedagogických rčeních.) Jak se tu rozmnoží její vědomosti, jak zbystří její smysly, jak zjemní její vnímavost, a co nových a příjemných požitků jí z toho vyplyne. Plna rozvířené radosti vrazila do kuchyně k paní Kaškelínové a hned jí vypravovala, s kým se sešla a co spolu umluvili a hned zas přešla ve chválu, jak učitel Ventura všecko zná a jak je ochotný a nestrojený.

„Jak pak by neznal," vykládala stará paní, „vždyť je z Přepek, to je tak asi pět hodin od Kejnova. Jeho rodiče tam mají pěknou živnost."

„Už je zde dlouho?"

„Třetí rok tu bude letos. Mají ho tu všichni rádi. A on taky nikoho nezarmoutí, jen co je pravda."

„Já se na ty výlety těším, moc se těším," rozradovala se Lojzička znova a otočivši se dvakrát na patě chystala se do svého pokoje.

Digitized by Google

„Abych nezapomněla, máte tu psaní," zavolala za ní stará paní, když už byla na síni.

Lojzička se spěšně obrátila, a paní Kaškelínová jí podávala oknem dopis, z jehož adressy poznala slečna hned těžké, nerovné písmo své matky s nejistě zakroucenými tvary velkých začátečních písmen. Chvatně poděkovala a rychle s ním odkvapila do svého pokojíčka. Tam jej rozevřela a spěšně klouzala po jeho řádcích, z nichž otáčela se kolem ní jako namočený studený šat opuštěná její minulost.

Drahá Lojzinko!

Já tě nastotisíckrát pozdravuju a líbám a vědomost Ti dávám, že jsme Tvoje psaní minulý týden dostali. Měla jsem radost, že se Ti v Kejnově líbí a že už míň kašleš, jen se, prosím Tě, hodně šetři, zdraví je největší poklad. Chudákovi Pepíčkovi je zas hůř a v pondělí přišlo zas na něj to kašlání krve, přes žejdlík z něho najisto vyšlo. Můžeš si myslet moje leknutí, já jsem zrovna

Digitized by Google

prala u officiálů, a po obědě nesu mu dolů polívku, a on je skoro bez sebe a jako křída, ani zavolat nemoh chudinka nikoho. Tak jsem ho hned umejvala a dala mu octové obklady, tak že se přece zas trochu vzpamatoval, ale špatný je až hrůza. Tak jsem si tak myslila, že by mu snad udělalo dobře, kdyby moh být nějaký čas tam u Tebe venku, když je tam tak pěkně, jak píšeš, a jsou tam takové lesy, snad by mu to přece trochu ulevilo? Já bych ráda na něj něco posílala, já to neznám, ale mohla bys snad promluvit s tou paní, u které zůstáváš, moh by být s Tebou v pokoji, peřiny bych mu dala s sebou. Ject s ním sama nemůžu, to víš, zvlášť teď, když je paní domácí venku a já milostpánovi posluhuju. Na nádraží bych ho tedy dala dovézt a na cestu už ho opatřila, a tam v Kejnově, jak píšeš, je z dráhy jen 10 minut, to by snad přece došel. Já jsem se ho ptala, a on by jel rád; taky pan doktor proti tomu nic nemá, ačkoliv říká, že na uzdravení už nemůžeme čekat. Inu, kdo ho vidí, chudinku, taky už nečeká. Já už jsem na všecko připravena,

Digitized by Google

ale pláču přece celé noci nad ním, ale co je to všecko platno, kdybych krev cedila, tak vidím, že mu to nepomůže. Ale tak si myslím, že by se mu venku na zdravém povětří přec jen mohlo trochu ulehčit, tady se teď sotva dejchá, jaký je tu oupal. A to zdravé mlíko venku by mu taky dělalo dobře, moh by pít kozí, to je pro prsa nejlepší, tam se lehce dostane, tak mi tedy piš, co a jak. A piš brzo, každého dne je teď škoda. Jakpak dlouho to počasí ještě potrvá, ject by moh hned. Milostpán mu dá na cestu, je mu ho samotnému líto. Do neděle čekáme psaní. Máš tu ještě jedny punčochy a dvě zástěry, to by Ti vzal s sebou. A kdybys ještě něco chtěla, tak to napiš. Pepíček Tě pozdravuje a líbá a já taky a jsem Tvoje upřímná matka

Kateřina Žaludová.

— — — — — — — — — — — —

Když Lojzička toto psaní přečtla, usedla si k oknu, podepřela hlavu o ruku a zahleděla se ven na silnici, na řídkou zaprášenou

Digitized by Google

trávu v příkopech, na bílé štíty protějších stavení, na bosé opálené děti, hrající si před krámky a vraty. Měla ten obraz před sebou jako natažené nehybné plátno, ale nevnímala z něho nic. Za to se jí zdálo, že za ní v pokoji něco stojí, něco houstnoucího, a že kdyby se ohlédla, spatří to jako těžkou, hmotnou skutečnost. Starý domov, jemuž unikla, minulost, od níž se odpoutala, byla s ní v tomto jejím útulném, čistotou zářícím a sluncem naplněném pokoji, v němž jakoby se náhle ochladilo a zatmělo.

A najednou vyskočila na silnici postava Pepíčkova, šaty na ní visí, bledá, bezkrvá, trpící tvář hledí na ni zapadlýma očima zpod stínu klobouku, nohy těžce se zvedají, jakoby se odlepovaly, a ruce se klátí jako odumřelé ...

„Koukej, už jde, připrav mu postel," jakoby za ní zavolala matka tvrdým hlasem.

A v té chvíli taková prudká lítost zvedla se Lojzičce ze dna srdce a tak jí pronikla celé nitro, že dívka v závrati toho

Digitized by Google

přívalu složila hlavu na ruce a horké slzy zalily jí oči v bolestném pláči — —

Ale nebyl to pláč nad ním, nad bratrem, to plakala nad sebou, nad radostnými představami příštích dnů, jež viděla se rozplývat a mizet.

— — — — — — — — — — — —

XVIII.

Rozcitlivělá a rozbolestněna viděla vše neobyčejně živě a do nejmenších podrobností.

Lůžko bude celý den rozestláno a pokoj naplněn trpícím zjevem nemocného, těmi tesknými jeho pohledy, těmi smutnými jeho úsměvy . . .

A pak těmi bolestnými vzdechy a tím hrozným kašlem, kterým se plíce rozpadávají . . .

Bude se nutit ven, aspoň do zahrádky, nebo na trávník. A ona jej povede a bude tam s ním sedat na rozkládací židli, hledět

Digitized by Google

na řeku a na ty lesy za ní, jež budou pro ni od té chvíle jako uzamčený ráj.

Ale snad ani nebude moci ven, a jen u otevřeného okna bude dlívat v pokoji anebo s lůžka k ní hlavu obracet se zoufalým, loučícím se pohledem. A bude říkat: „Jdi, nezdržuj se k vůli mně, jdi si do lesa, jdi, když tě zvou . . .“ ale kterak ona půjde, vidouc ten lítostivý, ba až závistivý pohled zkalených jeho očí?

A kdo mu poslouží, bude-li ona pryč? — A přijde-li naň zas chrlení krve —?

V nocích ji budou plašit spánek jeho vzdechy, a křečovitý jeho kašel ji bude budit z dřímotných snů.

A celý pokoj naplněn bude výparem potu a nemoci, tou atmosférou těžkou a dusivou, která jistě v Praze doma zhoršovala její stav.

A teď, sotva že je jí lépe, sotva že ustal trochu kašel a první známky dávno necítěné svěžesti pronikly znavené slabé tělo, sotva první stopy vracejících se sil rozproudily se jí v krvi a sotva první půvaby no-

Digitized by Google

vého života se před ní rozevřely, zas má být vydána výdechům choroby, zas kus bolestné minulosti má se sem za ní přivalit a zatarasit jako těžký balvan vchod k nadějím a radostem krvavě vybojovaného nového, lepšího domova?

Je to však její bratr!

Ale jen kdyby mu bylo pomoci!

A což uškodí-li mu cesta a zemře-li jí zde? —

Ne, ne, ne — na každý způsob vymluví to matce. Byla by to velká zodpovědnost!

A Lojzička ustala plakat, otřela si tvář a rozhlédla se po pokoji. Do nejzazších koutů byl ozářen poledním sluncem. Oko se jí vyjasnilo a hlavou provlnilo se příjemné vědomí, že možno nebezpečí odvrátit. A že je pro to důvod, podstatný rozumný důvod! Ano, že je to povinnost!

A hned zas rozestřely se před ní ty dopolední představy dalekých výhledů, těch procházek po ozářených lesních svazích podél zastíněného potoka, těch bleskotajících ploch rybníků v rámci nehybného sítí a rákosin,

Digitized by Google

i obraz opálené tváře pana učitele Ventury s tím jasným pohledem světlemodrých očí, které dovedou tak vnímavě, tak bystře nahlížet do záhybů kraje i přírody.

Avšak úsměv duše vzbuzený těmi představami, lačně znova zachycenými, dlouho nepotrval. Rozešel se jako lesk zadechnutý vlhkem. Jakýsi neklid, jakási nespokojenost jej prosákly, potrhaly zatanulé představy příštích vycházek a vyplnily trhliny obrazem souterainní kuchyňky s bledým smutným hochem na odestlaném lůžku, lapajícím otevřenými ústy těžké vlny rozpáleného vzduchu.

V tomto nepokoji a zmatku usedla Lojzička s paní Kaškelínovou k obědu.

Na zvědavou otázku staré paní, jaké zprávy dostala z domova, Lojzička odpověděla jen zcela neurčitě, z bázně, aby ji paní Kaškelínová k ničemu nepřemlouvala.

Nezná poměry, a mohlo by se jí to zdát tak snadné, na smrt nemocného hocha sem vzít.

Ale po obědě, v touze se upokojit, sama začla vypravovat smyšlenou příhodu o nějaké své známé, která byla stížena tu-

Digitized by Google

berkulemi a již na umření a kterou mermomocí poslali ven, z domova, od rodičů, a která tam venku u cizích lidí zemřela.

„Bylo to ukvapené a nemoudré, když už se vědělo, že není pomoci," zakončovala svou zprávu plna neklidného očekávání, dá-li jí paní Kaškelínová za pravdu.

„Prosím vás, člověk doufá do posledního okamžení," omlouvala prostě stará paní.

„Ale když už lékař přec vyslovil zcela nepokrytě, že není naděje — ?"

„Snad si to nemocná přála, to nemůžete vědět. Snad jí chtěli vyplnit jen poslední její přání."

„Ale bylo by bývalo moudřejší, vymluvit jí to."

„Inu, jen že v takových dobách nerozhoduje, co je moudřejší. Tu rozhoduje cit. Viděli, jak po venkově touží, jak očekává od něho svoji spásu, a tak jí to nechtěli odepřít."

Lojzička všecka neuspokojena a podrážděna přesedala na židli a netrpělivě skládala rozložený ubrousek.

Digitized by Google

„Kdyby jí byli šetrně řekli, že si ublíží cestou, byli by rázem umlčeli to přání a uspořili jí smrt pod cizí střechou," namítala neustupně s jistou už nakvašenou důrazností.

„To jim nemůžete nikdy vyčítat! Jistě mysleli s ní dobře. Jistě sami doufali, že se jí venku poleví. Vždyť ji přec měli rádi — ne?"

„Ovšem že měli," řekla Lojzička po chvíli hlasem zmírněným, cítíc na sobě pohled mateřských očí paní Kaškelínové. „Ale právě láska bývá ukvapena a — Podívejte se, paní Kaškelínová —" začala živě, jako v náhlém rozhodnutí, neskončivši předešlou větu, „kdyby můj bratr, který stůně, byl nyní na umření, a matka mi psala, abych ho k sobě vzala, mohla bych tu zodpovědnost na sebe vzít?"

„Kdyby lékař mu to dovolil anebo snad dokonce radil, proč byste nemohla?"

„Teď ke konci srpna? Když už den se tak krátí a večery jsou tak studené?" podotýkala důrazně, s jakýmsi tónem údivu ve hlase, že paní Kaškelínová neshledává i v pouhé myšlénce takového návrhu nic, co by vzbuzovalo pochyby nebo námitky.

Digitized by Google

„No, není to ještě tak zlé," usmála se stará paní.

„Není, ale jak dlouho to potrvá?" sesílila Lojzička opět hlas, poněvadž ji dráždilo, že stará paní nehude jí do noty. Příčil se jí její klid, její trpělivost, její jakási odevzdanost, s jakou by nepochybně přijala podobné eventuality. „A co potom, až budu chodit do školy —?" dodala jako poslední důvod, po němž očekávala ústup staré paní.

„No, vždyť já bych ho už také nějak ošetřila," svým klidným hlasem pravila paní Kaškelínová a jemně se usmála. „Panu řídícímu, co u mne zůstával, jsem se něco nasloužila! Celé týdny kolikrát nemoh' ani z pokoje."

Lojzička jen povzdychla, jakoby chtěla říci „ano, ano — pěkně se to mluví —" a zamlčela se. Bála se už dále palčivou tuto věc rozpřádat, cítila, že by se tím hovorem jen ještě víc rozžhavila.

Neuspokojena a rozmrzena zvedla se po chvíli a odešla do svého pokoje s úmyslem, že matce odpoví. Uchystala si péro a inkoust, připravila papír a sedla ke stolu. Ale

Digitized by Google

záhy povstala a rozchodila se po pokoji. Byla v novém duševním boji. Útočila sama proti sobě otázkou, proč paní Kaškelínové neřekla pravdu celou a nezakrytou? Proč hleděla věc obejít, proč se bála, aby jí paní Kaškelínová nedomlouvala vyhovět matčinu přání? —

Byly v tom všem kličky, neupřímnost, úmysl vyzkoušet, nebyla-li by paní Kaškelínová ochotna přihánět vodu na mlýn jejích skrytých záměrův, a když viděla, že nikoliv, opatrné couvnutí a utnutí dalšího rozhovoru. Krátce nehezké jednání, ale proč? Proč?!! —

„Z čirého sobectví," ozvalo se kdesi v záhybu duše nesmělým přiznáním, ale hned tu byl celý příboj námitek. Leč proti těm vyvstávalo svědomí, pozvedlo každou a třepalo jí, až se zjevila v celé své nahosti. Ale Lojzička se nevzdávala. Její plány, její touhy, její mládí byly nevyčerpatelným arsenálem stále nových zbraní proti vzpomínkám z dětství, proti obrazům ze souterrainní kuchyňky a proti listu matčině. Nový život s chórem svých nadějí válčil tu úporně proti svazkům opuštěné minulosti. — — — —

Digitized by Google

Míjela hodina za hodinou a nebylo dobojováno. Papír před ní byl stále ještě panensky čistý, ale nebyl to již list původně vytažený. Několikrát již počala psát, ale pokaždé po prvních řádcích papír roztrhla a smačkala a připravila nový. Nyní narážely v unavené její mysli proti sobě již jen důvody a námítky nejtvrdší, do jádra již obroušené stálým omíláním.

„Ano, kdyby mu bylo pomoci, ani na chvíli bych se nerozmýšlela. Ale on je ztracen, nač s ním ještě před smrtí na tuto cestu? Nač jej rozbolestňovat tou krásou zde?“

„„Omluva vyšnořená na sebeklam. Kdyby mu bylo pomoci, tedy že s radostí? — Skutečně s radostí? — — Vždyť je to lež! Nanejvýš oběť by to byla, oběť dosti bolestná, přinesená jen, aby svědomí se příliš nebouřilo. Ze strachu před výčitkou, žes mohla pomoci ale nepomohla.““

„To není pravda! Vždyť nejsem přece bezcitná, pro Ježíše Krista, vždyť přec již tento vnitřní zápas svědčí, jak ptám se svého srdce i teď, jak vše kladu na vážky.“

Digitized by Google

„„Ale kdybys nebyla sobecká, neměla na zřeteli svůj požitek a říkej tomu třeba i prospěch, vůbec bys se nerozhodovala. Láska, útrpnost by napsala prostě: Přijeď, bratře, těším se na Tebe! Vítala bys ho, ošetřovala bez únavy, neznajíc jiné povinnosti.““

„Vždyť mám i k sobě povinnosti. Má je každý. Nemohu je přec odhodit. Nemohu je z mozku vytrhat. A konečně vždyť nejsou hříchem! Vážím jen, co by má oběť prospěla a vidím, že nic.“

„„Zpříjemnila by mu poslední dny.““

„To je otázka!“

„„Je to aspoň pravděpodobno. Zvlášť dobře-li bys ho ošetřovala. Ale co je to tobě, zpříjemnit mu poslední dny, když bys je tím zkazila sobě. Přišla bys o smluvené výlety s panem Venturou, o radosti a požitky z nich . . ““

„Není pravda, nejsem taková, dokážu to. Hned sednu a napíšu domů, aby přijel . . .“

A Lojzička v podrážděném odhodlání skutečně sedla opět ke stolu, namočila péro a začala psát.

Digitized by Google

„Drahá maminko!

Zpráva o Pepíčkovi mě velmi bolela. Myslíte-li, že mu pobyt zde ulehčí, jen ho sem pošlete . . .“

V tom ji napadlo však, proč píše: „Myslíte-li, že mu pobyt zde ulehčí . . .“ Proč tu podmínku? Proč nepíše beze všeho: „Jen sem Pepíčka pošlete, těším se naň.“

„Ale vždyť přec nemohu sama přemlouvat! Vždyť je to přece jen zodpovědnost a musím psát opatrně,“ odpovídala si nejistě na tu otázku.

„„Ach, už tu je zas úvaha, už zas rozum. A pořád jen rozum. Kdyby bylo víc citu, bylo by míň úvah. A psaní by bylo dávno již napsáno.““

Tahle námitka pokaždé neustupně se vracela a Lojzička marně hledala, čím ji umlčet.

Prudce opět odložila péro, opřela hlavu o dlaň a znova jí podrážděna, hleděla ji oslabit.

„Že vůbec uvažuji a rozbírám, je vinen můj život. Ten houževnatý zápas, to stálé

Digitized by Google

choulení a krčení potlačily cit. Vlastně nepotlačily, ale naučily jej ovládat a podřizovat jej rozumu. Paní Kaškelínová dá se ovšem vésti jen citem, je víc ženou než já. U mne život něco ženského snad setřel . . .“

Nebylo to tu chvíli poprvé, co jí tyhle myšlénky přišly. Byly dávno v ní a obírala se jimi často. Čtla několikrát, že žena se dává ovládati jen citem, že mu věří, jako muž svému rozumu, ale nevěřila takovým výrokům. Byly-li pravidlem, byla ona výjimkou, ale ona vůbec nevěřila, že by byly pravidlem. Ty výroky mohly platit nejvýš jen o ženách neinteligentních a neprošedších tuhými zápasy, z nichž trofej vítězství může být vykoupena pouze železnou vůlí a rozumem. Netajila si, že kdyby byla zůstala na úrovni prostého děvčete, ustanoveného jen k práci rukou svých, bylo by v ní v takovém případě promluvilo snad jen srdce, poněvadž rozum by byl snad vůbec nepromlouval — a bylo by to bývalo snad prostší a lepší! Byla si konečně vědoma i toho, že její krvavé prodírání se školami i její chatrné zdraví vypěstovaly v ní jistý druh egoismu,

Digitized by Google

ale proto přece nemohla připustit, že by nebyla dobrá, že by nechtěla pomoci, kde pomoci může, tím méně ovšem, že by někomu úmyslně chtěla ublížit. Nedovedla pouze neklásti na váhu i svou škodu, kterou by měla v zápětí oběť.

Když v houževnatém sebezpytování dospěla až k těmto úvahám, jakoby se jí v nitru rozlilo světlo. „Nemohu být jinaká, než jaká jsem," pravila si. „Vyvinulo se to vše jako nutný důsledek celé mé minulosti. I toto sebezpytování je přirozený výsledek mého dřívějšího života. Není to snad ženské, ale já nerostla ani jako dívka, já žila jako ušlápnutý tvor, jenž mužskou silou a houževnatostí se musel prolamovat k snesitelnějšímu životu."

„Těch pár volných dnů, než začne škola, je to jediné, co po tolika letech zápasů poprvé trochu radosti do mého života přineslo," pravila si v návalu vzkypělé hořkosti, „a ještě ty mám teď obětovat? — Kdo mi může zazlít, že se v mé duši cosi tomu vzpírá? Je-li to egoismus, je to bolestný egoismus. Sobectví hladového tvora,

Digitized by Google

jenž brání se pustit kost, k níž se konečně dohrabal. Kdo má a měl vždy všeho hojnost, tomu je oběť snadná. Ale nechť se vpraví každý v stav mé duše, a pak nechť soudí! Jsem ještě všechna obolená tou celou minulostí, srkla jsem jedva trochu toho štěstí nového života, a již se mi sráží pohár od rtů. A když se bráním, ba když uvažuji jen, bude-li co platna ta oběť, hned se zvedne výčitka: Sobectví! Nedostatek citu! — Ach, vždyť je to jen trochu žízně po životě, vždyť je to jen krvácení starých ran, na něž se mačká! Ale konečně i to bych přetrpěla, jen kdybych mohla nabýt přesvědčení, že to nebude vše zbytečno. Ale toho pořád nenabývám . . .“

Všecky tyto myšlénky byly bolestným protestem, jež její duše horečně vypracovávala proti té znova se ozvavší námítce: „Kdyby bylo víc citu, bylo by míň úvah, a psaní by už bylo dávno napsáno.“ Ale zažehnat ji tím přece nedovedla. Měla ji v duši jako něco hmotného, překážejícího, co její organismus marně snažil se rozrušit, udolat, překonat.

Digitized by Google

Rozbolela ji už hlava z úporného toho přemýšlení a ozvala se touha, nechati nyní všeho a vyjíti ven. Pohlédla oknem a zpozorovala, že se setmělo. Zadívala se bystřeji a viděla, jak zvedají se na silnici kotouče prachu, jak se stromy klátí a jak u pekařů zavírají okna. Chystalo se k bouřce.

Pohlédla na hodiny, bylo pět. „Mělo-li by psaní ještě dnes jít, je nejvyšší čas," napadlo jí. „Zmoknu, až půjdu na poštu," pomyslila hned v zápětí a již se v ní vzbudila představa bouřky, deště a prudkého ochlazení.

„Počasí se může rázem zvrátit," ozvalo se v ní zpolehounka a jaksi konejšivě, ana stále vyhlížela oknem. Pozvedla zraky k obloze zatažené rozšlehanými, rychle táhnoucími mraky, jež se zdály houstnout.

„Takhle nastat deštivo a chladno, to by si bratr pěkně zde ulehčil," zachycovala se zatanulé myšlénky a popošla k samému oknu, pozorujíc s rostoucím napjetím rodící se bouři. Stará Koutnice hnala domů vnoučata, a husy z příkopu, jedna za druhou, s nataženými krky, pozvednutými zobáky,

Digitized by Google

pobouřeně křičíce, táhly ku stavením. Na protějším dvoře děvečka s domácí dcerkou strkaly vůz s nažatým jetelem pod doškovou kůlnu.

„To abych počkala s psaním do zejtřka, až jak bude," ustanovovala se již, a rázem se jí jaksi ulevilo, že nebude rozhodovat sama. „Mělo-li by se počasí obrátit," uvažovala hned dál, „byla by to pak přímo povinnost, napsat mamince, aby ho sem neposílala."

V tom se zablesklo, z dáli táhle zahřmělo a do pozvednutého a poháněného prachu spadly první těžké veliké krůpěje. Za chvíli zašvihl vítr dvě i na okenní tabule, hned za nimi několik jiných, a již začaly stékat po hladké ploše skla tenoučké stružky vody.

„To by bylo zrovna hřích štvát sem těžce nemocného," pravila si Lojzička, a konejšivé uspokojení se jí rozkládalo nitrem za počínající bouře. Vrátila se k stolku, uložila papír a vyšla z pokoje k paní Kaškelínové, neboť okna se začala třásti v prudkém, hrozivě doznívajícím hřímání. — — — —

Digitized by Google

Druhého dne po bouři, jež trvala do půlnoci, bylo venku pošmourno a skoro zima. Lojzička se nermoutila, ba naopak očekávala to.

Bylo rozhodnuto.

Napsala domů, že by ráda Pepíčka tu uvítala a věnovala mu těch několik ještě dní než začne škola, ale že se tu tak ochladilo a tak tu je ošklivo, že neradí, aby se vydával na cestu. Bylo by to prý přímo šílenství. A jak se podobá, nevyjasní se tak hned. Ostatně prý s nastalým chladnem bude teď zas i v Praze snesitelněji.

Psaní dala ještě před polednem na poštu a odpoledne šla na návštěvu do školy k slečně řídících. Naskytla se příležitost, že mohl pan Ventura, jenž ve škole zůstával, ukázat Lojzičce své herbáře a sbírky brouků a nerostů i své náčiní na vázání knih, jímž se zabýval v zimě, když nebylo možno ven. Slíbil, že jí sváže kolik knih jí jen bude libo. Litovali sic všichni, že se jim zkazil výlet k rohanské myslivně, ale Lojzička se celkem bavila přec tak dobře, že to ani ne-

Digitized by Google

pokládala za tak velikou ztrátu. A přišla-li jí vzpomínka na bratra, byla skorem ráda, že se počasí tak obrátilo.

XIX.

Ale tím nebylo v jejím nitru vše vypořádáno. Sotva za tři dny zasvitlo a zahřálo slunce z průlin potrhaných mraků, zaťukaly na srdce znova výčitky.

„Mohl přec jen přijet, bude teď krásně,“ šeptaly s protivnou neustupností.

„To jsem nemohla tušit,“ bránila se Lojzička.

„Mlč,“ namítlo svědomí, „ty strachy o něj v těch chladnech byly jen maskou tvé nelásky. Jen si to přiznej! Oh, já znám tvé sobectví.“

A Lojzička na večer, ušlá a znavená dlouhou vycházkou k rohanské myslivně, ležíc natažena na bělostném svém lůžku, začala v samotě své uvažovat, je-li v ní opravdu málo lásky.

Digitized by Google

V představách jí táhly obrazy z dětství pana Ventury i slečny učitelové, o němž se vypravovalo. Jak zcela se různilo od dětství jejího! Jak bylo slunnější a družnější!

On vyrostl ve hrách s vesnickými dětmi, s bratry a sestrami, na lukách, v lesích, u rybníkův a struh, ve stodolách a zahradách. Jaká volnost je objímala, jakých požitků zakoušeli. Jak zcela jinak vypracovaly se za těch poměrů mysl a cit. Vypravoval o odvážných kouscích, které prováděli, o kritických situacích při koupání a klouzání, o pomoci a ochraně navzájem si poskytované, při nichž bývalo zásadou: jeden za všechny a všichni za jednoho.

A slečna učitelová také byla z mnoha dětí: tři sestry měla a tři bratry. I mezi nimi vyvíjel se cit pro společné zájmy, pro družnou pomoc, která byla poskytována i žádána jako něco, co se rozumí samo sebou. Vzpomínala dnes, jak se těšili všichni, když bratři přijížděli na prázdniny (dva jsou učiteli a jeden je administrativním příručím v cukrovaru), jak se provozovaly u nich za deštivých odpůldnů neb večer celé hudební

Digitized by Google

produkce, jak hráli divadlo, zpívali sbory, pořádali výlety.

Z jeho i jejích vzpomínek prošlehovala radost, jakou jim způsobovaly, i stesk, že doby ty již uplynuly. A prošlehovala i láska k bratrům a sestrám, vynášení jejich dovedností, předností a úspěchů. Cit sounáležitosti a pýchy rodinné.

Jako pohled do cizího světa, budící lítost i závist, účinkovalo na Lojzičku toto vypravování. Její mládí neznalo těch citů, neznalo těch radostí, nezrodilo té sesterské vzájemnosti a lásky.

V té chudobě, v tom ponížení u nich byl jí bratr vždy spíše překážkou. Ten churavící, bledý, stále úzkostlivý a zaražený hoch zdál se jí čím dále tím víc čímsi zbytečným. Dvě, tři poslední léta již usadilo se v ní vědomí, že se neprobije, že neodvratně čeká naň záhuba. A věděla také, že kdyby ho nebylo, ulevilo by se matce i jí. Vyžadoval přec jen obětí, ujmy pohodlí, způsoboval nepokoj, starost — a nic to nebylo platno, vše to bylo marno, zbytečno!

Digitized by Google

Matka nad ním plakala, matka ho milovala, ale ona nemohla a nemohla k němu pojmouti lásky. Když ho viděla trpět, bylo jí ho líto, jeho nesmělé projevy nadějí a plánů ji dojímaly, ale na dně této útrpnosti bývala vždy i krůpěj hořkého přání: Kdyby si ho radš Bůh vzal k sobě a ulevil jemu i nám!

To vše si Lojzička v tomto tichu noční chvíle uvědomovala a přiznávala, ležíc na znaku s rukama za hlavou založenýma a s očima u stropu bloudícíma, ozářena tlumeným světlem lampy, kterou dosud nezatáhla, ulehši s úmyslem, že si zapíše ještě na lůžku do svého notýsku několik poznámek ze zkušeností a poznatků dnešního dne. Měla svůj zápisníček také již připravený na židli u hlav s ořezanou tužkou do něho vloženou.

Z jejích analysujících úvah a skrytého přiznávání se jí však najednou nyní vyhoupla dvě slova, kterými se jí zazdálo v prvním okamžiku, že je vlastně vysloveno vše, určena celá její mravní nemoc, vše to, co v sobě, přirovnávajíc se k jiným, postrádala: „Chudé

Digitized by Google

srdce. Mám chudé srdce! Ne zlé, jen chudé!“

A hned za tímto poznáním, za touto diagnosou, zjevivší se jí jak náhle učiněný objev, odhalená pravda, v transparentním přímo ozáření, hrnuly se jí do mysli vířivé a zmatené příčiny odkryté té nemoci, jako v jakémsi překotném pospěchu z pocítěné potřeby přesvědčit se, že poznaný ten nedostatek vyvinul se z poměrů životních a že ona sama není zaň zodpovědna.

Celá léta sedala jenom u knihy doma nebo v hodinách a na obědech u Ulrichů a paní Hassenreitrové, a vyslovilo-li se slovo „život“, myslila tím vždy něco, co teprv bude, co začne teprv, až se dostane z domu. K tomu východu upjaty byly zraky její duše, a v srdci přebývaly jen úzkost a strach, aby k němu došla.

A lidi, které viděla a s nimiž se seznamovala, dělila všechny do dvou přihrádek. Do prvé patřili ti, kteří jí pomáhali a přispívali na cestě k cíli, jako paní Ulrichová, její dcera Boženka, paní doktorka Hassenreitrová a někteří z profesorů na ústavě;

Digitized by Google

do druhé, kdož hleděli na ni nepřejíčně, úsměšně nebo závistivě, jako paní domácí, Lujzinka a některé děvečky z domu a tovaryši z dílny. Ale vždy pro toto rozdělení byla měřítkem její vlastní osoba, přízeň nebo nepřízeň k ní, pomoc nebo útisk. Když vstoupila jí do cesty osobnost nová, první její očekávání bylo: „Jak se ke mně zachová? Bude mi pomáhat, abych se dostala k životu, nebo mi zastoupí dráhu a stane se překážkou?“

A tak všechno její rozhodování a usuzování, všechna její sympatie i neláska navykly si vycházet z jejího prospěchu. Dívala se na lidi s nárokem ponížených, utlačených a chudých bytostí: od nich něco chtít, od nich něco dostávat. Její slova, její pohledy, její úsměvy, její pohyby i vystupování, celá její bytost a celá její duše byly prosáklé a zbarvené tím nárokem: Vidíš, jak jsem nuzná, pomoz mi!

Sama někomu pomáhat, to neznala. Žila v ponížení a utlačení, ale nežila v družnosti s jinými ponížených a utlačenými. O matce a bratru usadilo se v ní záhy přesvědčení,

Digitized by Google

ti že se již nedostanou z té sféry, v níž jsou, a že konečně ten útisk, tu hořkou sudbu ani tak necítí, jako ona. Zejména matka již otupěla, ani nadějí již neměla, a Pepíček zasvěcen je neodvratné smrti. A s jinými utlačenými se nestýkala, nesbližujíc se s nikým, než kdo jí mohl prospět. Tíže vlastního osudu a jitřící touha zbaviti se jí, odvracely její zrak od jiné bídy jen k vlastní, zúžily její obzor jen na okruh vlastního vyprostění z pout, z nedostatku a z útisku, a v tomto samotářském prociťování vlastních strázní a živení a podněcování vlastních tuh zakrsával soucit, cit družnosti, dělná láska, chudlo srdce.

Ano, v tom to vězelo, odtud to pochodilo.

A nyní poprvé se od ní žádalo, aby dala něco ze svého, aby přinesla oběť. Kus své svobody, kus svého pohodlí, kus svých radostí, sotva jich krvavě nabyla a sotva jich zakusila! Bylo jí to nové a — nepříjemné. A nemohlo býti ani nijak. Prozkoumala sebe, prozpytovala i pocítěný účinek, a shledala, že vše bylo tak zhola přirozené. Ale

Digitized by Google

neuspokojovalo ji to. Konstatovala jen nedostatek u sebe a jeho příčiny; to bylo vše. Ale nedostatek ten ji zamrzel, hnětl.

Čím to, že jej teprv nyní seznala, čím to, že necítila ho dříve?

Myslila o tom dlouho a dlouho, až ji únava přemohla a ona konečně usnula, zapomněvši stáhnout lampu i vstrčit pod polštář svůj kožený notýsek.

— — — — — — — — — — — — —

K takovému sebezpytování vracívala se nyní často ve chvílích samoty, a znenáhla rostlo z něho poznání, že to byl nový život, v kterém se octla, jenž rozevřel jí nejen pohledy do neznámé jí dosud přírody, do duší nových lidí, do jich života a citového světa, ale že ozářil i její bývalý život a její nitro vlastní. Jeho světlo vrhlo paprsky do stínů starého života. Žila dosud jako v tmavé komoře, teď z ní vyšla na plné slunečno. Ale sotva se v něm ocitla, pootevřely se za ní dvéře života starého, matka objevila se na prahu a zavolala: „Vezmi tam k sobě taky Pepíčka, když je ti tam tak dobře!“ A Lojzička, jak se na ten hlas

Digitized by Google

obrátila ze světla zpět, zahlédla teprv tu komoru svého dřívějšího života v celém jejím přítmí, zahlédla v ní ty pavučiny ponížení, ten prach nedostatku, jenž se na všem usazoval, do všeho zažíral, ničeho neušetřuje. A viděla v té náhle osvětlené komoře i svou vlastní bytost z nedávných let, z nedávných dnů sedět před oknem u stolu před hromádkou knih a thék, viděla tu chudou, zmořenou kandidátku učitelství s tou horečnou, hlodavou touhou, dostat se pryč, jen pryč odtud! A jakoby ten přízrak vlastní její bytosti z nedávných dnů v těch pronikavých paprscích nového života se stal průhledným, vidí i své srdce a pozoruje, že i na něm a v něm uvízly ty pavučiny a prach. A vidí taky, odkud spadaly a že nemohlo být jinak, že m u s e l y býti na všem, co zde dýchalo a rostlo.

A s tímto pohledem a poznáním probudil v ní nový život zároveň i touhu, ošlechtit své srdce, aby bylo lepší a bohatší. Ale nerostla ta touha dosud z hloubky. Byla spíše přáním, míti něco, co mají druzí. Jako když vidíme u někoho, že něco umí, co se

Digitized by Google

nám líbí, a probudí se žádost, také se tomu naučit. Uvažovala, co by dělal pan Ventura, kdyby mu z domova psali, že jeho bratr je nemocen, a že by se mu snad ulevilo zde v Kejnově. Jistě by neváhal a vzal jej k sobě. I ona to učiní, aby dokázala, že je toho schopna. Byla rozhodnuta, že napíše domů psaní, aby matka Pepíčka sem vypravila. Cítila sic neurčitě mělkost základu tohoto rozhodnutí, ale říkala si, že kořínky v něm utkvělé proniknou časem i do spodních vrstev. I umravnění vyrůstá někdy z touhy podobati se druhým.

Zvlášť je-li duše jata jejich bytostí.

XX.

Chtěla, aby dopis byl co nejvřelejší, chtěla se rozehřát, snažila se o srdečný tón, nicméně stále cítila při psaní, jak se jí tlačí do mysli pořád přec ohled k vlastnímu já s vtíravými úvahami, oč tím přijde, jako neodbytně ozývající se známky nevyhojené chronické nemoci. Ale tím více se nutila

Digitized by Google

udržet vroucí tón v té důvěře, že se musí proti nemoci bojovat, jako ten, kdo má nějaký slabý úd, musí jej otužovat pohybem, třeba to působilo bolesti a stálo přemáhání.

Když byl dopis napsán a odeslán, rozlilo se jí v duši teplé uspokojení, že vykonala svou povinnost a jednala právě tak šlechetně, jak by byl jednal pan Ventura, jenž povýšen byl již v její duši na čistý vzor prostě ušlechtilého smýšlení a konání. A s tímto uspokojením ozývala se v nitru i nedočkavá touha, sděliti mu své rozhodnutí, uslyšeti jeho souhlas a schválení. A nejen jemu, i paní Kaškelínové, i slečně učitelové, i Vihance i na faře. Ale jak se již rozběhla z pokoje na síň, zarazilo ji náhle prošlehlé vědomí, že chce se vlastně chlubit a sklízet chválu. Ochlazena se vrátila a byla ráda, že se neukvapila. „Ne, schválně ne!“ rozhodovala se, „jim to sdělit, bude dost času, až bude mět přijet — ale jemu přece se jen zmíním ... co řekne.“

Měli ten den umluvenu jen kratší vycházku na houby do volešínských lesů. Po minulých deštích rostlo teď všude hojně

Digitized by Google

hřibů, a u Lojzičky přecházelo hledání jich přímo ve vášnivou zálibu. Bez košíčku a zavíráku nevycházela ani za most, a nebylo větší radosti pro ni, než přicházet z vycházky domů s plným košem, a po večeři chrupavě krájet kloboučky a hloubky, někdy tak tvrdé a bílé, že by se byly daly z nich vyřezávat hračky. Nakrájené pak rozestírat po prkénkách, plátech a řešetách a dávat na noc do síně, v níž to nyní vypadalo a vonělo jako v sušírně.

Pan Ventura pro ni přišel, jak bylo ujednáno, o půl čtvrté, ale bez slečny učitelovy. Ta prý šla vyprovodit paní řídící z Duban a počká na ně u podleské hájovny.

Lojzička byla ráda, že půjdou skorem půl hodiny sami. Jsouc již uchystána, připjala si jen klobouk, vzala košík, zavřela dvéře od síně, zanesla klíč paní Kaškelínové do kupeckého krámku a vydala se s panem učitelem na cestu.

Za městem, aby si nadešli, dali se lukami k pobořené panské hrázi a odtud vozovou cestou k „houštince“, jak říkali mladému lesíku před volešínskými hvozdy.

Digitized by Google

Lojzička v jakémsi nepokoji odkládala z počátku svůj úmysl, hovořic s úmyslnou horlivostí o pravšedních věcech a událostech; pořád ještě byla na vahách, má-li nebo nemá-li, a teprve když sestupovali s panské hráze a zatáčeli na pravo k vozové cestě, — ona napřed a on za ní — pravila po delší pomlčce, zcela bez úvodu a tónem co nejlhostejnějším, aby zakryla úmyslnost a připravovanost toho sdělení:

„Vezmu si teď k sobě asi na čtrnáct dní bratra. Stůně chuďas, je chycen na plíce.“

„Teď už je skoro pozdě,“ zaslechla jej pravit pokojným hlasem, v němž bylo vždy málo modulace, ale jenž přes to zněl příjemným a lahodným zvukem.

„On myslí, že se mu venku uleví, a tu není možno ani odmítnout,“ pokračovala, shýbajíc se k zemi, aby utrhla vysokou honosnou sedmikrásu u samého kraje cesty.

„Čím je pan bratr?“ otázal se, připojuje se jí opět po bok.

Lojzička mu začala vypravovat o Pepíčkově zmařeném životě, o stálé jeho chu-

Digitized by Google

ravosti od malička a uvedla se sama v pohnutí, líčíc jeho dojemné naděje a horoucí touhy i nezapomenutelný moment, když se s ní loučil.

„Jestli pak by jemu i nám nebylo bývalo líp, kdyby se byl ani nenarodil?“ ukončovala s povzdechem své vypravování, jakoby psala tu větu pod dokreslený obraz jeho martyria.

„To neříkejte, slečno,“ pravil měkce, ale v rozvířeném jakémsi dojetí. „Všecko má svůj účel ve světě. Nevím už, kde jsem to četl, ale vím, že se mně to velmi líbilo: ‚Vezmi jedno vajíčko z hnízda a vesmír ihned pozbude rovnováhy.‘ I nejbídnější tvor má svůj účel a má právo na život, jak pak teprv člověk! — Víte, co dělají mnozí ptáci s poraněným druhem? Sletují se nad ním, zvedají jej na svá křídla a přenášejí jej na bezpečné místo. A tam ho ošetřují a neptají se, zda by mu nebylo lépe, kdyby se nenarodil.“

Neslyšela ho ještě tak a s takou důtklivostí promluvit. Začervenala se, jakoby byla řekla něco neodpustitelného.

Digitized by Google

Vyklouzla jí ta slova z dávného zvyku, z dávného přesvědčení, v horlivosti líčení, a hle, jak narazila hned o jeho duši, o jeho srdce. Je zcela jiný člověk, než ona Ale přes to se v ní zvedla jakási touha omluvy i obrany.

„O to jsme my lidé právě snad vyšší, že uvažujeme, že nám přicházejí mimovolně takové myšlénky," řekla.

„Já myslím, že ne," odpověděl již opět tím mírným klidným tónem, jakým mluvíval pravidlem. „Já myslím, že uvažování v takovém případě je vždycky známka jakéhosi — jak bych to jen řekl — jakéhosi zápasu se sobectvím."

Vcházeli právě do „houštinky", ale ona toho ani nepozorovala, tak byla zabrána v myšlénky, rozvířené tím hovorem a tou nespokojeností, že se tak prořekla.

„Já si nemohu pomoci, ale já nemohu věřit, že by mělo všecko svůj účel, že by bylo všecko promyšlené. Já to nemohu chápat. Ať přemýšlím, jak přemýšlím, já nemohu chápat, jaký účel měl nebo má na

Digitized by Google

do druhé, kdož hleděli na ni nepřejícně, úsměšně nebo závistivě, jako paní domácí, Lujzinka a některé děvečky z domu a tovaryši z dílny. Ale vždy pro toto rozdělení byla měřítkem její vlastní osoba, přízeň nebo nepřízeň k ní, pomoc nebo útisk. Když vstoupila jí do cesty osobnost nová, první její očekávání bylo: „Jak se ke mně zachová? Bude mi pomáhat, abych se dostala k životu, nebo mi zastoupí dráhu a stane se překážkou?“

A tak všechno její rozhodování a usuzování, všechna její sympatie i neláska navykly si vycházet z jejího prospěchu. Dívala se na lidi s nárokem ponížených, utlačených a chudých bytostí: od nich něco chtít, od nich něco dostávat. Její slova, její pohledy, její úsměvy, její pohyby i vystupování, celá její bytost a celá její duše byly prosáklé a zbarvené tím nárokem: Vidíš, jak jsem nuzná, pomoz mi!

Sama někomu pomáhat, to neznala. Žila v ponížení a utlačení, ale nežila v družnosti s jinými ponížený mi a utlačenými. O matce a bratru usadilo se v ní záhy přesvědčení,

Digitized by Google

ti že se již nedostanou z té sféry, v níž jsou, a že konečně ten útisk, tu hořkou sudbu ani tak necítí, jako ona. Zejména matka již otupěla, ani nadějí již neměla, a Pepíček zasvěcen je neodvratné smrti. A s jinými utlačenými se nestýkala, nesbližujíc se s nikým, než kdo jí mohl prospět. Tíže vlastního osudu a jitřící touha zbaviti se jí, odvracely její zrak od jiné bídy jen k vlastní, zúžily její obzor jen na okruh vlastního vyprostění z pout, z nedostatku a z útisku, a v tomto samotářském prociťování vlastních strázní a živení a podněcování vlastních tuh zakrsával soucit, cit družnosti, dělná láska, chudlo srdce.

Ano, v tom to vězelo, odtud to pochodilo.

A nyní poprvé se od ní žádalo, aby dala něco ze svého, aby přinesla oběť. Kus své svobody, kus svého pohodlí, kus svých radostí, sotva jich krvavě nabyla a sotva jich zakusila! Bylo jí to nové a — nepříjemné. A nemohlo býti ani nijak. Prozkoumala sebe, prozpytovala i pocítěný účinek, a shledala, že vše bylo tak zhola přirozené. Ale

Digitized by Google

neuspokojovalo ji to. Konstatovala jen nedostatek u sebe a jeho příčiny; to bylo vše. Ale nedostatek ten ji zamrzel, hnětl.

Čím to, že jej teprv nyní seznala, čím to, že necítila ho dříve?

Myslila o tom dlouho a dlouho, až ji únava přemohla a ona konečně usnula, zapomněvši stáhnout lampu i vstrčit pod polštář svůj kožený notýsek.

— — — — — — — — — — — — —

K takovému sebezpytování vracívala se nyní často ve chvílích samoty, a znenáhla rostlo z něho poznání, že to byl nový život, v kterém se octla, jenž rozevřel jí nejen pohledy do neznámé jí dosud přírody, do duší nových lidí, do jich života a citového světa, ale že ozářil i její bývalý život a její nitro vlastní. Jeho světlo vrhlo paprsky do stínů starého života. Žila dosud jako v tmavé komoře, teď z ní vyšla na plné slunečno. Ale sotva se v něm ocitla, pootevřely se za ní dvéře života starého, matka objevila se na prahu a zavolala: „Vezmi tam k sobě taky Pepíčka, když je ti tam tak dobře!“ A Lojzička, jak se na ten hlas

Digitized by Google

obrátila ze světla zpět, zahlédla teprv tu komoru svého dřívějšího života v celém jejím přítmí, zahlédla v ní ty pavučiny ponížení, ten prach nedostatku, jenž se na všem usazoval, do všeho zažíral, ničeho neušetřuje. A viděla v té náhle osvětlené komoře i svou vlastní bytost z nedávných let, z nedávných dnů sedět před oknem u stolu před hromádkou knih a thék, viděla tu chudou, zmořenou kandidátku učitelství s tou horečnou, hlodavou touhou, dostat se pryč, jen pryč odtud! A jakoby ten přízrak vlastní její bytosti z nedávných dnů v těch pronikavých paprscích nového života se stal průhledným, vidí i své srdce a pozoruje, že i na něm a v něm uvízly ty pavučiny a prach. A vidí taky, odkud spadaly a že nemohlo být jinak, že m u s e l y býti na všem, co zde dýchalo a rostlo.

A s tímto pohledem a poznáním probudil v ní nový život zároveň i touhu, ošlechtit své srdce, aby bylo lepší a bohatší. Ale nerostla ta touha dosud z hloubky. Byla spíše přáním, míti něco, co mají druzí. Jako když vidíme u někoho, že něco umí, co se

Digitized by Google

nám líbí, a probudí se žádost, také se tomu naučit. Uvažovala, co by dělal pan Ventura, kdyby mu z domova psali, že jeho bratr je nemocen, a že by se mu snad ulevilo zde v Kejnově. Jistě by neváhal a vzal jej k sobě. I ona to učiní, aby dokázala, že je toho schopna. Byla rozhodnuta, že napíše domů psaní, aby matka Pepíčka sem vypravila. Cítila sic neurčitě mělkost základu tohoto rozhodnutí, ale říkala si, že kořínky v něm utkvělé proniknou časem i do spodních vrstev. I umravnění vyrůstá někdy z touhy podobati se druhým.

Zvlášť je-li duše jata jejich bytostí.

XX.

Chtěla, aby dopis byl co nejvřelejší, chtěla se rozehřát, snažila se o srdečný tón, nicméně stále cítila při psaní, jak se jí tlačí do mysli pořád přec ohled k vlastnímu já s vtíravými úvahami, oč tím přijde, jako neodbytně ozývající se známky nevyhojené chronické nemoci. Ale tím více se nutila

Digitized by Google

udržet vroucí tón v té důvěře, že se musí proti nemoci bojovat, jako ten, kdo má nějaký slabý úd, musí jej otužovat pohybem, třeba to působilo bolesti a stálo přemáhání.

Když byl dopis napsán a odeslán, rozlilo se jí v duši teplé uspokojení, že vykonala svou povinnost a jednala právě tak šlechetně, jak by byl jednal pan Ventura, jenž povýšen byl již v její duši na čistý vzor prostě ušlechtilého smýšlení a konání. A s tímto uspokojením ozývala se v nitru i nedočkavá touha, sděliti mu své rozhodnutí, uslyšeti jeho souhlas a schválení. A nejen jemu, i paní Kaškelínové, i slečně učitelové, i Vihance i na faře. Ale jak se již rozběhla z pokoje na síň, zarazilo ji náhle prošlehlé vědomí, že chce se vlastně chlubit a sklízet chválu. Ochlazena se vrátila a byla ráda, že se neukvapila. „Ne, schválně ne!“ rozhodovala se, „jim to sdělit, bude dost času, až bude mět přijet — ale jemu přece se jen zmíním ... co řekne.“

Měli ten den umluvenu jen kratší vycházku na houby do volešínských lesů. Po minulých deštích rostlo teď všude hojně

Digitized by Google

hřibů, a u Lojzičky přecházelo hledání jich přímo ve vášnivou zálibu. Bez košíčku a zavíráku nevycházela ani za most, a nebylo větší radosti pro ni, než přicházet z vycházky domů s plným košem, a po večeři chrupavě krájet kloboučky a hloubky, někdy tak tvrdé a bílé, že by se byly daly z nich vyřezávat hračky. Nakrájené pak rozestírat po prkénkách, plátech a řešetách a dávat na noc do síně, v níž to nyní vypadalo a vonělo jako v sušírně.

Pan Ventura pro ni přišel, jak bylo ujednáno, o půl čtvrté, ale bez slečny učitelovy. Ta prý šla vyprovodit paní řídící z Duban a počká na ně u podleské hájovny.

Lojzička byla ráda, že půjdou skorem půl hodiny sami. Jsouc již uchystána, připjala si jen klobouk, vzala košík, zavřela dvéře od síně, zanesla klíč paní Kaškelínové do kupeckého krámku a vydala se s panem učitelem na cestu.

Za městem, aby si nadešli, dali se lukami k pobořené panské hrázi a odtud vozovou cestou k „houštince“, jak říkali mladému lesíku před volešínskými hvozdy.

Digitized by Google

Lojzička v jakémsi nepokoji odkládala z počátku svůj úmysl, hovořic s úmyslnou horlivostí o pravšedních věcech a událostech; pořád ještě byla na vahách, má-li nebo nemá-li, a teprve když sestupovali s panské hráze a zatáčeli na pravo k vozové cestě, — ona napřed a on za ní — pravila po delší pomlčce, zcela bez úvodu a tónem co nejlhostejnějším, aby zakryla úmyslnost a připravovanost toho sdělení:

„Vezmu si teď k sobě asi na čtrnáct dní bratra. Stůně chuďas, je chycen na plíce.“

„Teď už je skoro pozdě,“ zaslechla jej pravit pokojným hlasem, v němž bylo vždy málo modulace, ale jenž přes to zněl příjemným a lahodným zvukem.

„On myslí, že se mu venku uleví, a tu není možno ani odmítnout,“ pokračovala, shýbajíc se k zemi, aby utrhla vysokou honosnou sedmikrásu u samého kraje cesty.

„Čím je pan bratr?“ otázal se, připojuje se jí opět po bok.

Lojzička mu začala vypravovat o Pepíčkově zmařeném životě, o stálé jeho chu-

Digitized by Google

ravosti od malička a uvedla se sama v pohnutí, líčíc jeho dojemné naděje a horoucí touhy i nezapomenutelný moment, když se s ní loučil.

„Jestli pak by jemu i nám nebylo bývalo líp, kdyby se byl ani nenarodil?“ ukončovala s povzdechem své vypravování, jakoby psala tu větu pod dokreslený obraz jeho martyria.

„To neříkejte, slečno,“ pravil měkce, ale v rozvířeném jakémsi dojetí. „Všecko má svůj účel ve světě. Nevím už, kde jsem to četl, ale vím, že se mně to velmi líbilo: ‚Vezmi jedno vajíčko z hnízda a vesmír ihned pozbude rovnováhy.‘ I nejbídnější tvor má svůj účel a má právo na život, jak pak teprv člověk! — Víte, co dělají mnozí ptáci s poraněným druhem? Sletují se nad ním, zvedají jej na svá křídla a přenášejí jej na bezpečné místo. A tam ho ošetřují a neptají se, zda by mu nebylo lépe, kdyby se nenarodil.“

Neslyšela ho ještě tak a s takou důtklivostí promluvit. Začervenala se, jakoby byla řekla něco neodpustitelného.

Digitized by Google

Vyklouzla jí ta slova z dávného zvyku, z dávného přesvědčení, v horlivosti líčení, a hle, jak narazila hned o jeho duši, o jeho srdce. Je zcela jiný člověk, než ona Ale přes to se v ní zvedla jakási touha omluvy i obrany.

„O to jsme my lidé právě snad vyšší, že uvažujeme, že nám přicházejí mimovolně takové myšlénky," řekla.

„Já myslím, že ne," odpověděl již opět tím mírným klidným tónem, jakým mluvíval pravidlem. „Já myslím, že uvažování v takovém případě je vždycky známka jakéhosi — jak bych to jen řekl — jakéhosi zápasu se sobectvím."

Vcházeli právě do „houštinky", ale ona toho ani nepozorovala, tak byla zabrána v myšlénky, rozvířené tím hovorem a tou nespokojeností, že se tak prořekla.

„Já si nemohu pomoci, ale já nemohu věřit, že by mělo všecko svůj účel, že by bylo všecko promyšlené. Já to nemohu chápat. Ať přemýšlím, jak přemýšlím, já nemohu chápat, jaký účel měl nebo má na

Digitized by Google

příklad život mého bratra. Takový zmařený život přece," řekla po chvíli. „Jen jeden důvod pro něj mi řekněte, jen jeden jediný," dodávala naléhavě.

„To je těžko říci," pravil klidně. „Já myslím, že jsou zbytečny všechny tyhle otázky. To bychom se museli ptát na každém kroku. Jaký účel má na příklad tahle bříza, jaký tahle pavučina a ten pavouček na ní, a tak by to šlo do nekonečna. Já myslím, že je šťastnější člověk, když se neptá a jedná. Vezměte bratra k sobě a bude-li mu lépe, uvidíte, že budete mít radost."

„Ono mu nebude líp, umře tak jako tak," pravila jaksi netrpělivě.

„A přec jej chcete k sobě vzít! Proč to, řekněte mi tedy? V tom vězí všecko." — Pohlédl na ni jasnýma svýma očima, a v koutcích jeho úst zahrál úsměv.

Byla uvedena tou otázkou v rozpaky. Zavířilo v ní na okamžik odhodlání, říci mu vše, svěřit se mu se svými zápasy, odhalit mu své nitro, přiznat se, že se chce vlastně nutit být lepší než je, být taková jako on.

Digitized by Google

Zčervenala ještě více a jakási bázeň jí zúžila hrdlo. Ale náhlý příliv studu potlačil toto vzkypění.

„Jednal vy byste snad jinak?“ řekla chvatně, nepohlédnouc naň, aby utajila své pohnutí. „Vy byste přec svého bratra vzal v podobném případě také k sobě?“

„Dojista,“ přiznával.

„Pro dobrý skutek?“

„Prostě proto, že bych vůbec nemohl jednat jinak. Proto, proč na příklad ptáci se ujmou churavého druha?“ pronášel prostě, bez rozpaků.

„Vy hledáte tedy odpověď v přírodě?“

„Nehledám, ale tak pozoruji — a přijde taková myšlénka sama sebou.“

„Ovšem — vy jste s přírodou srostlý,“ pronesla přemýšlivě, ale v tom jí šlehla hlavou nová myšlénka. Vzpomněla si na něco, co kdysi dávno čtla nebo slyšela, už se nepamatuje. „Ale jsou také opačné zjevy v samé přírodě,“ pravila rychle. „Včely si prý družky přišlé k úrazu ani nevšimnou a ponechají ji jejímu osudu. A mravenci zrovna

Digitized by Google

tak.“ Podívala se na něj, co tomu řekne, ale postřehla na jeho rtech zase ten klidný jemný úsměv.

„Přijde na to, co si člověk vybere. Chce-li být raději na příklad vranou nebo mravencem. Ostatně o mravencích jsou zjištěny též úkazy opačné. Ale kdyby to ani zvířata nedělala, člověk má být přece lepší než zvíře.“

Šli nyní po úzké pěšince kolem mlází a blížili se již k vysokému lesu. Ona po posledních jeho slovech se zamlčela a zamyslila. Prostota a jasnost jeho názorů, jejich jistota a klid hluboce na ni působily. Cítila opět nespokojenost s vlastní svou bytostí a napjatá touha, míti srdce a duši jako on, se v ní zas prudčeji pozvedala. Záviděla mu skoro a hned zas prošlo jejími myšlénkami celé jeho mládí s tím představovaným okolím jeho domova, jeho rodiště i té přírody kolem do kola.

„Vy jste velmi dobrý člověk,“ pravila po chvíli skromným, stišeným hlasem. „Vy máte velmi dobré srdce. Už od malička jistě.“

Digitized by Google

„Ach, nevěřte," zasmál se. „Já taky trhal mouchám nožičky a babkám krovky a zapřahal je do papírových vozejčků."

„Co pak to — to byl nerozum," odporovala. „Ale teď jste dobrý. A musíte být jistě sám s sebou spokojen. Musíte být šťastný. Musíte mít světlo ve svém nitru. Jako v příjemném pokoji, víte. V takové jasné venkovské světnici — s karafiáty a hortensií za oknem. Žádné pavučiny, stěny bílé. To tím, že jste rostl vždycky beze strachu. A že jste byl vždycky zdravý. A mohl vždy pohlížet víc kolem sebe než do sebe. Mohl jste vycházet ze sebe a otevřít okna do své duše. A tam proudil silný vzduch venkova. Přírody, víte! Nemusel jste se krčit a choulit a pořád se vlastně tajit s tím, co je ve vás. Zavírat úzkostlivě dvéře a okenice. — To je to, v tom to vězí," zakončovala jedním dechem tuto svou řeč. Byl to jako příval omluvy, příval vysvětlení, nashromážděný po kapkách za minulých dnů přemýšlení a zápasů duševních.

Pohlížel na ni překvapen a udiven. Mnoho mu bylo nejasného v její řeči, po-

Digitized by Google

něvadž neviděl do její minulosti. Jen ji tušil. Ale jímala ho její slova, poněvadž z nich vycítil krvácení žalob a touhy i bolestné přiznávání. I jakási vroucnost k jeho osobě jej z nich odýchla a lichotivě zahřála. Nestalo se mu nikdy, aby byl kdo k němu a o něm s takovou vřelostí promluvil, a nejméně bytost dívčí.

„Vždyť i vy jste dobrá," pravil zmírnělým hlasem, cítě v té chvíli především potřebu říknout i jí něco laskavého a milého.

„Já?" opáčila jako v udivení a podívala se naň široce rozevřenými zraky, v nichž ještě hořely jiskry dřívějšího pohnutí. „Po tom všem, co jsem prve pověděla? — Sám tomu nevěříte a nemůžete ani věřit."

. . . Od tohoto okamžiku uchylovala se jejich rozmluva vždy více od původního předmětu a otáčela se vždy úže kolem vlastních jejich bytostí. Vlastně jen u něho tomu teprv nyní tak bylo, neboť ona hned z počátku měla na zřeteli hlavně jej a jeho úsudek o svém jednání. Silný dojem posledních slov jejích o něm i jej však k ní

Digitized by Google

teď přiblížil, neboť zasvítil mu z nich pohled do její duše, z které jej ovanul pocit neznámý, ale teplý a lahodný.

„V zármutku vyklouzne kolikrát takové slovo," pravil stále ještě týmž zmírnělým a konejšivým tónem. „To je hořkost taková. Ale citu máte velmi mnoho, to je vidět z každého slova a z toho, jak o všem přemýšlíte a jak to umíte povědít. Vidíte, já bych to tak povědít nedovedl." Nechtěl lichotit, mluvil upřímně a s přesvědčením.

„Povědít!" zakývla hlavou, a rychlý přitrpklý úsměv zaškubl jí rty. „V tom to právě je všecko. Zahoří to ve mně, já to povím, a dohoří to — — Myšlének je dost, i pěkných kolikrát, ale skutků ne. Na ty jakoby už nezbylo síly. A v tom je právě ta moje chudoba proti vám."

Byla uchvácena tím celým hovorem tak, že si ani nebyla vědoma, jak se vlastně stává sdílnou, jak prozrazuje nejvniternější svá přiznání.

„Já jsem docela jiná než vy," pokračovala v zápalu. „Co vy byste učinil hned, bez rozmýšlení, z pouhého citu, z pouhé

Digitized by Google

lásky, rád, o tom já vedu zápas, a musím vést zápas, protože už ani jinak u mne nemůže být. První myšlénka je vždycky: kdyby to radši nebylo! Jako příkoří, jako křivda na mně páchaná přistupuje vždy ke mně takový požadavek oběti."

„Jistě se podceňujete," prohodil spíše aby něco řekl, než aby pronesl své přesvědčení. Z posledních jejích slov ozvalo se mu něco známého, již někde slyšeného. A to před nedávnem. Probíhal znepokojen své vzpomínky, ale nemohl se upamatovat. Měl pouze nejasnou jakousi představu prudce popocházejícího člověka, opakujícího podrážděně již po několikáte slovo: „křivda, křivda!"

„Ach nepodceňuji, jen se teď tady, na venku, teprv poznávám," pravila upřímně. „Dříve jsem si nebyla ani vědoma, jaká vlastně jsem."

V tom okamžiku jemu k představě onoho prudce přecházejícího člověka přiskočil i zelený pokoj, a rázem viděl scenu s největší určitostí.

Byl lonského roku u své nejstarší sestry Františky, provdané v Písku za berního ad-

Digitized by Google

junkta. Dlouho stonala po maličkém, a on přijel k ní na návštěvu, právě když z úporné choroby se trochu probírala. Byla velmi slabá a velmi dráždivá. Její okolí mnoho od ní zkoušelo. Osopovala se nejen na služku, ale i na muže a na děti. Měla někdy chvíle, kdy byla přímo nesnesitelná a zlá. Podívala-li se na někoho, kmitalo v jejím oku cosi žlutého, co bylo jako závistivou výčitkou jejich zdraví. Dříve vždycky veselá, dobrosrdečná a soucitná, ve chvílích takové špatné nálady rozkřikovala se na žebráka, jenž pootevřel dvéře, a necitelně odháněla dítě, jež přišlo prodávat nějaké ovoce.

„Někdy ani promluvit na ni člověk nesmí," stěžoval si mu švakr, když byli sami v pokoji. Byl také již její nemocí podrážděn, mluvil prudce a rozčileně pobíhal. „Jako křivdu kdyby člověk na ní páchal, když se jí kolikrát zcela v dobrotě na něco zeptá anebo ji upozorní, aby na něco nezapomněla. Jako zločinu zrovna kdyby se dopouštěl!"

„A co říká lékař?" ptal se tehda on.

„Inu, že je to nervosa, následkem choroby a seslabení. A že až přejde nemoc,

Digitized by Google

i ta podrážděnost se podá. Ale čert aby už měl trpělivost!“ ulevil si švakr.

Vzpomněl teď zcela jasně na tuto scenu, jejíž dojem byl vyvolán předcházejícími slovy Lojziččinými.

„Nechuravěla jste v poslední době?“ otázal se klidně, maje podrážděné její obžaloby v analogickém usuzování také za známky nějaké takové nervosy.

„Churavěla jsem skoro celé jaro, až do nedávna.“

„Vidíte, to bude ta příčina všeho. Jen počkejte, až se tady úplně zotavíte a sesílíte. I nálada i cit pak budou jiné. A sama budete s sebou spokojenější.“

Usmála se, neboť nevěřila střízlivému tomuto výkladu prosté, nesložité jeho mysli, nýbrž hleděla na ta slova opět jako na takovou zřejmou známku jeho shovívavosti a dobroty, ač v nich bylo více pravdy než se domnívala.

On nebyl člověk analysy — to ona dobře již postřehla — ale co bylo u něho prostotou, pokládala za jasnost a vyspělost

Digitized by Google

duše, za známku a výsledek určitého filosofického nazírání, jež jí imponovala u něho od první chvíle, neboť své vlastní zpytování každého činu a své boje duševní pokládala za citovou i myšlénkovou nehotovost a neustálenost.

Jeho duševní vlastnosti měly všecky jakýsi znak střízlivé normálnosti. Jádro bylo zdravé, nezkažené, plné, ale tuhé a málo pružné. Pro jemné vibrace duše neměl porozumění, scházel mu pro ně smysl. Jeho nervy byly zdravě selského původu. Nejjemnější nitky jejich, ty, jež se chvějí jen nejsubtilnějšími záchvěvy, spaly zakrslé. Jeho duši nezbrázdila nikdy veliká bolest, nikdy jí nepřešla veliká bouře, nikdy úsilný zápas. Učil se dobře, byl pořádný a pilný student, ale nikdy v ničem nevynikal. Jen pro přírodu měl bystrý zrak, schopnost těšiti se z ní, leccos vypozorovati z vnějších známek, ale nic víc. Stal se dobrým učitelem, jako by byl z něho býval dobrý hospodář, dobrý lesník, snad i venkovský kněz nebo lékař. Užíval všech radostí života, ale vášně neznal. Byl klidný, spokojený a dobrý, a měl dar

Digitized by Google

uklidňovat, uspokojovat a budit dobrotu již svou blízkostí. Byl příjemný a milý, neširokého rozhledu, nehlubokých úvah, nesložitých citů, tak docela sformován, aby šel klidně a spokojeně životem bez bouří a aby nalezly klid a spokojenost u něho ty duše, jež půjdou s ním cestou jeho.

Selská rozšafnost a poctivost se selskou rozvahou a usedlostí duševní byly dosud v jeho krvi, ovšem že s jistým zbystřením intelektu a zjemněním citu, jež byly následkem jeho většího vzdělání a proniknutí přírody. Ale při tom i dobrosrdečnost, dobromyslnost jasnookých, zdravých, přejících hospodyň, jež rády vítají hosty a rády si zatančí do pozdního věku sousedskou o pěkné hodince. Vyšel ze zdravých, neopotřebovaných, nevyssátých, neporušených generací, na něž teprv čeká postižení horečkou moderní kultury v celém jejím rozsahu, plný rozvoj všech vláken mozkových a citových až do zjevů chorobných v pokoleních příštích. U něho mohla začít, poněvadž byl již změkčelý a zněžnělý.

Lojzičce tato základní příčina celé jeho

Digitized by Google

povahy, způsobu myšlení a cítění byla zakryta. Ona jen pozorovala rozdíl mezi ním a sebou. Jej viděla ve světle toho pozorování a sebe ve stínu; líbilo se jí na něm právě to, co bylo tak prostě zdravé, pochybám nepodléhající, čisté a jasné. Jeho klid duševní, spokojenost, dobrota, veselost. Bylo to mimovolné pociťování právě těch známek, jichž nejvíc u sebe postrádala, jako nemocný pozoruje bezděky u každého nejdříve známky zdraví těch ústrojů, jež u něho stiženy třeba jen domýšlenou chorobou.

Jakkoliv tedy poslední jeho slova pokládala pouze za projev jeho shovívavosti, přece ji potěšila tím odkazem na budoucnost.

„Já sama jsem přesvědčena, že se tady stanu lepší," pravila. „Musím se stát!" dodávala důrazně jako v silném odhodlání. „Vždyť já tady vstoupla vlastně do nového světa, do nového života. Ach, kdybyste věděl — jednou vám snad o tom všem povím. Pak uznáte, že jsem ani nemohla jiná být, když jsem sem přišla, než jsem. Já vám budu jednou o tom povídat . . ." Hlas se jí

Digitized by Google

zachvěl, ústa pokřivila, oči sklopily se k zemi, neboť vstupovalo do nich horko.

„A proč ne hned?“ otázal se s účastí, zvolnil krok a pohleděl na ni přátelsky a mile dobrýma, jasnýma svýma očima.

„Jak daleko je ještě k hájovně?“

„Dobrých dvacet minut, a půjdeme-li pomalu, půl hodiny.“

Závora její sdílnosti byla odtažena, a její celá duše vystupovala znenáhla před něj, vylákána teplem jeho dobroty, jasnem jeho prostoty, silou rostoucí její důvěry k němu.

Celá její tvář oživla při tom pozvolném odkrývání smutku dosavadního života. V šedé její oči vstoupala všechna síla její vůle, všechen lesk jejího ducha, v její vážné rysy všechna cudnost její důvěry, všechna čistota jejích snah.

A vše to s jejími slovy dopadalo v jeho duši zbystřenou a zněžnělou mocným pohnutím. Chápal a rozuměl celé její bytosti, a z rozžhavené účasti klíčila v něm myšlénka, státi se této zápasící a hledající duši víc, než pouhým zvoleným zpovědníkem, naslou-

Digitized by Google

chajícím z povinnosti neb ochoty vzdechům jejích hlubin.

V celé své bytosti cítil rodící se, hřejivou žádost, přelíti do její duše svůj klid a své jasno, a rozehrát naopak tichou hladinu vlastní duše zkypělým tokem jejích citů a silným proudem myšlénkových jejích vznětů.

Zastíněný, skrytý potok jejího života, zpěněný a rozchvátaný zápasem s překážkami, soutěskami a úskalím, blížil se ke klidně rozlitému, jasně zářícímu, ale volně plynoucímu toku života jeho, a oba v tom blížení cítili v hlubinách svých rostoucí touhu po vzájemném splynutí a společné vyrovnané pouti k hlubším břehům dalšího života.

— — — — — — — — — — — —

Travnatá cesta z houštinky k podleské hájovně stala se počátkem příští jejich lásky, prošlehované za nedlouho blesky vášnivé touhy.

Žluvy nad nimi tou cestou flétnově pohoukávaly, stromy dřímotně chvílemi zašeptaly provanuty lehkým vánkem, mouchy a šídla kolem nich vydávaly v letu zvuky ko-

Digitized by Google

vových strun o sebe zavazujících, ale oni slyšeli pouze tichý šum blížících se z dálky svých duší, a krom něho nebylo pro ně hlasu jiného.

Když se setkali u hájovny se slečnou učitelovou, měla tato nasbíráno již přes půl košíku hřibků a ryzců a do večera jí ani nestačil; nesla krom něho ještě plný šátek. Za to Lojzička měla v košíku jedva na dně, a z toho většinu nahledal ještě pan Ventura.

Ale duši měla plnou a srdce přetékající.

XXI.

Odpověď na poslední Lojziččin list nepřicházela. Ale v nastalých nových dojmech nebylo ani místa na prudší a soustředěnější znepokojení. Nadešla škola a první povinnosti nového povolání, k nimž přistupovala s podobným pocitem utajovaného rozradostnění a povznešení duše i blahé úzkosti jako kdysi k prvnímu přijímání. Nová pozorování, nová hnutí probouzela v nitru nové úvahy, touhy a sebezpytování.

Digitized by Google

V celé její bytosti rozestřelo se s prvními pracemi pro školu, s prvními hodinami vyučování příjemné vědomí nastalé vlastní důležitosti a nových poměrů. Připadalo jí její vlastní nitro jako nový a mnohem prostornější, novým vzorem omalovaný byt, do něhož přestěhovaly se její myšlénky a city z bytu starého, těsného a již sevšednělého. Jako v nově vysvěceném a vyzdobeném kostele tam bylo, v němž se slouží první mše.

A i ty myšlénky a city v této nové prostoře počínaly si jaksi svátečněji, tlumeněji i vážněji, jakoby byly stále pozorovány.

Vycházkám a výletům nebylo sice odzvoněno nadobro, ale přece docházelo k nim řídčeji, ježto mnoho půldnů zabírala úplně škola, den se krátil, a podmračné i deštivé počasí vystřídávalo přes den jasnější pohodu. Nicméně styky s panem Venturou neutrpěly tím ujmy, naopak stávaly se častějšími, poněvadž k setkáním bylo ve škole mnohem více příležitosti. Blížení se obou proudů jejich duší dělo se pozvolna, takřka nepozorovaně, ale neodvratně, jakoby pod účinkem vyššího, přírodního zákona. O večerních

Digitized by Google

promenádách po náměstíčku nechodila Lojzička teď již sama s paní Kaškelínovou, nýbrž z pravidla ve společnosti slečny učitelovy, pana Ventury, slečny Kristýny, kaplana Hrušky a mladičkého podučitele Krouhálka, který přišel do Kejnova přímo ze soběslavského ústavu. Rozdělili se do dvou řad a chodívali v proudu prochazečů za jasných prochladlých večerů zářijových do půl deváté i do devíti. Vzájemné seznamování za těch důvěrných chvil se šířilo a prohlubovalo, domácnění v zdejší půdě zapouštělo hlubší kořeny.

Před svátkem Jména P. Marie psala Lojzička do Prahy paní Ulrichové k jmeninám. Byla tou pozorností povinna dřívější své dobroditelce, která před jejím odjezdem z Prahy dovršila všechnu svou laskavost k ní ještě tím, že k několika zlatým, jež Lojzičce dala s sebou matka, přidala hned z vlastního popudu slušnější zálohu, jakmile se jen Lojzička zmínila, že služné dostane nejspíš teprve až někdy v listopadu. Ušetřila jí tím ponížení dožadovati se ochoty té u paní domácí.

Digitized by Google

Lojzička vložila do svého listu všechnu radost nového svého života, všechno štěstí pozvednuté a vzpřímené své duše, neboť věděla, že se i paní Ulrichová potěší z těchto výsledků jako z díla částečně i svého, a že jí ten šťastný obrat životní bude od srdce přát.

Když psávala domů, nebývala Lojzička tak otevřena. Tlumila barvy, mírnila slova, a prostřikovala své řádky i starostlivostí, jak bude dál. Ale nečinila tak z neupřímnosti, nýbrž aby vynášením svého štěstí nevzbudila lítost Pepíčkovu a snad i trochu matčinu, která na tom světě tak málo užila. Ale paní Ulrichové psala přímo: „Nikdy jsem nedoufala, že budu kdy tak spokojena a šťastna. Vše je kolem mne tak pěkné, milé a dobré, že až si myslím: To nejsem ani já, která se tu v tom všem tak octla. — Jako jiná bytost kdybych byla, jako nově kdybych se narodila. A proto líbám Vám, milostivá paní, ještě jednou ruku za vše, čím jste mně k tomu všemu dopomohla.“

Třetí den po tomto Marianském svátku dostala konečně Lojzička z domova psaní

Digitized by Google

Jak je otevřela chvějícíma se rukama a čtla chvatně s dechem úzkostí zatajeným, dvéře do minulosti se rozezívly, výpar souterrainní kuchyňky ji obklopil.

Matka uznávala důvody jejího prvního listu, „to je všecko pravda, cos psala, ale Pepíčkovi to bylo přec jen strašně líto," čtla Lojzička s tlukoucím srdcem, „těšil se, že k Tobě pojede, povídal o tom celé dni, skládal na to naděje, a když přišlo to Tvoje psaní, dal se do pláče a nebyl k utišení. Já mu to vymlouvala, jak jsem mohla, ukazovala na ten nečas venku, ale to víš, nemocnému člověku těžko co vymluvíš, pořád ved' svou, že už ho nechceš, že už na něho zapomínáš. A když přišlo druhé Tvoje psaní, sama jsem se potěšila, že ho tak hezky zveš, ale on že už teď nepojede; teď už jsem moc slabý, říká, a já taky myslím, že už je teď pozdě. Jde to s chudákem horem pádem s kopce. Celý den už skoro leží, a kašle až až! Ale při tom má pořád ještě naději a naříká, že takhle ztratí zase celý rok, a jak že to s ním bude ještě dlouho trvat, a když tak začne naříkat, srdce mi

Digitized by Google

to může utrhnout. A já už jsem taky celá utahaná, protože celé noci s ním nespím, na prsou mě bolí a nohy mám jako zpřeráženy, tak že se sama bojím, abych z toho všeho neulehla. Pepíček dříve přece ještě vzal někdy housle do ruky a zahrál si, ale teď už ani to ne, onehdá jsem mu musela sundat křížek, víš ten, co visí nad mou postelí, a on ho držel celé odpoledne až do noci v rukou a modlil se, mně zrovna jakoby nůž v srdci obracel, když jsem se na něj podívala, já myslím, že to už dlouho s ním trvat nebude, a taky pan doktor to říká. Kdybys měla čas, přijeď, abys ho ještě viděla.“

Následovaly ještě zprávy o domácích, o návštěvě pana katechety z učitelského ústavu, že od officiálů posílají nemocnému každý den polívku a ještě několik jiných drobností z šedého všedního života v tom starém domě v Opatovické ulici, jenž Lojzičce se už zdál jak za devaterými horami.

Matčiným dopisem zavanul však k ní opět těžký vzduch úzkého jeho dvorku, a bolest minulosti stiskla jí srdce. Několik

Digitized by Google

následujících dní bylo úplně zničeno. Odkládajíc psaní, pobouřena a rozlítostněna, vzdychla v prvním dojmu z hlubokosti své tíže: „Kdyby už Bůh dal, a byl jednou konec!“

Čísi neuprosná ruka jakoby jí vetkla vší silou do duše obraz vyzáblé tváře Pepíčkovy, hubeného jeho krku, na němž viděti úzkostný pohyb tepny, propadlých, těžce se zvedajících jam prsních, a kloubnatých dlouhých prstů, svírajících křečovitě černý křížek s plechovým tělem Krista.

Trčel jí ten obraz v duši jako strašák v kvetoucím poli, takže všecky světlejší myšlénky, jako poplašení ptáci ji míjely. Viděla ze zapadlých Pepíčkových zraků, plných hořícího neštěstí, vyrážeti velké slzy a splývati zvolna po jamkách tváře, viděla krk jeho otřásati se ve vzlykotu nad tím prvním jejím psaním, a bolestná úzkost ji projímala při této představě.

Nyní cítila, jak nenapravila svou první chybu druhým dopisem. Způsobila nemocnému bolest v posledních dnech jeho, zadupala jeho naději, vytrhala dravě radostné

Digitized by Google

očekávání, jež z ní vyrůstalo, zkalila svůj vlastní obraz v jeho duši. — Proč neměla hned tenkrát pochopení pro tento účin svého listu? Omývala v něm vlastně jen svou sobeckost, sváděla rozhodnutí na počasí, ale jaký dojem způsobí list na bratra, neuvážila. Jeho cit vyloučila z počtu.

Nyní uchvacela ji v pobouření jejím vášeň, rozbolestňovat svou duši těmi výčitkami. Zveličovala a nadsazovala svou vinu, aby hroty její hlouběji vnikaly a trest byl tím větší. Každou hlásící se námítku netrpělivě utápěla v přívalu sebeobžalob, a matčin souhlas s důvody jejího prvního listu jí připadal jako krvavá ironie.

Ale tento první záchvat pobouření utloukl se zvolna vlastní prudkostí a přešel v tišší, ale tím hlubší rozlítostnění. Vinu svou však proto neumenšovala, a bolest z ní nebyla sic už tak divoce dravá, ale tím stálejší. Lojzička pak pohlížela na ni a snášela ji tak, jako něco, co přijít nezbytně muselo, jako konečný shluk opozdivších se u ní slz soustrasti a zármutku nad nešťastným osudem bratrovým, nad zlomeným jeho

Digitized by Google

životem, nad zhynulými a ještě hynoucími jeho nadějemi, nad přetrpenými a ještě zakoušenými jeho bolestmi.

„Neměla jsem dřív na to času," říkala si, „vše odstavil ten zápas o mou vlastní budoucnost, ale teď to přišlo, teď se to prolomilo a musím to vytrpět. I bolest má své zákony, a nelze se jim vyhnout."

A v této myšlénce nalézala chvílemi mnoho útěchy i síly.

Byly však opět jiné chvíle, kdy převládala v jejích dojmech taková zvláštní, nepříjemná, svíravá úzkost, skoro bázeň, která jí vstoupala až do hrdla. To bývalo, když začala uvažovat, má-li se podívat domů, aby bratra ještě viděla. Sama necítila po tom touhy, ale uvažovala, má-li vyhovět přání matčinu. S ostrou určitostí a až příšernou plastikou vystupoval jí v těch chvílích na oči jejich pražský byt. Viděla s úžasnou jasností ten moment, až vstoupí.

Mihne se průjezdem, zahne na dvorek a odtud seběhne po osmi vytlapaných schodech do souterrainní, cihlami dlážděné chod-

Digitized by Google

bičky, z které jdou jedny dvéře do jejich kuchyňky, protější k sousedce Hlaváčkové a třetí, v levo, do dílny. Otevře ty první a proti ní vyvalí se dobře známý výpar prádla a odestlaného lože. A z toho lože otočí se k ní Pepíčkova hlava rozházených, spocených vlasů, s tou bezkrvou tváří pootevřených okoralých rtů, z nichž vychází horečný chvátavý dech souchotináře. A jak ji spatří státi ve dveřích ozdravělou, svěží, se zarůžovělými tvářemi, oblečenou v nedělní šaty, pohlédne na ni tak neskonale bolestně, ústa škubnou sebou v lítosti, jak ona je tak šťastna, jak ona došla cíle, kdežto on je bídný, umírající, a jen on uprostřed všech ostatních a právě on!

„Tak jsi se přijela na mne naposled podívat — se mnou se rozloučit," vyrazí namáhavě, a nadzvednutá hlava jeho těžce klesne zpět na zvlhlý polštář.

„Vidíš, vidíš — nechtělas, abych k tobě přijel, a mohlo mně být líp a moh' jsem se snad uzdravit," vydere se mu po chvíli ze rtů s hořkou výčitkou, a těžké slzy se mu vykutálí ze zapadlých očí.

Digitized by Google

A v tom okamžiku i matka zakývne třikráte rychle za sebou svou hlavou v žlutém promaštěném šátku a přejede si tvrdou dlaní obličej, stahující se k bolestnému pláči.

A právě při této poslední představě, jež vystoupila jí před oči s děsivou jasností, sevřela ji pokaždé ta nevýslovná bázeň, že se až ustrašeně ohlížela kolem sebe, je-li ve svém pokoji v Kejnově a je-li tu sama a nejsou-li ty zjevy někde za ní ukryty za záclonou.

A bylo jí vždy tak strašlivě úzko při té myšlénce, až se jí zdálo, že jí srdce ustává tlouci a že jí nitro bázní zjinovatí. Dostavoval se ten pocit pokaždé s bezpečnou pravidelností, jak jen začala uvažovat, má-li jeti domů, aby uviděla ještě bratra, a způsobil, že odkládala své rozhodnutí den ze dne, až tu byl začátek října.

XXII.

Zahrada pana děkana až na několik chladných aster, bílých a fijalových, schudla

Digitized by Google

už úplně, lípy před kostelem, oloupeny, třásly posledními zbytky žlutých svých lístků, hřbitov sesmutněl a hroby na něm jakoby němě vyvstaly v očekávání...

Podrážděný sychravý vítr cuchal a rval zarostlé břehy, v nichž řeka ustydlá a jako hutnější s kvílivým šumem pohřbívala spadalé svadlé listí olší, topolů a vrb, na polích bylo jako po uklizení, samá oranice, na níž lehaly za večera fialové stíny časných soumraků. Na posečených lukách, na prořídlých stráních a březích pásly se za pošmourných chladných dnů zlenošilé krávy, v příkopech a na strniskách rozeseta byla bílá těla ztučnělých hus, a ohně pasáků jako pohřební pochodně léta planuly na mezích, a jejich modrý kouř větrem rozšlehaný nízce a jako lepkavě vinul se daleko do kraje zanášeje tam zápach pejřavky. Poslední ptáci v krouživých hejnech se sletovali, vrány s teskným křikem vylétaly vyplašeny střelnými ranami, jež se ozývaly se všech stran, doubravy zrezavěly a ovocné aleje stály podél cest jako řady oškubaných žebráků, v nichž prázdná hnízda podobala se opuštěným spáleništím.

Digitized by Google

I jeřáby stály již holé a smutné bez krvavých zrn svých plodů, jež odstěhovaly se na bílé štíty a nad okna stavení a tvořily tam korálové guirlandy a věnečky. Pouze někde scvrklý a ztemnělý chumáček smutně visel na holé sněti mezi žalostnými zbytky listů.

Jedině stichlé jehličnaté lesy stály tu v nezměněném bohatství své věčné zeleni a lákaly ve svůj klín jako do zapomenutí zemřelého léta a plenící jeseně.

A čím zjevnější a chvatnější bylo chudnutí a zmírání ostatní přírody, tím více to táhlo Lojzičku do jejich samoty. Kolikráte dopoledne po škole chvátala k nim přes most ve vyvstalé, nepotlačitelné po nich touze.

Již zdomácněla trochu v té zdejší přírodě a hleděla na ni vycvičenějšíma očima. Sledovala to rychlé vadnutí a nezvratné mizení, věděla, co ubylo a kde. A bývalo jí lítostno u srdce, když si vzpomněla, jak málo a krátce toho všeho vlastně užila. Teď jakoby chtěla pozůstalé ty zbytky křečovitě

Digitized by Google

zadržovat. Kde jen cestou k lesu na mezi neb v příkopě zahlédla opozděnou osamělou chrpu, žlutý splihlý terč jestřábníka neb růžovou rezavící paličku jetele, běžela k nim, ale v posledním okamžiku bála se je utrhnout.

„Zůstaň tu, užij toho ještě!“

A když pak přišla do lesa, kde nakypřelé peřinky mechu jako na oklamání vábily nejsvěžejší zelení, kde vysoké smrky stály v pyšném vědomí své nedotknutelné zdoby, přec hluboká zamlklost cest tesknĕ dotkla se její duše mluvíc o usínání a hynutí. I provanul chvílemi i vrcholy stromů jako nezadržitelný stesk nad tím odumřením hlasů, ale hned pak zašumělo to v nich tiše, jako důvěrným šeptem útěchy.

A jak rostla a šířila se v nitru Lojzičky zbystřená a chápavá účast pro přírodu a soustrast s jejím chudnutím a odumíráním, i její srdce něžnělo a bohatlo.

V tom tichu samoty lesní přepadávala ji náhle a s jakousi nezbytnou již pravidelností prudká a žhavá vzpomínka na Pepíčka.

Digitized by Google

„I jej ten podzim zkosí, a on ani neužil toho, co já," zařezávalo se jí bolestně do srdce. A vzpomínala i na matku, co ta za ten celý svůj život užila krom věčného lopocení, starostí a zármutku.

Dříve nikdy takovýto prudký stesk ji neuchvacel, vzpomínka na ně doma se neozvala. Kde se vzala nyní ta změna? — Zde povstala, zde v Kejnově, zde v přírodě, jejím vlivem.

A býval ten stesk někdy tak prudký, takový příval soustrasti se přihrnul do duše, že celá jím nasákla a se zatížila, a Lojzička nemohouc se přemoci propukávala v bolestný pláč. To opozděný cit pro ty tam doma se prolamoval v její duši, to opozděná láska k nim zde beze svědků bolestně se rodila v posvátnosti samoty. A o této změně v hlubinách svého nitra neřekla nikomu ani hlásky.

Ani panu Venturovi.

Chovala ji jako žhavé tajemství v schráně své duše, a každé její prozrazení by se jí bylo zdálo prohřešením a znesvěcením. Pouze v jejích očích chvělo se zvláštní operlení,

Digitized by Google

chladná jejich šeď jakoby se oteplila a zornice jejich jakoby se prohloubily. A taková čistá zář někdy z nich vyšlehla jako odlesk nového zapáleného ohně v její duši.

V novém životě vyklíčily nové síly a city. Přesazená rostlina do jiné půdy rozkvetla v ní a nabyla jiných plnějších barev a vydávala první výdechy čisté zatajené své vůně.

— — — — — — — — — — — —

Stalo se v té době, že když se jednou vracela z lesa domů, zahlédla u prvního domku za mostem, u něhož bylo narovnáno před plotem několik starých klad a trámců, mladého zubožené vrabce, který se krčil s roztaženými křídly na podezdívce plotu. Když se přiblížila, slyšela, jak vyráží z hrdélka tenké, pronikavé, bázlivé zvuky a jak černé tečky jeho oček blikají v hrozné úzkosti. Těžce poposkočil, zatřepal křídly, chtěl se vznésti, ale neměl síly a spadl jako hrouda za trám, kde se v úzké prostoře poplašen utloukal.

I pronikla ji lítost k ubohému tomu šedému tvoru a chtěla mu zas pomoci na

Digitized by Google

podezdívku. Přemáhajíc silnou bázeň a rozčilení, sáhla proň třesoucí se rukou a chopivši jej, ucítila v hrsti bušící jeho srdíčko, jež jakoby mu chtělo vyskočit z prsíček. Všecka se třesouc pohlédla naň a viděla, že u kořene zobáčku krvácí a křídla že má celá odřená. I přitiskla jej k prsům, jakoby jej chtěla utišit, pozvedla k ústům a zadýchala naň, i několik konejšivých slov dojemné útěchy jí vyšlo přes rty, jakoby promlouvala k polekanému nemocnému dítěti.

„Zahyne tu," napadlo ji, když jej chtěla položit opatrně zas na podezdívku. „Děti ho chytnou a umoří." A mžikem rozhodnuta, v radostném a pevném odhodlání odnesla jej domů.

Již druhého dne vzpamatované ptáče poskakovalo v jejím pokoji, a ona opakovala v jakémsi usměvavém soucitu již po několikáté staré paní, Vihance i jejím dětem (jež se přicházely na vrabčíka dívat), jak jej donesla domů.

Paní Kaškelínová rozveselena její horlivostí a k stálému tichému smíchu naladěna

Digitized by Google

jejím vzrušením a poplašenou starostlivostí o toho „štěbetu“, přihlížela se stařeckou shovívavostí, jak se mu překotně shání po zobu a po pití, a jen potřásala bílým svým čepečkem, jakoby chtěla říci:

„Kdyby to byl aspoň kloudný pták, tak bych se už nedivila, ale vrabec, pro Pána-boha!“

„Co pak slečinka neměla doma žádného kanárka?“ optala se jí jednou dobrácky, když mu Lojzička nesla od štoudve misku s vodou.

„Ne, nikdy. — Ani ptáka, ani květiny.“

„A proto tedy taková starost. Je to na poprvé! — Ale já bych v městě musela mít nějakého zpěváčka v kleci, to by mi bylo smutno. A květiny taky za oknem.“

„Nám by byly uvadly. Slunce tam nepřicházelo.“

„Leda to. Jak není slunce, tak je konec,“ hovořila stará paní, ale Lojzička již byla ve svém pokoji a neslyšela ji. Stála skloněna u okna, a rozčepýřený vrabčák vyskočil si za ni na židli, a již jakoby čekal,

Digitized by Google

až mu přichystá jeho proviant do klece, která byla stále otevřena a z níž mohl, kdy se mu zalíbilo.

Rozumí se, že i ve škole Lojzička vyprávěla o svém zachráněnci v radostném vzrušení.

„A proč jste se ho ujala?“ optal se s tichým úsměvem pan Ventura, když byli jednou sami.

„Bylo mi ho líto, opuštěnečka malého,“ odpověděla, a teplo vstoupalo jí do tváře a do očí.

„A teď máte radost, viďte?“

„Mám,“ zakývla a sklopila oči na své ruce, jimiž náhle nevěděla, co činit.

„A přemýšlela jste a uvažovala dlouho?“ Bílé jeho zuby zajiskřily z úsměvu.

„Ne, ani chvíli,“ odpověděla, zapálila se do červena a utekla mu.

Celý den jí to vězelo v hlavě, a ten jeho úsměv jakoby jí stále svítil před očima.

Skutek zrodil se bez úvah, a ovocem jeho byla čistá radost. A jaký nepatrný skutek — takový šedý rozcuchaný vrabčík —

Digitized by Google

ale přec jen skutek. Slova konejší, omlouvají, uklidňují snad na chvíli, ale radost z nich neuzrává a výčitky se vracejí. Je to květ utržený na půli cesty, květ bez plodu. Brázdy předsevzetí se jím zakryjí, ale símě v ně nezapadne, žeň nevzejde...

Ale jak přišel najednou ten čin tak náhle, tak maně, tak bez úvah? —

Pro tu radost z něho? — Ne, nečekala jí. —

Že se jednalo jen o zaprášeného opelichalého vrabce, o oběť bez odříkání? — Či že teď již vůbec byla lepší? — —

Neuvažovat dlouho a činit dobře, v tom je celá moudrost života, čistá radost blahoslavených. Činit dobře lidem i němé tváři.

Kdyby byla vzala bratra k sobě hned tenkrát, když matka poprvé psala, jistě by se jí bylo srdce zahřálo, duše vyjasnila a nebylo by výčitky a bázně v ní.

Vzplanula nyní všecka tou myšlénkou, a nebylo již pochyb v jejím srdci. Proud její duše přiblížil se v těch dnech kol še-

Digitized by Google

dého vrabčíka nenáhlým obloukem již až k samému jasnu průzračné, prosté duše Venturovy.

XXIII.

Dne 14. října dopoledne dostala Lojzička zprávu, že Pepíček včera k večeru umřel.

Psaní přišlo o půl jedenácté, a paní Kaškelínová sama je přinesla Lojzičce do pokoje, kde tato ležela na pohovce krčíc ramínka v teplém vlněném šátku, do něhož byla celá zachoulena. Nastydla se v posledních sychravých a deštivých dnech, tak že musela ulehnouti, jak ji zima roztřásala, že až zuby jektala. Paní Kaškelínová, celá polekaná, poslala hned pro lékaře, který však již druhého dne zaplašil její obavy, ale nařídil, aby slečna několik dní nevycházela ani na krok. Vyvinula se ze všeho jen prudká rýma se slabou anginou. Horečka skoro již úplně přestala, jen hlava a krk pobolívaly. Lojzička byla trochu bledá a jako uněžnělá,

Digitized by Google

ale jinak bylo jí už volno. Příjemné takové uslabení a jako uvláčnění cítila v celém těle.

Když otevřela psaní a přečtla je (paní Kaškelínová zatím přikládala do kamen), srdce se jí bolestně sevřelo a prudká lítost rozlila se celou hrudí.

„Pořád tě čekal, do posledního vydechnutí," psala matka v krátké neurovnané zprávě, jistě ještě naplněna obrazem umírání, „pořád na dvéře koukal, ale ty jsi nešla a nešla. Pozejtří v jednu hodinu je pohřeb, tak aspoň na ten přijeď." —

Lojzička bolestně zavzlykala, potom náhle složila hlavu do rukou na stůl a dala se do usedavého pláče.

Paní Kaškelínová se rychle od kamen obrátila, pak zavřela dvířka, oklepala ruce jednu o druhou, povstala a popošla k pohovce. Vytušila hned, jakou to její slečinka dostala zprávu, neboť věděla o beznadějné nemoci jejího bratra. I šedivý vrabec přiskákal a dívaje se hned pravým hned levým očkem na plačící svou paní, tázavě několikráte zapípnul.

Digitized by Google

Lojzička i v přívalu své bolesti a lítosti cítila, že stará paní stojí u ní a hledí na ni. I pozvedla slzami smočenou svou tvář a řekla zajíkavě: „Tak už chudák dotrpěl," a hned zas jak v novém příboji lítosti zakryla tvář rukama a zaplakala, až se jí hlava třásla.

— — — — — — — — — — — —

Po tomto úlevném záchvatu pláče a po mateřských dobrých slovech paní Kaškelínové, která jí hlavu hladila a k prsům přivíjela, zmírnila se prudkost první bolesti.

Po obědě seděla již Lojzička bez pláče u svého stolku a chystala se psát psaní. Paní Kaškelínová odešla s Vihankou na faru pro nějaké astry a snad jiřiny, budou-li ještě jaké, aby uvily z nich věnec, který Lojzička chtěla poslat do Prahy.

Bylo jí nyní, jak tu tak seděla v své samotě, chystajíc se již půl hodiny napsati matce list, jakoby všechen její zármutek se slil po dopoledních záchvatech v cosi hmotného v jejích prsou. Jakoby jí srdce nabotnělo a celé obolelo, že ani dýchat dobře

Digitized by Google

nemohla. I všechen další pláč jakoby byl uzavřen v té těžké hmotě bolesti a vzdýmal ji nemoha ven. Jen jak se vždy znova vracela k těm slovům dopisu, jež jako tvrdé kameny zapadly jí na dno duše: „Do posledního vydechnutí tě čekal, ale ty jsi nešla," prudká lítost zahýbala pokaždé tou bolavou hmotou a pak zlehka ale dlouze ji sevřela.

„Teď už nečeká... už je konec!" proplulo potom vždy v zápětí její hlavou jako světlo, kterýmž kdosi prošel jejím myšlením.

„I výčitky v něm zhasly... i očekávání. Všecko zledovatělo! — Na vždycky. — Ani zprávy o něm už mě nebudou rozbuřovat a jitřit... Není ho už vůbec!" — —

„... A umře, když nemohu ani na pohřeb. — Snad schválně. — — Dobře tak na mne!! —"

Srdce se křečovitě stáhlo a ústa zkřivila.

„Už ho neuvidím .. Nikdy! — —"

V prudkém tom útoku rozpoutané lítosti znova se jí oči zalily slzami.

Digitized by Google

„Pořád jsem odkládala... a on čekal,“ trýznila se v jakési vášnivé potřebě obnažovat a sama před sebou pranýřovat svou vinu.

„A já ho viděla v duchu čekat, ale já — jsem se bála, tak jsem se bála!... Teď už — — do jámy zapadne, hlína ho pohřbí...“

Silné, několikahodinné již pohnutí duševní rozžhavilo jí hlavu; její představivost, podrážděná vracející se horečkou, navěšovala na její myšlénky obrazy úžasné plastiky a podrobností.

Tak teď viděla jasně hřbitov olšanský v podzimní deštivý ten čas, železný kříž u vysoko vyvstalého a jako ojedinělého hrobu otcova (vše ostatní jakoby se bylo oddálilo a ztratilo v šedi deště), vleklý pohřební průvod táhnoucí se v mlze po silnici, rakev doma se zakrslými zakřivenými pracničkami (dlouhé víko s bílým křížem stálo opřeno u okna) a v ní mrtvého Pepíčka: stuhlé ruce skříženy, vlasy ještě vlhké na lesklém a tuhém polštáři, pootevřená ústa s vyšklebe-

Digitized by Google

nými zuby mezi bezkrvými rty . . . jak u nebožtíka otce, zrovna tak — vše s drtící určitostí.

Hrdlo se jí sevřelo úzkostí, dlaň přejela oči, jež se vytřeštily v hrůze ven, aby zachytly obraz skutečnosti a zaplašily jím tam ten zoufale smutný — tam v duši . . .

Studené a těžké mraky táhly nízce nad silnicí. Ale samy jakoby nemohly vydati deště, jsouce jaksi příliš hmotné a ustydlé. Jen jak vítr se o ně opřel, vystříkla pokaždé prška, jež rozšlehána a větrem nesena narážela švihavě na okna v šikmých prouhách.

Šedý vrabčík Lojziččin poskakoval a vrtěl se nepokojně před klecí, pokrucuje mrštně hlavou jako v údivu, proč že jeho paní tak smutna a nehybna sedí a ani si ho nevšímá.

— — — — — — — — — — — —

„Ah, vždyť já musím psát, vždyť já musím," vzpamatovala se Lojzička již pokolikáté z opětného ztracení se v těžkých svých představách, a jakoby je zahnati chtěla, přejela si dlaní horké čelo.

Digitized by Google

V přemítavé její duši vyrostla za posledních dnů zvláštní myšlénka, v které pro ni spočívalo mnoho úlevy. Vyklíčila bezděky a takřka nepozorovaně v podzimní přírodě za samotářských procházek v lese z hlubších a stále častěji se vracejících vzpomínek na starý domov, na lopotivý život matčin, na zemřelého otce, na zlomený květ života bratrova a ze vzbuzených vzpomínkami těmi úvah.

„Nebylo v kmenu našem dost síly, abychom my děti, oba dva, mohly vyrůsti v lepší život. Půda, v níž tkvěl, byla příliš chudá. Jen pro jednu odnož dostalo se tak zrovna dost mízy k novému, samostatnému životu — pro druhou se již nedostalo. Musela uschnout před časem, bez květu, bez ovoce . . .“

To byla ta myšlénka, jež se v ní znenáhla vkořenila a z níž do její duše plynul uklidňující smír, poněvadž zjevovala jí osud bratrův jako neodvratný následek usouzených poměrů. Cosi jako zásvit tuchy pevných zákonů v sudbách rodin i jednotlivců, zákonů příbuzných odvěkým, neměnným a nezměnitelným zákonům přírody, proti nimž každý

Digitized by Google

zápas i protest je marný, rozbřeskovalo se za těch dnů v její duši. Tušila souvislost ba spjatost těch zákonů nad přírodou i lidstvem, poněvadž sama se přiblížila přírodě zbystřenými smysly, zacítila vliv její na sebe a svou vlastní souvislost s ní.

Bylo to vše v ní dosud nejasné a neurčité, ale měla to již v duši jako paprsek světla, zapadlý do ní z pramene dosud neznámého, nezpytovaného, ale vyvolávající jako každý jiný ihned týž účin jako po uvědomění si jeho zřídla.

A ještě něco ji při tom těšívalo. Bylo to opět ono opakované pociťování vnímavosti vlastní duše, radost z nového objevu ukrytých v ní sil, jako tehda v té noci po nezapomenutelném večeru onoho dne, kdy poprvé byla na faře.

— — — — — — — — — — — —

Teď, když vytrhla se sama násilně ze svých zádum a představ a připomněla si, že je již nejvyšší čas dáti se do psaní, aby s ním byla hotova, než paní Kaškelínová přijde s květinami, první, k čemu se vrá-

Digitized by Google

tila, byla přirozeně ona myšlénka o nevyhnutelné a naplněné již nyní sudbě bratrově. Vproudilo jí z ní do duše i teď trochu uklidnění a úleva bolesti.

Byla rozhodnuta, že vloží ji též do dopisu matce, neboť nepochybovala, že i jí vytrysknou z ní krůpěje útěchy. I chopivši se péra, přejela si levicí ještě jednou čelo a tvář a jala se psát plna horlivosti a zaujatosti.

O vlastní své churavosti se příliš nešířila, nýbrž takřka jen letmo se zmínila, aby matku zbytečně nepolekala a nepřidala jí nových starostí.

„Přijela bych ráda na pohřeb, ale nemohu, nastudila jsem se trochu. Doufám však, že se na Dušičky podívám do Prahy a tu pak spolu půjdeme na Olšany. A již se nermuťte a neplačte příliš, milá maminko. Pomyslete, že v tom byl nezvratný osud. Nerozvinou se na každé květině všechna poupata v květy, nebývá na to síly. Zvlášť mají-li rozkvést pro jiný život, pro nové ovzduší. Příčiny jsou rozličné a následky jejich zrovna již předem určené. Kdo může

Digitized by Google

si dávat vinu, neb obviňovat jiného? Nemohlo být jinak, a každé vzpírání osudu je marné.“ (Opakovala tu již podruhé tyto myšlénky, aniž toho pozorovala.) „Proto neplačte, maminko drahá, nepoddávejte se příliš bolesti, abyste snad sama si neuškodila. Pamatujte na svoje zdraví.“

Chtěla vyjádřit matce co nejsrozumitelněji své úvahy, suggerovat jí je takřka, a stala se rozvláčnou. S úzkostí se mimo to vyhýbala úmyslně všemu prozrazení vlastního zármutku, aby jeho výlevy nejitřila bolest matčinu, ale tím se stalo její psaní suše napomínavé, obezřelé a chladné. Mluvilo skoro jen rozumem, cit zůstal zakryt. Napsala plné čtyři strany, v nichž však byl téměř samý variant základní oné myšlénky, a jen že tak tak byla s dopisem hotova, když se vrátily paní Kaškelínová a Vihanka z fary přinášejíce koš aster, navadlých již jiřin, větviček zimostrázu a symphoricarpu s kulatými, jak sníh bílými bobulemi mezi listy.

Daly se ihned v kuchyni do práce, a poněvadž Lojzička neuměla víti věnce, tří-

Digitized by Google

dila a podávala aspoň květiny, aby přec také něčím přispěla na první ozdobu hrobu Pepíčkova.

Hlava ji bolela k rozskočení, ale za to tíže vnitřní bolesti jakoby se po napsání dopisu byla vyčerpala a nyní při rovnání květin opadávala a rozlévala se v tichý a měkký stesk. V očích sbíraly se jí lehce a téměř nepozorovaně slzy a stékaly na omoklé květy a větvičky, jež ruce její rovnaly.

I vzpomínka na bratra pozbývala děsivosti. Obraz jeho ztrácel v představě její onoho svíravého dojmu hrůzy, jenž z něho padal na její duši, a obestíral se znenáhla klidem a jakýmsi měkkým posmrtným ozářením. Záhy přišly i návštěvy, aby Lojzičce projevily svou účast: Pan řídící s dcerou, slečna Kristýna z fary, pan Ventura a po odpoledním prospání a svačině i pan děkan s páterem Hruškou. Měli mnoho srdečných slov úlevy a útěchy. Mysl její se hovorem rozptýlila a zármutek bolestí spjatý se volně roztékal.

K večeru uložen věnec do krabice, paní Kaškelínová podložila jej vrstvou papíru na

Digitized by Google

zavařeniny, pokropila, uzavřela, a Vihanka jej odnesla i s psaním na nádraží.

— — — — — — — — — — — —

„Jen jestli přijde v čas?“ znepokojovala se večer Lojzička, čím dál více, v jakési utkvělé a rostoucí starosti o věnec. Tváře jí hořely a hlava bolela. „Takhle aby nedošel až po pohřbu?!“ zadívala se v ulekání na jasnou tvář paní Kaškelínové v bílém čepečku, svítícím v přitlumeném světle lampy.

„Vždyť jsme ho poslali jako rychlozboží. Dnes po deváté je v Praze a zítra dopoledne ho paní matka dostane. Nemějte starost,“ uklidňovala a konejšila stará paní zvoníc rychle svými dráty a s mateřskou starostlivostí pohlížejíc na Lojzičku.

„A lehněte si raději,“ pravila po chvíli a sáhla po její ruce. „No bodejť! Jako oheň ji zas máte. Jděte, jděte, já vám uvařím trochu thé a dám vám na hlavu obkladek. Bylo toho dnes na vás moc!“ A již odkládala pletení a vstávala.

— — — — — — — — — — — —

Za hodinu potom bylo již v Lojziččině

Digitized by Google

pokoji ticho a tma, jen na zdi u hučících kamen šlehal a třásl se červenavý svit rozhořujícího se a praskajícího v nich uhlí.

Ale Lojzička neviděla jeho vyšlehující jazyky, Lojzička ve svém pokoji ani nebyla, ač ležela na lůžku s ovázanou hlavou a s peřinou až po bradu vytaženou.

Byla schována a skrčena v krabici s věncem a jela s ním do Prahy. Byl celý takový veliký, a i květy jeho byly zveličené. Ale nebylo na tom pranic divného. Viděla se zcela určitě mezi dvěma hvězdami aster a třemi bílými bobulemi pamelníku v takové šedivé, slabě osvětlené prostoře, z níž padá světlo právě jen na ten věnec a na ni. Ale takové jen stlumené, blikavé světlo, skoro na shasnutí. A ruce její stále ten věnec doplétají a dovazují. Schází už jen zcela malý kousek, ale ona nemůže být hotova. — A vlak jede a jede černou nocí, ale zcela bez hluku a bez otřesu, spíš jakoby padal než jel. Míjí stanici za stanicí, zahvízdne (ale taky jen tak divně, že to nikdo vlastně neslyší, ač každý ví, že zahvízdl), zastaví se na mžik a zase jede dál. A už je zcela

Digitized by Google

blízko Prahy, ale věnec není pořád ještě dovit. — Lojzička chvatně plete a váže, stále mezi těmi dvěma astrami a třemi nalitými bobulemi, jež vidí tak určitě se bělat ze zeleni listů, že kdyby sáhla jen na píď od své hlavy, jistě by je nahmátla...

A najednou jako kdyby vlak stanul a převalilo se něco takového šedivého a k nepřečkání dlouhého, v němž zmizelo všecko, jen ona a ten věnec ne. Hučelo to jako voda, a ona s tím věncem v tom plavala a věděla určitě, že ji to donese domů, do Opatovické ulice. — Najednou na té šedivé vodě skutečně zableskло světlo, takové divné, chrpovitě rozstříknuté, ale jak přichází blíž, vidí, že je to lampička — kuchyňská lampička, co u nich v Praze stává vždycky na jarmárce. — I teď tam stojí, a matka při ní vyndavá věnec a vidí ji — Lojzičku, mezi těmi dvěma astrami... Usmála se tak zvláštně, zakývala hlavou a řekla tak divně (beze zvuku, ale Lojzička to zcela dobře věděla): „To je dost, že jsi přijela. Ale jedeš pozdě, i s tím věncem. Koukej!“ a obrací se do kuchyňky, v níž je takové mra-

Digitized by Google

zivé šero, naplněné úzkostí... I Lojzička se obrací a vidí rakev, rakev bez víka (to je opřeno o okno), ale již prázdnou... zcela prázdnou, ale jako přichystanou — — Nic nemusela matka vysvětlovat a mohla dál kropit na jarmárce prádlo u té lampičky; Lojzička ví už zcela určitě, jak se to všecko stalo: Pepíček už je na svatém poli, v hrobě; musel jet bez truhly, protože věnec nepřišel v čas. A věděla taky, co teď přijde: Ta truhla tady zůstala, a teď, když ona přijela s věncem pozdě (to v té šedivé řece to tak dlouho trvalo), musí jej tam do ní dát...

Strašná úzkost ji sevřela, jak se k ní blížila (pořád mezi těmi dvěma astrami a třemi bobulemi). A v tom okamžiku, když už byla skoro u ní, že viděla dobře, jak je bíle vyložena, i to víko od okna se prudce hnulo (tak samo od sebe, jakoby se chtělo přiklopit), a Lojzička strachem vykřikla a hrůzou vytřeštila oči...

Probudila se z horečnatých mrákot, a trvalo chvíli, než poznala, že je ve svém pokoji a ne v Praze. Srdce jí bušilo, jakoby

Digitized by Google

jí chtělo z hrudníku vyletět. Napila se vody, otřela si tváře a začala se modlit... Ale za několik minut náhle a zákeřně odplavily ji od modlitby zase ty horečnaté sny a unášely ji na svých zkalených vlnách.

... Byla zas doma v kuchyňce a viděla výkrop Pepíčkův. Matka její stála před rakví v černém smutečním šátku a v upracovaných svých rukách žmolila bílý kapesník. Najednou do kuchyně všustí paní domácí v hedvábných šatech, přistoupí k její matce a něco jí říká. Matka nic neodpovídá, jen vrtí hlavou, a to tak chvíli. A tolik smutku je v tom. Ale pak obě dvě se najednou ohlédnou ke dveřím, kde stojí ona, Lojzička.

„No, že už jdeš!“ říká jí paní domácí. „Dala jsi dlouho na sebe čekat, už jsme chtěli jít. — Pojď, pojď a zavři dvéře, táhne to,“ dodává nelaskavě poroučivým svým hlasem, že až Lojzičku projal vlažný pocit studu Chce vejít, ale v tom zpozoruje, že zapomněla věnec a že se musí proň vrátit. I vyklouzne zas ze dveří a utíká průjezdem kolem pana domácího (jenž tam popochází

Digitized by Google

a zvoní klíči v kapse) na ulici a odtud ku dráze. Ale nejsou to ulice, kterými probíhá, jsou to pole — pustá, holá pole — daleko široko, k nedohlédnutí. A ona utíká, utíká, aby přišla v čas, ale najednou ztratí směr, neví kudy kam, nikde stavení, nikde světla, a už je tady večer, a stmívá se a stmívá. — A Lojzička cítí, že přijde pozdě — strach na ni padá, úzkost po ní sahá z té tmy... někdo běží za ní, ona neví kdo, hrůza ji obchází, vykřikne a... v tom se opět probudí.

— — — — — — — — — — — —

Teprve po půlnoci s úlevou horečky přestaly mučivé tyto sny, a ona usnula hlubším a tišším spánkem...

Když se ráno probudila, byla velmi usláblá a měla pocit, jakoby byla dlouho stonala. Včerejší den jí připadal jako dávno a dávno již prožitý. Na vzpomínkách naň visely a splývaly podivné mlžinové flóry, pod nimiž pozbývaly určitosti.

Jako sen jí připadalo vše...: to pletení věnce, ty kondolenční návštěvy, ten večer s paní Kaškelínovou u ní v pokoji.

Digitized by Google

Jakoby nebylo rozhraní mezi včerejškem a nočními jejími vidinami. Ani rozdílu. Sen i skutečnost splývaly jako utkány z těchže duchovitých nehmotných látek, a vše se ztrácelo a zapadalo jako v mlhách dávno již prožité přešlosti.

Jen jeden určitý pocit měla: Že ubylo v Praze od včerejška kus její minulosti. Že se tam cos od ní odvázalo. Stojí volnější, ale i osamocenější. V duši její je tichý stesk, ale stesk, jenž je světlem. A v tom světle vidí budoucnost vyjasněnou a zřetelnou. Za čas vezme k sobě matku. Starý domov, starý život zanikne docela. Minulost v Praze shasne, a nový život v nové půdě vyvstane ve vlastních barvách, střízlivějších a chladnějších, bez reflexí i světel i stínů života zapadlého . . .

XXIV.

— — — — — — — — — — — — —

Obílená kuchyňka v souterrainu sešlého domu v Opatovické ulici.

Digitized by Google

Podlaha je čistě vydrhnuta a posypána pískem. Vše je uklizeno jako o svátek. Oknem nahlíží podmračný den říjnový.

Uprostřed kuchyňky chudý katafalk a na něm žlutá rakev. V jejích hlavách černý kříž s ostříbřeným tělem Krista mezi dvěma voskovicemi, v jejích nohách věnec z aster, navadlých jiřin a větviček zimostrázu a symphoricarpu s bílými jako sníh bobulemi. — A v rakvi vytáhlá mrtvola Pepíčka s laciným křížkem ve vyschlých složených rukách.

U okna za rakví sedí v černém šátku na hlavě Pepíčkova matka, silná kostnatá žena, ale ustaraná a přepadlá. Má zpracované ruce spadlé do klína na psaní, jež před chvílí přinesl listonoš. Pláče prudkou bolestnou lítostí, ale pomíšenou i jitřivým hněvem.

Na dvéře kdosi zaklepal, ale žena neslyšela. I stiskl příchozí kliku a zlehka otevřel:

Schýlená trochu postava sousedky Hlaváčkové v barchetové červené kazajce, odřené na vysedlých lopatkách, v modré sukni a se šátkem uvázaným křížem přes prsa, vtáhla

Digitized by Google

se do vnitř navyklým šouravým krokem lidí chudých a potlačených.

Pozdravila sousedským pokývnutím hlavy, šlehla okem po věnci u nohou rakve, požehnala nejdřív mrtvolu a pak i sebe křížem, potom sepjala ruce a pohybovala chvíli rty.

Když se domodlila a poklonila, popošla k domovnici, pohleděla na ni a ptala se skoro šeptem, jakoby nechtěla toho mrtvého vzbudit:

„Tak co slečinka — ? — Nepřijede ? —“

Matka zavrtěla hlavou, jakoby jí slova na rtech vázla.

Ale také hlava sousedčina sebou zatřásla, a nemohlo být výmluvnějšího mimického projevení nepromluveného údivného „Ale ?!“ než toto zatřesení.

„A co to? Stůně — ? —“

„Trochu prej se nastydla,“ vyšlo teprv po chvíli a jako s přemáháním a odporem ze rtů matčiných.

Sousedka zatřásla opět hlavou. Ale v tomto zatřesení bylo již jiné „ale!“ — takové na půl úst, skoro nedořeknuté a o tón nebo dva nižší.

Digitized by Google

„To já jsem si přece myslela, že přijede aspoň na pohřeb, když se s ním ani nerozloučila," pronášela po chvíli polohlasem, více jako k sobě, ale přece jen s takovým vteřinovým šlehavým pohlédnutím se strany na domovnici.

Ta se teď již nemohla přemoci. Rozžhavené sklamání a hněv vykypěly neudržitelně nad lítost. (A co před Hlaváčkovou! taky má dceru takovou odpadlici od domova, jen všecko pro sebe a na sebe — a jen za svým!)

„Zatracený školy! Zatracený vzdělání!" vyjelo z ní jako výstřel dlouho nastřádané hořkosti, vyražený kvasem lítosti a bolesti. „Dítě to chudému člověku odcizí. Ukradne! Jedno mi zemře, a druhé — už ho to ani domů netáhne, když se takovéhohle něco stane. — Zatracený vzdělání, povídám! Tou nejhorší děvečkou kdyby byla, víc citu by bylo v ní zůstalo."

— — — — — — — — — — — —

Prudce vychrstnutých těch slov byla plná kuchyně. I stěny jakoby jimi byly zastříknuty.

Digitized by Google

„Jo jo!“ zašeptla po chvíli Hlaváčková jako z uleknutí a zakývla dvakráte hlavou. „Tedy psala jenom slečinka?“ ukáplo jí od rtů jako žíravina do rány matčiny

Domovnice Žaludová uhodila prudce do složeného psaní na klíně.

„Co pak psát! — to ona trefí. Jako doktor. To to kroutí a staví — jen aby byla hezká. Už je ‚v jiným životě‘, ‚v jiným ovzduší‘, než já,“ vypichovala slova z dopisu, jež nejvíce rozjitřila její hněv.

Ale náhle jakoby veliká vlna lítosti se nadzvedla nad všechen kvas, zachvěla se, slzy jí vhrkly do očí a ona v štkavém nepřemožitelném pláči zanaříkala:

„Tak už tu zůstanu teď sama, jako ten kůl v plotě.“

— — — — — — — — — — — —

Nevěděla štkající matka, že na věnci, visícím v nohách rakve, je uvízlý kus duše Lojziččiny, která připjata k němu horečnatými sny jela s ním v mučivé úzkosti celou noc, a že v lístcích jeho jsou slzy čisté její bolesti. (To věděl snad jen ten mrtvý tam v rakvi, jenž nehybný ležel tak klidně s vý-

Digitized by Google

razem nadzemského míru kol studeného úsměvu zmodralých rtů.)

Nevěděla plačící matka, že v ovlažení a porosení nového života rozkvétají v srdci její dcery květy soucitu a lásky a že v duši její rozžehlo se světlo, které za nedlouho vnikne i sem k ní, aby svítilo i jí na cestu do nového domova a lepšího života tam u dcery po těžkých svízelích chudoby a stínech zármutku v tomto zapadlém domě odlehlé ulice.

— — — — — — — — — — — —

Digitized by Google

KABINETNÍ KNIHOVNA

SVAZEK XCVIII.

M. A. ŠIMÁČEK

V NOVÉM ŽIVOTĚ

V PRAZE
1899

KNIHTISKÁRNA F. ŠIMÁČEK, NAKLADATELÉ

Cena 80 kr.

Digitized by Google

— — — (P = prosa, V = verše, D = dramatická práce.) — — —

			Cena výt.	kart.	váz.
1.	Čech S.	Slavie (V)	zl.	—·40,	—·80
2.	Jirásek A.	Povídky. I. (P)	„	—·56,	—·96
3.	Adámek B.	Salomena. (D)	„	—·60,	1·—
4.	Heyduk A.	Pod Vítkovým Kamenem. (V)	„	—·40,	—·80
5.	Herites F.	Maloměstské humoresky. I. (P)	„	—·50,	—·90
6.	Krásnohorská El.	Vlny v proudu. (V)	„	—·50,	—·90
7. a 8.	Čech S.	Dagmar (V)	„	—·90,	1·80
9.	Lier J.	Feuilletony. I. (P)	„	—·60,	1·—
10.	Vrchlický J.	Hudba v duši. (V)	„	—·50,	—·90
11.	Vlček V.	Milada. (D)	„	—·50,	—·90
12.	Coppée F.	Poesie. (V)	„	—·50,	—·90
13.	Zeyer J.	Legenda z Erinu (D)	„	—·30,	—·70
14.	Čech S.	Václav z Michalovic (V)	„	—·50,	—·90
15.	Arbes J.	Miniatury. (P)	„	—·60,	1·—
16.	Červenka J.	Ztišené vlny. (V)	„	—·30,	—·70
17.	Zeyer J.	Vyšehrad. (V)	„	·80,	1·20
18.	Heritès F.	Maloměstské humoresky. II (P)	„	—·44,	—·84
19.	Machar J. S.	Confiteor (V)	„	—·64,	1·04
20	Jirásek A.	Maryla. (P)	„	—·80,	1·20
21.	Zeyer J.	Libušin hněv. (D)	„	—·30,	—·70
22.	Vrchlický J.	Básnické profily francouzské. (P)	„	—·60,	1·—
23.	Krásnohorská El.	Letorosty. (V)	„	—·50,	—·90
24	Stroupežnický L.	Po trnitých stezkách. (P)	„	—·40,	—·80
25.	Mužík A. E.	Květy polní (V)	„	—·50,	—·90
26.	Světlá K.	V Hložinách. P)	„	—·50,	—·90
27.	Procházka F. S.	Na úrodné půdě. (V)	„	—·30,	—·70
28.	Vrchlický J.	Barevné střepy (P	„	—·50,	·90
29.	Leger K.	Povídky veršem. (V	„	—·30,	—·70
30.	Jelínek E.	Ukrajinské dumy. (P)	„	—·30,	—·70
31.	Čech S.	Několik povídek. P)	„	—·60,	1 —
32.	Vrchlický J.	Čarovná zahrada. (V)	„	—·50,	—·90
33	Lier J.	Feuilletony. II. (P)	„	·60,	1·—
34	Herites F.	Ze starých časů. (P)	„	—·50,	—·90
35.	Šimáček M. A.	V bludišti lásky. (V)	„	·40,	·80

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

WIDENER
BOOK DUE
DEC 7 88
CANCELLED
2843790
NOV 26 1988

Digitized by Google